

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Změna v latinskoamerické bezpečnostní politice v kontextu hlubší regionální integrace

Diplomová práce

Autor: Bc. Hana Podvalová Ortmanová
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie – latinskoamerická studia
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičánová, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala, pod vedením Mgr. et Mgr. Lenky Špičanové, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hořovicích dne .....

Bc. Hana Podvalová Ortmanová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce Mgr. et Mgr. Lenky Špičanové, PhD. její velmi užitečné rady a pomoc při vedení diplomové práce.

Bibliografický záznam

PODVALOVÁ ORTMANOVÁ HANA. *Změna v latinskoamerické bezpečnostní politice v kontextu hlubší regionální integrace*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019, Diplomová práce.

Anotace

Po dlouhá léta byla Organizace amerických států (OAS) garantem bezpečnosti v Latinské Americe a jedním z hlavních mediátorů mezistátních sporů a konfliktů. Po vzniku Unie jihoamerických národů (UNASUR) a s příchodem levicových vlád se v mnoha státech Latinské Ameriky situace změnila, někteří politici upřednostňují urovnání sporů právě prostřednictvím organizace UNASUR. Příkladem může být Bolívie, kde prezident Morales preferoval asistenci UNASUR před OAS při řešení sporů s opozicí v roce 2008. Může být UNASUR skutečným garantem bezpečnosti v latinskoamerických zemích? Není zde nebezpečí, že se hegemonem na poli bezpečnosti stane Brazílie a pouze nahradí hegemonu jiného USA? Má UNASUR nějaký vliv na politiku států, které se začaly ubírat vlastní cestou, např. Venezuela? Tato diplomová práce si klade za cíl nejen analyzovat obě uvedené organizace (OAS, UNASUR) a srovnat dopad jejich vlivu na politiku latinskoamerických států, ale hlavně zkoumat chování jednotlivých aktérů/členů UNASUR při řešení vnitřních problémů latinskoamerického regionu. V této práci bude srovnáván/analyzován vliv latinskoamerické integrace na bezpečnostní politiku jednotlivých států, postoje jednotlivých států k integraci a k bezpečnostní otázce v regionu. V diplomové práci bude využito jednak dostupné literatury k danému tématu (knih, odborných publikací a článků), ale i oficiálních dokumentů, zákonů a klauzulí, které na svých webových stránkách uveřejňují dané organizace a jednotlivá ministerstva zahraničí členských států.

Klíčová slova

Regionalismus, integrace, Jižní Amerika, bezpečnost

Book description

PODVALOVÁ ORTMANOVÁ HANA. *A Change of Latin American Security Policy in the Context of Deeper Regional Integration*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2019. Diploma thesis.

Annotation

For years, the Organization of American States (OAS) has been the guarantor of security in Latin America and one of the major mediators of interstate disputes and conflicts. After the emergence of the Union of South American Nations (UNASUR) and the arrival of left-wing governments, the situation has changed in many Latin American states, some politicians prefer to settle disputes through UNASUR. An example is Bolivia, where President Morales preferred UNASUR assistance to the OAS in resolving disputes with the opposition in 2008. Can UNASUR be a real guarantor of security in Latin American countries? Is there a danger that Brazil will become a hegemon in the security field and only replace the hegemony of another state - US? Does UNASUR have any influence on the policies of states that have begun to take their own paths, such as Venezuela? This thesis aims not only to analyze both mentioned organizations (OAS, UNASUR) and to compare the impact of their influence on the policy of Latin American countries, but mainly to examine the behavior of individual actors / members of UNASUR in solving internal problems of Latin American region. In this work, the impact of Latin American integration on national security policy, national attitudes to integration and the security issue in the region will be compared / analyzed. The diploma thesis will use all the literature available about the given topic (books, professional publications and articles), as well as official documents, laws and clauses published by the organizations and foreign ministries on their websites.

Keywords

Integration, regionalism, security, South America.

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretická část	15
1.1 Vymezení základních pojmů.....	15
1.2 Bezpečnost	15
1.2.1 Mezinárodní organizace a bezpečnost	16
1.2.2 Regionalismus	17
1.3 Vybrané teorie mezinárodních vztahů	19
1.3.1 Teorie bezpečnosti a mezinárodních vztahů.....	19
1.3.2 Post-hegemonický regionalismus.....	24
1.3.3 Liberální institucionalismus	27
2 Historicko-politické souvislosti vzniku a fungování OAS a UNASUR	30
2.1 Historie OAS a UNASUR	30
2.1.1 Historie OAS	30
2.1.2 Historie UNASUR.....	34
2.2 Nejdůležitější státy obou uskupení a jejich vývoj.....	37
2.2.1 Politická situace v USA od roku 2008 do roku 2018 a vztah k Latinské Americe	38
2.2.2 Politická situace v Brazílii od roku 2008 do roku 2018 a vztah k jejím sousedům	44
3 Komparace postoje OAS a UNASUR během bezpečnostních krizích v Latinské Americe.....	50
3.1 Bolívie 2008.....	50
3.1.1 Situace v Bolívii	50
3.1.2 Reakce OAS a UNASUR.....	51
3.2 Ekvádor 2010.....	53
3.2.1 Situace v Ekvádoru.....	53
3.2.2 Reakce OAS a UNASUR.....	54
3.3 Paraguay 2012.....	56
3.3.1 Situace v Paraguayi	56
3.3.2 Role OAS a UNASUR.....	57
3.4 Kolumbie – Venezuela 2008-2015.....	59

3.4.1	Vztahy mezi Kolumbií a Venezuelou	59
3.4.2	Reakce OAS a UNASUR.....	61
3.5	Brazílie 2016	66
3.5.1	Situace v Brazílii	66
3.5.2	Reakce OAS a UNASUR.....	68
3.6	Venezuela – příčina rozpadu UNASUR a důvod k větší integraci v rámci OAS?	70
3.6.1	Situace ve Venezuele	70
3.6.2	Reakce UNASUR a OAS.....	73
	Závěr	84
	Seznam literatury	91

Úvod

Organizace amerických států byla po dlouhé období jediným regionálním uskupením na americkém kontinentu, jejímž posláním bylo chránit demokracii a bezpečnost v regionu. Tato organizace během svého vývoje vydala řadu rezolucí a uzavřela mnoho smluv, posílila i autonomii vnitřních orgánů společenství. Nabízela své služby při mediaci sporů mezi státy i mezi jednotlivými složkami moci uvnitř členských států. UNASUR vznikl jako alternativa OAS. Podle některých latinskoamerických představitelů se zdiskreditovala tím, že v době studené války sloužila USA jako prostředek pro upevnění hegemonického postavení v regionu. UNASUR je spojena s levicově orientovanými politiky, kteří se snažili americkému vlivu v Latinské Americe čelit. Po založení UNASUR začalo mnoho států Jižní Ameriky ji začalo mnoho států upřednostňovat při řešení krizí. Příkladem může být vnitropolitická krize v Bolívii v roce 2008, v Ekvádoru v roce 2010 anebo spor mezi Kolumbií a Venezuelou, kdy Venezuela odmítala mediaci OAS a zasazovala se o to, aby jednání byla řízena prostřednictvím UNASUR.

OAS vznikla krátce po druhé světové válce zejména z iniciativy USA. UNASUR byl především brazilský projekt, který vznikl za vlády Cardoso a Lula da Silvy. Právní subjektivitu získal právní v roce 2008. V té době se Spojené státy věnovaly spíše boji proti terorismu v jiných částech světa a o integraci v rámci amerického kontinentu ztratily zájem. Vznik UNASUR byl tedy logickým vyústěním americké absence v regionu a brazilské expanze. Od počátku byl však problematickým projektem. Druhým velkým státem, který se zasazoval o latinskoamerickou integraci bez přítomnosti USA, byla Venezuela. UNASUR pro ni byl alternativou k neoliberalismu, díky ní se mohla Venezuela razantně vymezit vůči Spojeným státům (Waisová 2009:274)

Po ukončení studené války koncem osmdesátých let sice klesl ve světě počet mezistátních konfliktů, ale přibýly konflikty vnitrostátních. (Serbin 2015:5) V rámci Latinské Ameriky to platí dvojnásob. Poslední vojenský konflikt mezi dvěma státy byl konflikt mezi Peru a Ekvádorem v letech 1995-1998. Ani jedna z organizací nemusela ve 21. století zasahovat ve vojenském

sporu mezi dvěma státy, ačkoliv u některých krizí hrozilo, že v ozbrojený konflikt přerostou.

Předmětem diplomové práce je analýza vlivu UNASUR a OAS na vývoj bezpečnostní situace v jednotlivých státech regionu. Zaměřím se na především na vnitrostátní konflikty, které se odehrávaly mezi vládou a opozicí. Zkoumána bude reakce představitelů obou organizací i států, ve kterých ke krizím docházelo.

Pojem bezpečnost zahrnuje celou škálu hrozeb, přes mezistátní konflikty, porušování lidských práv, obchod s lidmi, zbraněmi či drogami až po enviromentální hrozby.

UNASUR již při svém vzniku a zejména při zakládání Rady obrany musela brát v potaz existující obranné aliance. Některá ustanovení či organizační uspořádání byla převzata z organizační struktury a smluv uzavřených v rámci OAS. UNASUR se snažil o určité normativní ukotvení, které by mělo oporu v právních dokumentech OSN, jak je patrné zejména z druhého článku Smlouvy o zřízení Rady obrany. (Nolte 2012:12)

Pro obě organizace je typické, že se zaměřily na obranu demokratických hodnot, ačkoliv ve smlouvě Smlouvě o zřízení rady UNASUR nejsou tyto hodnoty nijak více specifikované.

Autorka této práce se tedy bude zabývat těmi událostmi, které mohly vést či vedly k ohrožení demokratických principů a fungování státních institucí v daném státě či mohly zapříčinit vojenský konflikt v regionu. Rozbor vlivu organizací na jiné bezpečnostní hrozby a jejich dílčí úspěchy na tomto poli, by přesahovaly již rámec této práce. Musím rovněž upozornit na to, že UNASUR i OAS se nikdy příliš nevěnovaly ekonomické a environmentální bezpečnosti.

Ve státech Jižní Ameriky docházelo často k porušování ústavy a ústavního pořádku. V těchto obdobích nestability bylo ohroženo fungování demokratických institucí. V sedmdesátých letech byla příčinou nestability armáda, v devadesátých letech zase prezidentské krize (Perez Liñán 2001:281-298). Začátkem 21. století stabilitu ohrožovaly různé sociální či opoziční skupiny, které se vymezovaly vůči vládě. Neklid vyvolávaly problémy s pašeráctvím a činnost ozbrojených skupin, které pronikaly do sousedních zemí regionu a vyvolávaly tak mezinárodní spory.

Sem patří například konflikt Venezuelou a Ekvádorem, kdy kolumbijské jednotky zasáhly proti ozbrojené organizaci FARC na ekvádorském území, či spor mezi Kolumbií a Venezuelou kvůli vyzbrojování kolumbijských guerril venezuelskými zbraněmi.

Orgány mezinárodních institucí jsou často propojeny s některými složkami státní moci v jednotlivých státech, ve snaze zlepšit bezpečnost a ochránit obyvatelstvo. Příkladem může být evropský Frontex. V americkém prostředí tak silné orgány nevznikly, přesto však zde byla navázána spolupráce v boji proti drogám¹ a podepsány smlouvy jako je Dohoda států OAS o vydání pachatelů trestných činů.² Tyto dílčí úspěchy však neznamenaly vždy hlubší zájem o spolupráci.

Autorka považuje úlohu nejsilnějších států uskupení za důležitou. Nejdůležitějším státem v rámci OAS jsou samozřejmě Spojené státy americké. Lídrem latinskoamerické integrace byla Brazílie. Vývoji politické situace obou hegemonů od roku 2008 do roku 2018 bude také věnován prostor. Autorka vychází z teze, že pokud se nejdůležitější stát mezinárodního režimu snaží o hlubší integraci a má zájem o rozvoj skupiny, ostatní státy rovněž spolupracují na multilaterálním konsensu a navazují pevnější vazby. Pokud však hegemon zápasí s vnitřními politickými problémy či jeho zájmy se upínají spíše na bileterální vztahy, větší spolupráce v rámci integračního celku není ani pro ostatní státy tolik zajímavá.

Zkoumaným obdobím bude rozmezí let 2008 až 2018, protože UNASUR vznikla až v roce 2008. Zajímat nás bude vývoj především mezi roky 2012 a 2018. Prozatím se v odborné literatuře srovnávaly obě uskupení pouze do roku 2013, který byl přelomový. Ve Venezuele v té době zemřel prezident Hugo Chavéz, ikona Socialismu 21. století a člověk s velkým charismatem. Spolu se svým brazilským protějškem Lula da Silvou byl respektovaným zastáncem latinskoamerické integrace a jeho smrt měla

---

¹ Spolupráce mezi státy v otázkách drogové problematiky byla řešena v rámci UNASUR založením Jihoamerické rady pro řešení drogové problematiky (Consejo Sudamericano sobre el Problema mundial de las Drogas). Valné shromáždění OAS zase založilo v roce 1968 Meziamerickou komisi pro kontrolu zneužívání drog (The Inter-American Drug Control Commission).

² Inter-american Convention of Extadition.

zásadní vliv na vývoj v ostatních zemích regionu. Autoři předešlých prací o UNASUR či OAS nemohli, vzhledem k takto krátkému časovému vymezení, zaznamenat téměř žádné změny v ekonomické a politické situaci členských států a vliv těchto změn na vývoj v regionu. Jejich výzkum tak byl značně limitován a mohl být zkreslen tím, že bral v potaz jen jedno prezidentské období.

Po roce 2013 dochází ke zhoršení ekonomické situace v mnoha zemích latiskoamerického kontinentu. Politická situace ve státech, které se staly lídry a motory integrace v rámci UNASUR, je poznamenána ekonomickými propady či korupčními skandály sahajícími až do nejvyšších pater politiky. Dochází k politické obměně vládnoucích stran anebo výměně hlavních politických představitelů.

Pokud je zvolen delší časový úsek, mohou být závěry více relevantní. Výhodou při psaní této práce je kromě delšího časového období i možnost analyzovat větší množství ústavních a bezpečnostních krizí v regionu. Nebudu tedy srovnávat pouhé dva či tři případy, nýbrž větší množství krizí, u kterých zmíněná uskupení usilovala o jejich vyřešení či zmírnění.

Práce se zaměřuje na zkoumání bezpečnostních krizí v rámci Jižní Ameriky, protože UNASUR sdružuje státy pouze v této oblasti. Na krize ve Střední či Severní Americe nebude brán zřetel, i když v OAS jsou sdruženy státy téměř celého kontinentu.

Výzkumné otázky jsou následující

- 1) Jaké nástroje využívají obě organizace k tomu, aby přiměly členské státy k dodržování demokratických principů a ochraně bezpečnosti a práv občanů?
- 2) Jaký byl vývoj v postoji obou uskupení ke vznikajícím či přetrvávajícím bezpečnostním krizím v jednotlivých členských státech?
- 3) Jaký byl politický vývoj Brazílie a USA ve zkoumaném období a jak se tento vývoj projevil v rámci obou uskupení?

Práce zaměřená na mezinárodní organizace úzce souvisí s teoriemi mezinárodních vztahů. Některé z těchto teorií se snaží vysvětlit specifika

latinskoamerického kontinentu a od nich pak odvozují svá paradimata, která se pak snaží aplikovat na politickou situaci v jiných částech světa, jako příklad mohou sloužit teorie posthegemonického regionalismu či periferního realismu. Obě vycházejí ze studia latinskoamerické politiky. Autorka se domnívá, že teorie posthegemonického regionalismu byla snadno použitelná v období levicových vlád v Jižní Americe, avšak situace se změnila, a tato teorie by měla být podrobena nové analýze.

Jiné teorie mezinárodních vztahů jsou více všeobecné a nabízejí širší rámec pro analýzu, neomezují se prvotně pouze na vývoj v Latinské Americe. Teorie liberálního institucionalismu je určitou syntézou neorealismu a liberalismu a bude užitečné ji oživit a pokusit se aplikovat některé závěry na současný vývoj na kontinentu. Přestože tato teorie vznikla již v 70. tých letech 20. století, autorka se domnívá, že mnohé závěry platí i v současné době.

Následující otázky proto souvisejí z výše popsanými teoriemi v oblasti bezpečnosti a mezinárodních vztahů:

- 1) Jak liberální institucionalismus zapadá do kontextu vývoje jihoamerické integrace v posledním desetiletí?
- 2) Můžeme obhájit, vzhledem k vývoji jihoamerické integrace, základní body teorie post-hegemonického regionalismu i po roce 2013?

Diplomová práce je rozdělena na tři části. Teoretická část sestává ze dvou kapitol. V první budou vymezeny pojmy, se kterými se bude dále pracovat. Ve druhé kapitole budou probrány jednotlivé teoretické koncepce, které se fenoménem integrace a teoriemi mezinárodních vztahů zabývají. Budou představeny všechny teorie, které mohou mít vztah k probíranému tématu. Důraz ale bude kladen především na podrobnější rozbor teorie post-hegemonického regionalismu a liberálního institucionalismu.

Druhá část je rozdělena do dvou kapitol. V první kapitole bude stručně popsán vznik a vývoj obou organizací, ve druhé porovnán vliv nejmenších států obou uskupení na vývoj a postoj k bezpečnostní politice a integraci. V případě OAS to jsou Spojené státy americké, v případě

UNASUR Brazílie. Obě země udávaly tón společné integrační politiky v regionu a zasloužily se o vznik těchto celků.

Ve třetí části si na jednotlivých příkladech ukážeme postoj obou společenství k řešení bezpečnostních hrozeb a ústavních krizí v členských státech. Třetí část obsahuje šest kapitol, každá z nich pojednává o bezpečnostní krizi v jednotlivých členských státech. Vyjimku tvoří čtvrtá kapitola, která popisuje vztahy v určitém časovém období mezi dvěma členskými státy, konkrétně mezi Venezuelou a Kolumbií.

Komparativní případové studie, jimž budu věnovat následující kapitoly, patří k nejčastěji používaným metodám ve srovnávací politologii (Drulák 2008:89). Pro moji práci jsem zvolila šest případů politických a bezpečnostních krizí, neboť na nich si můžeme lépe ukázat, jak se u obou regionálních uskupení vyvíjel postoj k bezpečnosti a ústavnímu pořádku v členských zemích. V diplomové práci budu srovnávat rychlost reakce obou organizací na řešení krizí. Budu komparovat vydané deklarace a vyjádření jednotlivých představitelů obou institucí, především generálních tajemníků v inkriminovaných obdobích. Předmětem zkoumání bude i to, zda obě teorie, tedy posthegemonický regionalismus a liberální institucionalismus, jsou aplikovatelné na jednotlivé případy i celkově na dané období. Práce usiluje spíše o analýzu zkoumaného souboru příkladů než na vyvozování rozsáhlých teoretických závěrů.

Zdrojem pro psaní diplomové práce jsou odborné články a publikace vydané k tomuto tématu, rovněž oficiální dokumenty, klauzule, rezoluce či zápisy ze setkání představitelů UNASUR a OAS, které jsou uveřejněny na webových stránkách jednotlivých organizací či ministerstev členských států.

Autorka si je vědoma potíží, které vyvolává nedostatek materiálů, které by mohly poskytnout ucelený pohled na zkoumané období. Je mnohdy odkázána pouze na subjektivní hodnocení minulých událostí, protože se uskutečnily teprve v nedávné době. Potíž je rovněž v tom, že UNASUR je paralyzována vnitřními spory a prakticky je jako projekt téměř rok pozastavena a není možné říci jaký bude její další vývoj. Vzhledem k rozsahu práce nebylo možné vybrat více teorií mezinárodních vztahů a aplikovat je na vývoj v Latinské Americe v současné době. Bylo by například vhodné

použít také neorealistický přístup či některé radikální teorie, nicméně na to již nezbývá prostor.

1 Teoretická část

1.1 Vymezení základních pojmů

V této kapitole budou představeny některé pojmy, které přímo souvisejí s danou diplomovou prací a bez jejichž definice by nebylo možné v práci dále pokračovat. Krátce budou popsány termíny jako je bezpečnost, mezinárodní organizace a regionalismus. Poslední bezprostředně souvisí s teorií, se kterou bude provázán zbytek práce, a tou je posthegemonický regionalismus.

1.2 Bezpečnost

Koncept bezpečnosti nemá definitivní podobu. Echler vymezuje bezpečnost negativně a to jako absenci a neexistenci hrozby. Pozitivní vymezení se váže vždy k určitému člověku, věci, obci, státu, společenství a také ke sdíleným hodnotám (Echler 2006:7).

Pro většinu definic bezpečnosti v mezinárodních vztazích jsou společnými atributy ochrana obyvatelstva před vojenskými a civilními hrozbami, zachování norem, pravidel, institucí a společenských hodnot. (Makinda 1998:281-292) Stát je bezpečný tehdy, když je zachováno jeho území a hodnoty, fungují-li jeho instituce a jeho obyvatelstvo je chráněno.

Bezpečnost může mít vojenskou i nevojenskou dimenzi. K nevojenským dimenzím patří politická bezpečnost. Ve stabilních státech jsou vlády pod vnitřní kontrolou a mohou se tedy zabývat pouze vnějšími hrozbami. Ve slabých státech bývá vláda zpochybňována vlastním obyvatelstvem. Režimy těchto států více jednají v zájmu elit než v zájmu svých občanů. Může docházet k represím a porušování lidských práv. Diktátorské režimy mohou být hrozbou i pro ostatní státy v regionu. K politickým hrozbám patří i terorismus a organizovaný zločin jako je pašování drog, zbraní či obchodování s lidmi. Ekonomická bezpečnost se zabývá obchodními a ekonomickými válkami, nerovnoměrností ekonomického vývoje (Echler 2006:18). Sociální bezpečnost státu ohrožuje migrace z chudých zemí a ekologická bezpečnost si klade za cíl sledovat

životní prostředí a jeho vliv na společnost. Pokud jsou tyto dimenze bezpečnosti ohroženy, mohou vzniknout různá bezpečnostní rizika.

Vzhledem k tomu, že oblast Latinská Ameriky je poměrně stabilní a konflikty jsou spíše latentní³, budu se v této diplomové práci věnovat především nevojenským dimenzím a z ní vyplývajícím rizikům, především pak dimenzi politické. Politická dimenze se ale často prolíná i s ostatními nevojenskými dimenzemi. Například krize ve Venezuele byla nejprve ekonomickým hrozbou – pokles cen ropy, inflace, devalvace bolívaru. Poté přerostla v politické riziko – venezuelský prezident Nicolas Maduro se musel stále více vymezovat vůči opozici a sahat k autoritářským praktikám vlády. V zemi docházelo stále častěji k porušování lidských práv a svobod, omezování politických práv příslušníků opozice či k zabavování majetku soukromých subjektů. Narůstal počet lidí, kteří se začali živit organizovaným zločinem. V důsledku neutěšené ekonomické situace a politické represe se mnoho obyvatel rozhodlo ze země odejít. Tito lidé, se stali sociální hrozbou pro okolní státy, které byly nuceny přijímat stále větší počet venezuelských uprchlíků.

1.2.1 Mezinárodní organizace a bezpečnost

Mezinárodní organizace je sdružení států a vzniká na základě právního aktu, zpravidla se bude jednat o mezinárodní smlouvu. Mezinárodní organizace trvale vykonává pro členské státy určité úkoly, a to pod vlastním jménem a prostřednictvím vlastních orgánů (Romancov 2011:30).

Na zřízení mezinárodní organizace, která vznikla na základě mezinárodní smlouvy, se musí dohodnout nejméně tři státy. Členové organizace si musí být rovni. Mezinárodní organizace vystupuje jako subjekt mezinárodního práva, má právní subjektivitu (Romancov 2011:8).

Bezpečnostní společenství jsou podle Deutcheho buď pluralistická nebo institucionální. K institucionálním pak patří zejména NATO. Pluralistická společenství institucionalizována nejsou, jako příklad bývá

---

³ Konflikt mezi Kolumbií a Venezuelou, Chile a Peru, Venezuely s Guayanou, Chile s Bolívií atd.

uváděna bezpečnostní spolupráce USA a Kanady (Ústav strategických studií vojenské akademie 2002:30).

Mezi mezinárodní organizace patří regionální uskupení, která mají zpočátku za cíl zpravidla pouze ekonomickou spolupráci. Některé z nich se ale později snaží spolupracovat i v bezpečnostních otázkách a bezpečnostní spolupráci institucionalizovat. Příkladem může být druhý pilíř EU ve Smlouvě o Evropské unii⁴ či zřízení Rady obrany Jižní Ameriky.⁵

1.2.2 Regionalismus

Regionální spolupráce se rozvíjí zhruba od třicátých let minulého století. Hlavním důvodem pro vznik regionálních integračních celků byl obchod – tedy odstranění překážek mezi jednotlivými státy v regionu. Postupně proces přerůstal od sbližování přes spolupráci až ke sjednocování dříve samostatných ekonomik (Cihelková 2010:1).

Po druhé světové válce se spolupráce v otázkách bezpečnosti prohloubila. Svět se rozdělil na *východ* a *západ* a dohody byly uzavírány v rámci jednotlivých bloků. V roce 1948 vznikl první integrační projekt na americkém kontinentě Organizace amerických států. Na konferenci v Bogotě, vedené sekretářem USA Geogem Marshalllem, se 21 států amerického kontinentu dohodlo na založení celoamerického regionálního uskupení, jehož cílem měl být zejména boj proti komunismu.

Obchodní dohody mezi státy stále limitovaly vysoké tarify. Vzorem regionální integrace se stalo Evropské společenství. Pro integraci byla nezbytná geografická blízkost. Během první vlny integrace, kterou nazýváme *starým regionalismem*, vznikly organizace jako CEPAL⁶ nebo Latinskoamerická komora volného obchodu (ALALC) v roce 1960, později přejmenována na ALADI. Smlouva z Cartageny dala vzniknout v roce 1969 i Andskému společenství sdružujícímu Bolívii, Ekvádor, Chile, Kolumbii a Peru. V této době převažoval v Latinské Americe model ISI, jehož hlavním zastáncem byl Raúl Prebisch, argentinský ekonom a pozdější

---

⁴ Společná zahraniční a bezpečnostní politika ve druhém pilíři.

⁵ Consejo de Defensa Sudamericana založená v roce 2008.

⁶ Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku, vznikla v roce 1948 v rámci OSN.

generální tajemník CEPAL.⁷ Hlavním aktérem ekonomického vývoje se stal stát, který byl investorem a poskytovatelem subvencí. Import měl být nahrazen industrializací. Tento model se však vyčerpal v osmdesátých letech dvacátého století. Podle Sebastiana Edwardse, zastávce Washingtonského konsensu, to bylo zejména z těchto důvodů:

- 1) Přílišný protekcionismus vedl k velké kontrole podnikatelských aktivit a vytvářel tak příliš rigidní ekonomickou strukturu, neschopnou rychle reagovat na měnící se podmínky světového obchodu.
- 2) V mnoha zemích nárůst státního dluhu a špatný daňový systém nedovoloval vládám vybudovat spravedlivý sociální systém.
- 3) Díky špatnému stavu veřejných financí rostla inflace.
- 4) Kvůli strategii zaměřené na domácí obchod, klesaly výnosy z exportu. (Hira 2007).

Pozdější regionalismus byl odpovědí na stále se prohlubující globalizaci, která vedla k mnohostranným jednáním mezi státy. Ty, pokud se sdružily do většího celku, byly schopny si vyjednat na světovém trhu lepší podmínky. Od roku 1990 pak počet obchodních dohod ve světě strmě stoupal. Došlo k nové vlně regionalismu, který byl nazván *novým regionalismem*. Ten vnímá staré rozdělení světa jako přežití. Vlády států využívají regionalismu a globalizace k prosazení svých zájmů. Integrace se rozšiřuje i na jiné oblasti než je ekonomie, důraz je kladen na politickou integraci a bezpečnost. Ekonomický liberalismus nahrazuje protekcionismus předešlých let. Pro integraci již není nezbytné, aby si státy byly geograficky a jazykově blízké. To je případ BRICS, který sdružuje Brazílii, Rusko, Indii, Čínu a Jižní Afriku. Po ekonomické krizi, která probíhala v Latinské Americe v osmdesátých letech a která ukázala slabiny modelu ISI, dostal prostor Washingtonský konsensus.⁸ Vznikly organizace jako MERCOSUR, NAFTA a SAFTA, později přejmenovaná na SASC. SAFTA vznikla na parametrech

---

⁷ Model ISI – Import substitution industrialization

⁸ Seznam hospodářských pravidel sepsaný americkým ekonomem Johnem Williamsonem, státy dodržující tato pravidla měly podle Williamsona dosáhnout hospodářského růstu pomocí otevřené ekonomiky a makroekonomické stability

otevřeného regionalismu. Mělo dojít k ekonomické spolupráci zemí MERCOSUR a CAN založené na liberalismu a otevřené soutěži. Krize v roce 1998 však měla devastující vliv především na země MERCOSURu – Argentinu a Brazílii a tento projekt byl odložen (Briceño Ruiz 2017:5).

Nový regionalismus nakonec vedl k oslabení národních ekonomik a k novým krizím, a tak se postupně objevily postliberální projekty jako byl UNASUR a ALBA (Waisová 2009:257). Brazílie a Argentina podepsaly v roce 1999 bilaterální dohodu s CAN. Brazílie poté změnila svoji strategii. Místo toho, aby se zaměřil na pouhou ekonomickou spolupráci, předložil brazilský prezident Cardoso prezidentům latinskoamerických států ambiciózní projekt zaměřený také na spolupráci v rámci infrastruktury, v boji proti kriminalitě (drogovým kartelům) a při výměně informací či technologií. Součástí nové strategie bylo i posílení demokracie a demokratických institucí v jednotlivých státech (Briceño Ruiz; 2007:7).

Z předchozí analýzy můžeme odvodit, že OAS je spojena s obdobím starého regionalismu, dále se však vyvíjela a charty a deklarace vydané v devadesátých letech obsahovaly již znaky regionalismu nového. UNASUR je postliberálním projektem, který naopak vznikl v období, kdy nový regionalismus v Latinské Americe selhal.

1.3 Vybrané teorie mezinárodních vztahů

Diplomová práce srovnává roli dvou integračních celků na bezpečnostní krize v regionu, a proto je nutný teoretický rámec, který by nám pomohl lépe uchopit probírané téma. V této kapitole budou představeny teorie, které mají vztah k tématu práce, ale podrobněji budou rozpracovány pouze dvě z nich – posthegemonický regionalismus a institucionální neoliberalismus.

1.3.1 Teorie bezpečnosti a mezinárodních vztahů

V teorii mezinárodních vztahů existuje mnoho rozdílných přístupů. Koncept bezpečnosti se po druhé světové válce prolíná s teoriemi mezinárodních vztahů. Tři hlavní přístupy jsou:

- 1) **Realistický** – ten chápe mezinárodní systém jako společenství států, které mají své národní zájmy a v rámci mezinárodních vztahů spolu soutěží. Pokud se zájmy jednoho státu střetnou se zájmy ostatních států, může dojít ke kolektivní dohodě. Vznik a vývoj mezinárodní organizace odpovídá tomu, zda jednotlivé státy mají o trvání organizace zájem. Mezinárodní vztahy jsou oblastí střetů a konfliktů, které vznikají mezi jednotlivými státy. Mír je pouze obdobím, kdy státy nabírají sílu. Mezinárodní politika má anarchistický charakter.
- 2) **Liberální** neboli revoluční přístup uznává pluralitu aktérů v mezinárodních vztazích, uznává roli státu a staví ho na roveň mezinárodním organizacím. Trvalý mír a spolupráce je možná. Lidé jsou si vědomi jednoty a jsou schopni se poučit z chyb, které vedly ke konfliktům a válkám (Waissová 2009:117). Mezinárodní společenství ale může být za určitých okolností i bezpečnostní hrozbou pro jednotlivce a skupiny žijící v jednotlivých státech. Hlavními aktéry nejsou státy nýbrž občané a lidská společenství. Mezinárodní anarchii lze překonat.
- 3) **Racionalistická** tradice tvrdí, že rozhodujícími prvky mezinárodních vztahů jsou státy nikoliv jednotlivci. Státy pak vytvářejí mezinárodní instituce. Mezinárodní společnosti jsou způsobem řešení bezpečnostních otázek. Normy mezinárodních společností poskytují státům záruky. V mezinárodních vztazích neexistuje ani absolutní konflikt ani absolutní harmonie (Waisová 2005:13).

V osmdesátých a devadesátých letech dvacátého století dochází k dalšímu rozvoji a vzniku nových teorií v oboru bezpečnostních studií.

Na základech klasického realismu vzniká neorealismus. Ten stále považuje stát za základní pilíř. Povaha mezinárodních vztahů a vztahů mezi státy se nemění. Povaha struktury mezinárodních vztahů je anarchická. Neorealisté místo, aby se soustředili na moc jako takovou, zaměřují se hlavně na bezpečnost (O'Keefe 2018:4). Kenneth Waltz, nejvýraznější představitel neoliberalismu, tvrdil, že bezpečnost státu je soubor ekonomických, vojenských a dalších schopností (Waisová 2005:13). Na rozdíl od klasických realistů poukazuje na to, že mezinárodní systém funguje na základě

rovnováhy. Mezinárodní politiku vidí jako hru s nulovým součtem. Moc je prostředkem k dosažení bezpečnosti. Mezinárodní instituce slouží pouze jako nástroj členských států (Beneš 2009:33). Co se týká rozdělení moci, je důležitá rovnováha. Podle Waltze by se po rozpadu Sovětského svazu americká hegemonie neměla trvat dlouho. Pro udržení rovnováhy, se ostatní státní státy se budou snažit prázdné místo po sovětském impériu nahradit (O'Keefe 2018:4).

Dále se rozvíjí i liberalismus. Základním aktérem mezinárodních vztahů se stává podle liberalisty jednotlivec. Může to být představitel státní moci, či jiný aktér, který dokáže sehrát rozhodující úlohu ve společnosti. Rozhodující úloha je rovněž přikládána společenským skupinám (Karlas 2004: 7).

Autoři Nye a Keohane dali vzniknout liberálnímu institucionalismu. Snažili se propojit závěry neorealistů s liberálním přístupem. Tvrdí, že základním aktérem mezinárodních vztahů je stát. Podle Keohaneho stát zvažuje užitek, který mu přinese určitý způsob chování na mezinárodní scéně. Avšak na rozdíl od realismu, podle Keohaneho, stát není pouze jediný aktér. Důležitá je i úloha společenských skupin – např. velkých firem. Mezinárodní instituce považuje za zdroj procesu učení. Jednotliví představitelé států jsou spolu nuceni jednat a to přispívá k vytváření různých dohod a koalic (Karlas 2004:7). Keohane považuje vznik mezinárodních institucí za nezbytnou podmínku spolupráce. Státy vytvářejí standardy jednání, tím že definují vzorce chování. Díky mezinárodním institucím se snižuje i nejistota vyplývající z nedostatku informací (Karlas 2004 :12).

Na institucionalisty navazuje mezinárodní politická ekonomie. Tento směr se v některých aspektech potkává s postklasickým realismem. Jeho stoupenci tvrdí, že ekonomičtí aktéři získávají převahu nad státem.

Kodaňská škola se na rozdíl od realistické školy se nesoustředí pouze na stát a nevidí ho jen jako určité území, které je třeba chránit, ale i na státní instituce. Hrozby mohou směřovat proti státu samotnému, ale i proti ideím. Například ve státě, jehož základní hodnotou je demokracie, může být tato hodnota ohrožena šířením jiných ideologií. (Waisová 2004:70) Bezpečnost státních složek může být atakována jak skupinou jednotlivců, kteří podřívají oficiální ideologii státu, tak environmentálními změnami, které ohrožují život

občanů (Waisová 2005:64). Autoři kodaňské školy se rovněž, na rozdíl od realistů, soustředí na jednotlivce a bezpečnost společenských skupin. Důraz je kladen na mezinárodní organizace a mezinárodní politiku.

Autoři zavádějí nový pojem - sekuritizace, což je v podstatě jen radikálnější verze politizace. Některé země politizují náboženství, jiné kulturu (Buzan 2005:34). Určitá témata v daném státě tedy mohou být považována za hrozbu, ale v jiném nikoliv. Nabízí se například postoj některých zemí Latinské Ameriky k budování amerických vojenských základen na jihu amerického kontinentu. Zatímco Venezuela považovala tyto základny za hrozbu, sousední Kolumbie nikoliv. Bezpečnostní hrozba navíc nemusí být skutečná, stačí, když bude vhodně prezentována. Stát nemusí být jediným referenčním objektem bezpečnosti, jako tomu bylo u realistů. Mohou jím být i kmenová společenství či náboženství. Národní státy jsou zranitelné. Ohrožuje je vnitřní opozice nebo povstalecká hnutí (Buzan 2005:66). Důležitý je u těchto autorů rovněž enviromentální sektor. Sociálním podmínkám sekurizace se věnuje více pařížská škola, která se zabývá se jak sekuritizací, tak jednáním politických profesionálů.

Na teoriích a konceptech francouzských filosofů a sociologů je postavena mezinárodní politická sociologie. Tento směr zkoumá mikroúrovně mocenských vztahů. Moc není chápána jako atribut vycházející z jediného centra. Výzkum je zaměřen na výkon moci různými státními i nestátními činiteli. Mohou jimi být vlastníci velkých pozemků, stará buržoazie i velké nadnárodní společnosti. Jižní Amerika byla vždy zemí velkých sociálních rozdílů a privilegované skupiny obyvatel se vždy snažily, aby si vliv, který měly od začátku na vznik států, si udržely v nově se formující vládě. K prosazení svých zájmů využívaly svůj vliv na poslance parlamentu či na členy vlády, případně se snažily legitimní vládu svrhnout, pokud jim bránila v prosazování vlastních zájmů.

Další teorie, které je třeba zmínit, jsou radikální teorie bezpečnosti a mezinárodních vztahů. Mezi ně patří marxismus a neomarxismus. Tyto školy kladou velký důraz na ekonomická a sociální témata a často kritizují roli USA v mezinárodních vztazích (Eichler 2009:23). Jedním z novodobých zastánců těchto teorií je i americký lingvista a politolog Noam Chomsky.

Některé teorie vycházejí přímo z latinskoamerického prostředí. Jednu z nich definoval Carlos Escudé a nazval ji periferní realismus. Periferní realismus vychází z klasického realismu, ale v určitých aspektech se odlišuje – světový systém není anarchistický, ale hierarchistický. Vztahy mezi státy jsou podle Escudého asymetrické. Svět se dělí na centrum a periférii. S těmito koncepty přišel již Stein Rokkan (Říchová 2006:279). Ekonomické a sociální aspekty vztahu centra a periférie se snažili rovněž rozvinout autoři teorie závislosti, ke kterým patřil i bývalý brazilský prezident Fernando Henrique Cardoso a někteří marxističtí autoři jako A. Gunder Frank (Říchová 2006:290). Ten si všiml toho, že ekonomika států periférie rostla v období krize centra, například v období první a druhé světové války. Escudé téma centra a periférie rovněž považuje za stěžejní. Některé státy označuje za tvůrce a jiné za příjemce pravidel. Tvůrci jsou hegemoni, kteří prostřednictvím své vojenské i politické síly ovládají okolní státy. Mezinárodní organizace podle periferního realismu podporují hierarchické uspořádání světa.

Ze situace v Latinské Americe vychází i posthegemonický regionalismus. Krize neoliberalismu na přelomu tisíciletí a počátek hlubší integrace bez účasti Spojených států donutily některé politology přemýšlet nad tím, zda nestojíme na prahu nové éry v mezinárodních vztazích. Autorky této teorie Pia Riggirozziová a Diana Tussieová tvrdí, že region se repolitizuje a jsou vytvářeny zcela nové projekty a alternativní strategie. Do popředí se dostává sociální spravedlnost a regionální spolupráce (Legler 2013).

Výčet a popis teorií mezinárodních vztahů a bezpečnosti není úplný, byly představeny pouze teorie, které mohou mít nějaký vztah k tématu práce.

Autorku této práce zaujal především neoliberální institucionalismus a post-hegemonický regionalismus. Obě teorie berou v úvahu specifika latinskoamerického kontinentu. Posthegemonický regionalismus měl být dokonce teorií ušitou na míru Latinské Americe. Zajímavý je rovněž přístup kodaňské školy či teorie, které kladou důraz na bezpečnost jedince, namísto státu či kolektivu, ovšem vzhledem k rozsahu diplomové práce se soustředím na dvě již zmiňované teorie, i když mohou být někdy použity i koncepty vycházející z ostatních teorií představených výše.

1.3.2 Post-hegemonický regionalismus

Teorie posthegemonického regionalismu se pokouší vysvětlit specifika latinskoamerické integrace po nástupu levicových vlád na začátku druhého tisíciletí. Pia Riggirozziová a Diana Tussieová upozorňují na to, že USA ztratily na začátku tisíciletí v Latinské Americe vliv. Kontinent je příliš specifický na to, aby mohl být porovnáván s evropskou integrací a je nutné latinskoamerický regionalismu brát jako proces sui generis. Po období ekonomické krize, která otrásla jihoamerickými státy v devadesátých letech a na počátku tisíciletí, se vlády i občané odvrátili od neoliberálního modelu (Riggirozzi 2010:74). Začátek nového tisíciletí dal vzniknout novým regionálním uskupením, které byly založeny jako politické projekty odvolávající se na spolupráci a solidaritu mezi jihoamerickými národy. Riggirozziová a Tussieová mluví o třetí vlně regionalismu (Riggirozzi 2012:18).

Podle autorek jsou výsledkem této třetí vlny integrace pouze latinskoamerické projekty ALBA a UNASUR. ALBA se stala vlajkovou lodí venezuelského prezidenta Huga Chavéze, který odmítal regionalismus devadesátých let. Navrhoval jiný model rozvoje, který by byl založen na solidaritě mezi národy. Ekonomická filosofie ALBY stojí na dvou pilířích a těmi jsou endogenní rozvoj a nová mezinárodní spolupráce (Riggirozzi 2012:141). UNASUR je projekt, který využívá principy otevřeného regionalismu a zároveň hledá protiváhu vůči americké hegemonii. Tento projekt je mnohem abcióznější než ALBA.

Podle Sanahujy nový regionalismus (a rovněž neoliberalismus) vstoupily do kritického období na přelomu tisíciletí kvůli změně kurzu v latinskoamerické politice. K moci nastoupily levicové vlády, které si stále více uvědomovaly potřebu rozvoje kontinentu nezávisle na cizích mocnostech. Spojené státy se po roce 2001 soustředily na boj proti terorismu, a to především na Blízkém východě a jihoamerický kontinent přestal být jejich prioritou (Sanahuja 2016:35).

Období postneoliberalismu, znamenalo odklon od globalizace, kterou některé levicové vlády vnímaly jako hrozbu a oslabení státních struktur. Proto levicoví latinskoameričtí politici kladou důraz na silný stát.

Toto neonacionalistické směřování ovšem naráželo na potřebu mezinárodní spolupráce a dalo vzniknout bariérám, které bránily vytvoření silných institucí v nově vznikajících regionálních uskupení (Sanahuja 2016: 44).

Při hlubší analýze Smlouvy o vzniku UNASUR a podle usnesení publikovaných po setkání důležitých orgánů této skupiny lze podle Briceña Ruize usuzovat, že volný obchod je druhotnou záležitostí pro tuto regionální organizaci. Mnohem větší důraz je kladen na sociální problematiku a budování společné infrastruktury. Novum je také otázka bezpečnosti, která byla zpečetěna založením Rady obrany. Do roku 2008 to byla pouze OAS, která spojovala americké státy ve společné obranné politice. Důležitým prvkem v novém pojetí bezpečnosti je idea kolektivní bezpečnostní identity. Plán Rady obrany v letech 2009-10 předpokládal nutnost transparentní politiky v otázce výdajů v rámci bezpečnosti. V roce 2011 vzniklo Centrum strategických studií v otázkách obrany. Za úkol mělo konsolidovat principy zakotvené ve smlouvě o Radě obrany (Briceño Ruiz 2015:48-62).

Sanahuja popsal nově vznikající organizace UNASUR a ALBA následujícím způsobem:

- 1) Ekonomika není hlavním tématem těchto organizací. Venezuela a Brazílie se snaží převzít vedoucí úlohu při sjednocování regionu.
- 2) Soustředí se na rozvoj, odmítají Washingtonský konsensus.
- 3) Větší úlohu by měly hrát státní instituce, odmítají vedoucí úlohu privátního sektoru.
- 4) Hledání autonomie, vymezují se vůči USA.
- 5) Soustředí se na pozitivní znaky integrace, na spolupráci jih-jih.
- 6) Do popředí vstupují sociální témata.
- 7) Zvýšený zájem o energetickou bezpečnost.
- 8) Zaměřují se na sociální procesy (Sanahuja 2009:22-23).

Z pohledu posthegemonického regionalismu tedy nově vzniklé organizace jako například UNASUR odpovídají novému paradigmatu politického vývoje na americkém kontinentě. Spojené státy se již neangažují v roli čteníka, nehledají ekonomický konsensus se státy jižní části kontinentu. Soustředí se především na ekonomické vztahy s Mexikem a Střední

Amerikou. Zároveň i latinskoamerické země jsou více emancipované. Posthegemonický regionalismus nesmí být zaměňován s populismem. Podle jeho zastánců je nové směřování některých států regionu hlavně novým konsenzem mezi státem a lidmi (Grugel 2012:4). Latinská Amerika si hledá cestu k větší autonomii a jako alternativa vznikají nová mezinárodní uskupení bez účasti USA.

Tato teorie neakcentuje roli hegemonu v regionálním uskupení. Riggiozziová se zmiňuje o úloze Brazílie v UNASUR pouze okrajově. Vidí ji jako politického koordinátora, zástupce velké části latinskoamerické populace, který hledá způsob, jak obhajovat zájmy latinskoamerického kontinentu na mezinárodním poli (Riggiozzi 2010:10).

Kritici této teorie tvrdí, že latinskoamerický regionalismus nelze vysvětlit žádným novým paradigmatem, žádnou jedinečnou teorií. Regionální organizace v Latinské Americe nejdou do hloubky, státům chybí konsensus, společná vize a politika. Země latinskoamerického kontinentu prý raději preferují standartní bilaterální či multilaterální smlouvy (Malamud 2012:117). Kvůli přílišnému nacionalismu, nejsou politici těchto států schopni odevzdat větší pravomoce do rukou mezinárodních organizací a ty nefungují tak, jak by měly.

Vzhledem k vývoji na americkém kontinentu v posledních letech je nutné tuto teorii podrobit další analýze. Někteří politici jihoamerických států se snažili o konsensus mezi elitou a občany. Odvrátili se od otevřeného regionalismu a neoliberalismu a založili taková regionální uskupení, ve kterých vedoucí úlohu již nehrají Spojené státy americké anebo evropské státy, které vždy určovaly vývoj na latinskoamerickém kontinentu. Jiné státy regionu si ale přesto stále udržují velké vazby na USA. Příkladem může být Kolumbie, jejíž přátelské vztahy s USA se staly příčinou mnoha sporů s Venezuelou a částečně i ostatními státy regionu. Kolumbie dokonce byla posledním státem, který podepsal Dohodu o zřízení Rady bezpečnosti UNASUR. Vztahy Kolumbie s USA vyvrcholily podepsáním dohody o zřízení amerických základů na kolumbijském území v roce 2012.

Nová regionální uskupení, která vznikla za velkého nadšení zakládajících států, procházejí hlubokou krizí.

1.3.3 Liberální institucionalismus

Liberální institucionalismu, jak již bylo předesláno, je zajímavý tím, že klade velký důraz na mezinárodní organizace jako nositele bezpečnosti. Anarchický charakter mezinárodního systému musí být usměrňován mezinárodními institucemi. To, že společenství překoná negativní aspekt anarchie, přináší zisk všem zúčastněným stranám. Jednotlivé státy se snaží maximalizovat své zisky. Státy jsou na sobě navzájem závislé. Podle Keohaneho, jednoho z tvůrců této teorie, je spolupráce mezi státy přínosná ale obtížná. Úspěšná spolupráce je možná pouze tehdy, pokud je dlouhodobá a státy mají možnost navzájem poznat své úmysly (Karlas 2004 :10). V knize *Power and Interdependence* jsou uvedeny tři charakteristiky komplexní vzájemné provázanosti mezi mezinárodními aktéry. Jsou následující:

- a) Chování státu nevede ke stabilní hierarchii.
- b) To, že existují různí aktéři mezinárodních vztahů, může ovlivnit chování států.⁹
- c) Vojenská síla už není tak důležitá jako dříve (Keohane 1987:738).

Ačkoliv jsou mezinárodní organizace a nadnárodní korporace stále důležitější složkou mezinárodního systému, nelze si dnešní společnost představit bez existence národních států. Interakce mezi mezinárodními společnostmi a státem jsou nevyhnutelné (Keohane 1971:338). Stát se sice snaží ovlivňovat toky peněz, import a export, má možnost celních bariér, ale nemůže ignorovat stále důležitější roli korporátních organizací a spolků. (Keohane 1971:345). Nestabilita trhů, finanční krize, role revolučních skupin – to vše se promítá do bezpečnostní hrozby států. Stát by se měl snažit vytvářet takové sociální a ekonomické prostředí, které posiluje spolupráci mezi ostatními státy a vedou k prosperitě (Waisová 2005: 52).

Mezinárodní organizace nemohou uspokojit všechny požadavky členských států, ale vývoj bez nich již není možný. Zatím je však pohled upřen příliš na institutivní znaky organizací. Současná mezinárodní politika

---

⁹ Stát není schopen ovlivnit všechny oblasti, do ekonomických vztahů vstupují mezinárodní organizace, chování států mohou ovlivnit obranné aliance.

a ekonomie nedává jinou možnost, než najít konstruktivní řešení spolupráce v mezinárodním kontextu (Keohane 2000:62).

Pro dobrou spolupráci je nezbytné, aby státy měly společné zájmy. Společné zájmy se odvíjejí od toho, jak jsou státy mezi sebou navzájem propojeny. Mezinárodní organizace ovlivňuje strategie členských států. Někdy však interakce funguje i naopak. Nadnárodní režimy ovlivňují zájmy jednotlivých států (Karlás 2004 :11).

Někteří autoři se zabývají i humanitárními intervencemi. Tesón tvrdí, že humanitární intervence, kteréou podnikají mezinárodní režimy, jsou ospravedlnitelné. Úlohou státu je chránit práva občanů. Pokud je stát porušuje, dostává se tak do rozporu s mezinárodním právem a vlády těchto států nemohou být chráněny mezinárodními institucemi, protože jejich suverenita je podkopána jejich vlastním chováním (Tesón 2003:93).

Keohane také poukazuje na důležitou roli hegemonu. Nepřipouští sice jako realisté, že nejsilnější stát je alfou a omegou společenství, ale přisuzuje mu významný vliv. Tvrdí, že instituce mohou přetrvat i tehdy, když dojde ke změně okolností, za kterých vznikly. Pokud mají aktéři zájem, je možné, že režim nezanikne ani poté, co organizaci opustil hegemonní stát, který stál u jeho vzniku, neboť je nákladnější vytvořit novou organizaci, než pokračovat v té stávající (Karlás 2004:13).

Podle Keohaneho je hegemon jednotkou, která má převahu v materiálních zdrojích a moci. V případě úpadku hegemonu se režim buď rozpadne anebo přetrvá. Zbývající státy se dohodnout, zda se vyplatí budovat nový režim, novou organizaci (Waisová 2008:120). Je ovšem možné, že hegemon se bude snažit i přes dočasný úpadek svého vlivu udržet postavení ve společenství, které kdysi spoluzakládal. Vzhledem k tomu, že podle Charty OSN se řadí mezi velmoci stálí členové Rady bezpečnosti OSN, můžeme mezi velmoci, tedy i hegemony, automaticky zařadit USA. Postavení Brazílie v rámci Latinské Ameriky je ovšem bezprecedentní a s jistotou jí můžeme považovat za regionální mocnost. Brazílie je nejvýznamnějším členem Mercosur a UNASUR a Spojené státy jako hegemonu v rámci zemí OAS.

Liberálové tvrdí, že mocný stát je první mezi rovnými, ale zároveň není bez něj možné učinit zásadní rozhodnutí. Hegemonie v mezinárodním

společenství je nutná k tomu, aby mocný stát dbal na dodržování pravidel (O' Keele 2018:6).

Podle liberálních institucionalistů jsou regionální organizace v dnešním globalizovaném světě extrémně důležité, a tak je podle nich logické, že státy Latinské Ameriky se budou chtít dále integrovat, nejen z ekonomických, ale i z bezpečnostních důvodů.

Pokud, podle této teorie, hegemon ztratí svůj vliv, jiný stát, který se snaží o to se stát se lídrem, raději založí nové integrační uskupení, než by pokračoval v tom stávajícím. V Jižní Americe žádný stát nedosahuje vlivu a síly Brazílie, která ovšem pozastavila své členství v UNASUR. Ačkoliv některé státy jihoamerického kontinentu pokračují v ekonomické integraci v rámci CAN či MERCOSUR, spolupráce v bezpečnostních otázkách obnovena zatím nebyla.

Liberalismus, i ten institucionální, má mnoho odpůrců. Někteří z kritiků jsou neomarxističtí autoři. Například Noem Chomsky kritizuje USA, za to, že si podmaňují mezinárodní instituce. Poukazuje na neustále výpady velkých nadnárodních korporací spojených s americkými politickými elitami vůči státům a uskupením, které naopak mají zájem omezovat jejich vliv na svém území. Chomsky kritizuje některé mezinárodní organizace, např. ASEAN, protože jsou podle něho příliš podřízené neoliberalnímu modelu a nehledí na zájmy občanů. Podle Chomského tedy integrace není pozitivní ani tehdy, když místo konfliktu dochází ke spolupráci (Chomsky 2014).

Dalšími kritiky liberálního institucionalismu jsou realisté. Ti vnímají limity integrace na základě svého pojetí světové anarchie. (Grieco 1988:485-507) Liberální institucionalismus rovněž kritizuje i Escudé. Tvrdí, že státy si nejsou rovny. Vliv latinskoamerických států na mezinárodní organizace podle něj nikdy nemůže být tak silný, aby byl vytvořen nový pořádek. Mezinárodní organizace naopak vedou k legitimizaci diktátorů a oligarchů (Escude 1995: 28).

2 Historicko-politické souvislosti vzniku a fungování OAS a UNASUR

2.1 Historie OAS a UNASUR

V této kapitole bude věnován prostor popisu obou mezinárodních organizací. Zastavím se především u těch dokumentů, které mají vztah k ochraně demokracie a bezpečnosti. Zabývat se budu těmi orgány společenství, které mohou mít vliv na jejich dodržování.

2.1.1 Historie OAS

Organizace amerických států (dále jen OAS) vznikla v roce 1948, ale její počátky jsou spojeny již s rokem 1890, kdy vznikla Mezinárodní konfederace amerických států.¹⁰

V roce 1947 na konferenci v Rio de Janerio byla podepsána Meziamerická dohoda o vzájemné pomoci,¹¹ kde bylo dohodnuto mimo jiné i to, že v případě napadení jednoho členského státu ho budou ostatní členské státy bránit.

Smlouvy o vzniku této organizace byly podepsány v Bogotě na deváté Mezinárodní americké konferenci v roce 1948 a členství podepsalo 21 států kontinentu.

Latinskoamerické země si od založení organizace slibovaly především to, že by mohly pokusit vyvíjet větší tlak na Spojené státy. Většina latinskoamerických států chtěla, aby se zvýšily ceny jimi vyváženého zboží do USA a rovněž žádaly lepší podmínku u dovozu z USA. K tomu však nedošlo. Spojené státy byly v té době zaměřeny na Evropu a soustředily se na plnění Marshallova plánu. Od nově založené společnosti USA očekávaly zadržování komunismu na americkém území, k čemuž měla sloužit Charta OAS, přijatá rovněž na konferenci v Bogotě v roce 1948. Charta se zabývá kolektivní bezpečností a upevňováním demokracie a deklaruje principy nevměšování

---

¹⁰ International Unity of America republics.

¹¹ Tratado Interamericano de Asistencia Reciproca.

Hlavním orgánem společenství se stalo Valné shromáždění, které sestává z delegátů příslušných států a které má pravomoc svolat ministry zahraničních věcí všech členských států, aby na základě společného konsenzu rozhodovali o struktuře, financování a hlavních prioritách této organizace (Romancov 2011:161). Valné shromáždění si volí každých pět let generálního tajemníka.¹² Každá členská země má jeden hlas, neexistuje právo veta. Rozhodnutí jsou potvrzena absolutní většinou hlasů, nejméně však jednou třetinou. Tato instituce vydává doporučení týkající se jednotlivých států.

Druhým nejdůležitějším orgánem je Generální sekretariát. Byl vytvořen již v roce 1948. Generální tajemník je volen na pět let a může být jednou zvolen znovu. Tajemník sleduje bezpečnostní situaci ve státech společenství a informuje o ní Stálou radu.

Dalšími orgány je Stálá rada složená z reprezentantů – velvyslanců všech států, sídlí ve Washingtonu. Tito reprezentanti se scházejí nejméně dvakrát v měsíci. V případě krize, může být Rada svolána okamžitě. Stála rada a Generální sekretariát jsou výkonnou – exekutivní složkou společenství. Stálá rada může svolat poradní setkání ministrů zahraničí na žádost jednoho z členských států. Tato žádost může být podána jen v případě kritické události. Pro to, aby byla svolána je zapotřebí 18 hlasů z celkového počtu 34 hlasů.

Meziamerická rada pro obecní rozvoj, která se setkává každý rok a je zodpovědná za spolupráci v sociálních, kulturních a ekonomických otázkách. Meziamerický právní výbor, Meziamerická komise pro lidská práva, dalších šest specializovaných organizací a jedenáct dalších útvarů jsou dalšími složkami organizace.

V roce 1959 vznikla Meziamerická komise pro lidská práva.¹³ Tento nezávislý orgán OAS odvozuje svůj mandát z Charty OAS a z Americké konvence o lidských právech. Komise je zmocněna k tomu, aby kontrolovala dodržování lidských práv v regionu. Je poradním orgánem OAS složeným ze sedmi nezávislých členů, kteří jsou voleni Stálou radou. Komisaři nesmí

---

¹² Dříve byl jmenován na 10 let, v roce 1969 změněno.

¹³ IACHR

působit v zemích svého původu, aby byla zaručena jejich nestranost. (OAS 2003).

Během studené války byla organizace pod vlivem USA. OAS se neshodla na tom, jak reagovat na převrat v Chile, kde USA podporovaly opozici stojící proti prezidentovi, ani na odpovědi na britské vylodění na Falklandských ostrovech po argentinské invazi (americká diplomacie se tehdy distancovala od Galtierriho a podpořila britskou vládu). Temnou stránkou organizace zůstává i intervence v Dominikánské republice, kde se USA obávaly návratu liberálního prezidenta Boshe, o němž se pravděpodobně mylně domnívaly, že by umožnil vznik podobného režimu jaký byl v té době na Kubě. Organizace tuto intervenci schválila a některé státy společenství se jí dokonce zúčastnily. V průběhu operace sice orgány OAS odebraly Spojeným státům vedení, to však bylo pouze formální rozhodnutí. Po skončení studené války se změnila role OAS i jejího nejsilnějšího členského státu USA.

V devadesátých letech organizace učinila významný krok k upevnění a zajištění bezpečnosti a demokracie v regionu. V roce 1991 byla přijata rezoluce 1080. Demokracie je v ní chápána jako nezbytná podmínka pro zajištění stability, míru a rozvoje v regionu. Základním principem OAS má být podpora a udržování reprezentativní demokracie v členských státech, ale i respekt k suverenitě a (pokud je to možné) nezasahování do vnitřních záležitostí členských států (OAS 1991). V případě porušování demokratických principů v některém z členských států může OAS zasáhnout tak, jak jí to dovoluje charta.

O rok později byl vydán Washingtonský protokol, ve kterém jsou jasně vymezeny podmínky, za kterých může být některému státu pozastaveno členství.¹⁴ V roce 2001 pak členské státy podepsaly dokument zvaný Meziamerická demokratická charta. Díky ní může členský stát požádat o pomoc v případě ohrožení demokracie. Tato charta klade důraz na dodržování demokratických pravidel, tedy na rozdělení státní moci. Kromě svobodných a spravedlivých voleb se píše i o dodržování lidských

---

¹⁴ Washingtonský protokol umožňoval členským státům vyloučit stát, jehož demokraticky zvolená vláda by byla svržena silou. Dalším jeho přínosem bylo vyhlášení boje schudobou panující ve státech amerického kontinentu.

práv, svobodě projevu a respektu k zákonům a nezávislým sdělovacím prostředkům.

V roce 2005, na 35. schůzi Valného shromáždění, byly navrženy nové mechanismy na ochranu demokracie, ale většina latinskoamerických zemí byla proti, protože se obávaly narušení vlastní suverenity a intervenování do vnitřních záležitostí (Ribeiro Hoffmann 2015:50).

Deklarace o bezpečnosti se zaměřuje především na tradiční hrozby, jakými jsou územní a hraniční spory, je zde zmiňován také terorismus, obchodování s drogami a zbraněmi, migrace, sociální otázky, boj s chudobou atd.

Podle některých autorů je však pozice OAS vůči krizím na americkém kontinentě příliš slabá. Společnost zasahuje jen v případech, kdy se jedná o jasný útok na reprezentativní demokracii. V některých případech, ale hrozby nejsou tak jasné a OAS nemá mechanismy, jak na tyto nedostatky, týkající se porušování demokratických zásad, reagovat (Arugay 2014:10).

Organizace se potýkala také s nedostatkem důvěry ze strany latinskoamerických států, které se bránily přílišnému vlivu USA. Postavení Spojených států v období studené války deformovalo chování ostatních států regionu, a přestože v období vlády prezidenta Clintona se organizace snažila vzniklou averzi setřít na pravidelných summitech, nebylo to již úplně možné.

I když zvolení nového generálního tajemníka Almagra v roce 2015 vlilo nový život do této organizace, uskupení se potýká mnoha vnitřními problémy. Jedním z nich je nedostatek konsenzu a porozumnění mezi jednotlivými státy. USA ztratily zájem o dialog s ostatními státy kontinentu prostřednictvím OAS a dávají přednost bilaterálním dohodám. Pro Brazílii není organizace prioritou a státy, které jsou zároveň členy organizace ALBA, nemají o OAS zájem.

Dalším problémem OAS je nedostatek financí. Projekty a mise jsou podfinancovány a státy nejsou motivovány, aby přispívaly více. Pravomoce jednotlivých institucí nejsou úplně jasné a programy působí chaoticky (The Dialog, Reform the OAS 2016).

2.1.2 Historie UNASUR

Vzniku UNASUR předcházelo hledání společné cesty v latinskoamerické integraci bez vlivu USA. Z iniciativy bývalého brazilského prezidenta Federica Cardosy se v srpnu roku 2000 sešli v hlavním městě Brazílie prezidenti dvanácti latinskoamerických států. Brazilská diplomacie v té době hledala způsob, jak vytvořit organizaci, která by vystupovala jednotně v zahraniční politice, zejména vůči Spojeným státům. (Pereira de Lima 2010:44) Na této konferenci se hlavy států zavázaly ke společnému dialogu a k úsilí o založení nového mezinárodního uskupení, který by sdružoval státy Mercosuru i CAN. V roce 2004 v Cuzcu, v bývalém jezuitském klášteře, v předvečer výročí bitvy u Ayacucha (Pereira de Lima 2010:51), byla vydána deklarace o vzniku CSN (Comunidad Sudamericana de las Naciones)¹⁵ 23. května 2008 pak byla podepsána smlouva o založení UNASUR, která později musela být ratifikována všemi členskými státy.¹⁶

Ústředními orgány podle smlouvy jsou Rada hlav států a vlád.¹⁷ Rada je nejdůležitějším orgánem společenství. Jejím hlavním posláním je určovat směr latinskoamerické integrace. Rada také určuje společnou zahraniční politiku, projednává návrhy Rady ministrů zahraničních věcí. Dalším důležitým orgánem je Rada ministrů zahraničních věcí. Ta má poradní funkci, schází se jednou za půl roku a cílem je mimo jiné vytvářet rezoluce navržené Radou států a vlád, ale také kontrolovat financování organizace. Rada delegátů má za úkol převádět do praxe rozhodnutí Rady hlav států a vláda a Rady ministrů zahraničních věcí, koordinovat integraci na místní úrovni a zprostředkovat dialog s jinými regionálními organizacemi. Hlavou sekretariátu je generální tajemník, volený na dva roky. Ten má za úkol podporovat svojí činností výše zmíněné orgány. Může také předkládat návrhy a kontroluje rozpočet.

Radě hlav států a vlád předsedá vždy jeden stát a to po dobu jednoho roku. Země se v předsednictví střídají. Zakladatelé UNASUR se inspirovali Evropskou unií nejen ve střídání předsednictví, ale měli v plánu i zřízení

---

¹⁵ Společenství jihoamerických národů

¹⁶ Jako poslední smlouvu ratifikovala Kolumbie v roce 2011

¹⁷ El Consejo de Jefes y Jefes de Estado y de Gobierno

společné měny, volného obchodu mezi členskými státy, budování společné infrastruktury či založení společného parlamentu. Státy se neshodly na hloubce integrace a problémem bylo rovněž formulování ustanoveních v zakládající smlouvě. Na základě této smlouvy by si podle určitého výkladu státy měly zachovat vlastní svrchovanost a nevytvářet žádné nadnárodní orgány.

Na jednom z prvních setkání ministrů obrany členských států bylo navrženo zřízení Rady obrany UNASUR. Ta vznikla v prosinci roku 2008 a sestává z ministrů obrany členských států. Jejím úkolem je zajistit, aby Latinská Amerika byla územím míru a pokoje. Nejdůležitějšími principy jsou respekt k nezávislosti a územní celistvosti jednotlivých členských států. Podmínkou existence Rady je i nevměšování se do vnitřních záležitostí států. Není ani bezpečnostní organizací ani vojenskou aliancí, protože jí chybí společná klauzule. Za cíle si CDS vytýčila stabilizovat latinskoamerický kontinent a uchovat ho jako oblast míru, bez zbraní hromadného ničení, vytvořit společnou jihoamerickou obranou politiku, upevnit spolupráci mezi regiony a snažit se o ochranu přírodních zdrojů. Státy se rovněž chtějí bojovat proti ozbrojeným skupinám, operujícím na hraně zákona, výslovně není zmíněn terorismus (Pereira de Lima 2010:136).

První schůzka ministrů obrany sdružených v Radě se konala v Santiagu de Chile v roce 2009. Kolumbie zprvu odmítala Dohodu o zřízení rady podepsat. Její představitelé se domnívali, že sousední Venezuela napomáhá svoji linkavostí v činnosti ozbrojené organizace FARC, kterou Kolumbie považuje za teroristickou skupinu. FARC operovala i v příhraničních oblastech a venezuelští představitelé ji považovali za skupinu na hraně zákona, ale ne protizákonou. Kolumbie dokonce podezírala Venezuelu, že FARC vyzbrojuje (Ferreira Souza 2016:134). Nakonec kolumbijské představitelé nechali přesvědčit a smlouvu o vzniku Rady obrany podepsali.

Radu tvoří ministři obrany členských států, kteří se scházejí dvakrát ročně. V roce 2014 byl schválen plán, který měl vést k vytvoření Stálé komise. Rada obrany posílila vojenskou spolupráci v regionu. Má za úkol pomoci v řešení bezpečnostních hrozeb a spolupráci především v boji proti mafiím. Deklarace ze Santiagu de Chile zmiňovala řadu bodů, například větší

koordinaci anebo zřízení platformy pro hlubší dialog mezi jednotlivými stranami konfliktu. O úspěchu této deklarace lze pochybovat, je však zřejmé, že z počátku se jednotlivé státy snažily přinejmenším navýšit výdaje na společnou obranu.

Mezi státy společenství nepanovala jednota v tom, jak by měla činnost rady vypadat. Peruánští představitelé si představovali odzbrojení, smlouvu o neútočení a vytvoření mírových složek, které by fungovaly v rámci Rady obrany. Chile chtěla vytvořit Jihoamerické obranné společenství, zatímco Ekvádor navrhoval zmenšení výdajů na obranu. Brazilští představitelé si od ní slibovali brazilskou dominanci bez typických znaků imperialismu. Představovali si spolupráci, díky níž všechny státy regionu rostou společně s Brazílií, kterou si ostatní státy předtím dobrovolně vybraly za svého lídra.(Ferreira Souza 2016:130)

V rámci rady byla zřízena také Jihoamerická škola obrany (ESCUDE) a Centrum pro studia strategické obrany (CEED-CDS).

V roce 2011 byl podepsán Protokol o demokracii¹⁸, který byl v roce 2014 ratifikován všemi členskými státy. Protokol je srovnáván s Chartou OAS. Jeho první kapitola popisuje případy, ve kterých je možné ho použít. Jsou to především porušení demokratických principů a ústavního pořádku v členských zemích. V případě porušení demokratického pořádku hrozí členským státům řada sankcí. V článku III se uvádí, že členové Rady hlav států a vlád rozhodují na společném jednání v konsensu a musí přihlídnout k svrchovanosti a celistvosti státu, který porušil demokratická pravidla. Termín *demokracie* není ve smlouvě nijak zvlášť rozváděn, pouze v článku VII je uvedeno, že sankce budou zrušeny, pokud sankcionovaný stát obnoví demokratický pořádek. (UNASUR, Protocolo adicional al Tratado Constitutivo 2011)

Protokol byl vytvořen až po zkušenostech s krizí v Ekvádoru. Rychlá ratifikace parlamenty všech států dodala tomuto dokumentu vážnost. Latinskoamerické státy sdružené v UNASUR tak chtěly dát najevo, že přístě nepřipustí žádný pokus o převrat na území členského státu.

---

¹⁸ Protocolo adicional al tratado constitutivo de UNASUR sobre el compromiso con la democracia

V roce 2012 byla vytvořena Volební rada (CEU) pro spolupráci v otázkách volebního procesu. Slouží k tomu, aby pokud o to členský stát požádá, mohla být vyslána pozorovací mise UNASUR a monitorovat volby.

Podle Smlouvy o UNASUR má být bezpečnost postavena na koordinaci jednotlivých orgánů členských států, na základě mezinárodních norem. Mezi hlavní priority patří boj proti drogám, korupci, terorismu, organizovanému zločinu anebo ochrana práv občanů. (UNASUR 2008)

Bohužel mnohé funguje v rámci UNASUR na bázi dobrovolnosti a konsensu, což instituci nedává příliš velký prostor pro akci v případě ohrožení demokracie a bezpečnosti občanů v jednotlivých členských státech.

Role OAS a UNASUR se mnohdy překrývají. OAS je nejstarší regionální organizací na světě. Ochrana bezpečnosti byla zakonponována již do zakládající smlouvy o OAS. Zpočátku byla bezpečnost chápána jako kolektivní obrana. Po skončení studené války se organizace zaměřila spíše na vzájemnou spolupráci v bezpečnostních otázkách. Bezpečnost v rámci UNASUR byl již zpočátku koncipována tak, že se jednalo o spolupráci spíše než o společnou obranu (Wehner 2013:378).

Demokratická charta OAS a Protokol o demokratickém kompromisu UNASUR jsou si v mnohém podobné. Demokratická charta podporuje především dialog mezi oběma stranami konfliktu a není zde možnost ekonomických sankcí. Největším trestem pro země porušující demokratické principy je ukončení členství v organizaci. Sankce v Prokolu UNASUR jsou více explicitní. Může dojít k uzavření hranic či být uvaleno na stát ekonomické embargo, pokud by došlo k porušení demokratických principů.

2.2 Nejdůležitější státy obou uskupení a jejich vývoj

V této kapitole bude vykreslena politická situace po roce 2000 v nejdůležitějších státech obou uskupení. V případě OAS je to USA a v případě UNASUR Brazílie. Cílem je poukázat na politický vývoj v obou zemích a objasnit tak alespoň částečně těchto vliv států na vývoj v UNASUR a OAS.

2.2.1 Politická situace v USA od roku 2008 do roku 2018 a vztah k Latinské Americe

Jestliže během studené války byla Latinská Amerika předmětem zájmu Spojených států amerických, ve 21. století tomu tak rozhodně nebylo. Po roce 2001 se stal bezpečnostním problémem číslo jedna islámský terorismus. V době ohrožení bezpečnosti na vlastní půdě islámskými teroristickými skupinami, byly USA ještě méně ochotny vzdát se své suverenity ve prospěch mezinárodních organizací jako byla OAS. Paradoxní přitom je, že právě 11. 9. 2001 byla jednomyslně přijata Meziamerická demokratická charta a o několik dní později byla aktivována Meziamerická dohoda o vzájemné asistenci.¹⁹

Prezident Bush mladší byl nejméně oblíbeným americkým prezidentem v Latinské Americe. Důvodem nebylo jen to, že některé státy viděly v irácké válce pokračování politiky amerického intervencionalismu, ale i odlišná hospodářská politika a politický obrat v Latinské Americe. Ve většině zemí regionu zvítězily levicové strany. Ve Venezuele si postavení upevnil Hugo Chavéz, který byl nejhlasitějším odpůrcem americké politiky neoliberalismu, kterou pravidelně prosazovaly pravicové vlády v USA. Venezuelský prezident navíc obvinil George Bushe ml. z toho, že chce zosnovat jeho vraždu. Některé latinskoamerické státy v roce 2005 pak odmítly dohodu o volném obchodu. Na summitu OAS byl smeten ze stolu návrh americké ministryně obrany Condolezzy Riceové, který počítal s větším zapojením OAS do řešení demokratických krizí na kontinentě. Podle jejího návrhu měl být zvolen mechanismus včasného varování, který by OAS umožnil rychleji jednat v případě demokratických a bezpečnostních krizí. V roce 2005 většina členských států odmítla amerického favorita na generálního tajemníka OAS Francisca Florese, což se stalo poprvé v historii této organizace. Místo něho byl zvolen američany přezíraný chilský levicový politik José Miguel Insulza, který strávil během Pinchetovy vlády léta v exilu (O'Keefe 2018: 63).

V roce 2008 byl zvolen americkým prezidentem Barak Obama. Prezident zvolený za Demokratickou stranu sliboval větší integraci a zlepšení

---

¹⁹ Tzv. Rio Treaty.

diplomatických vztahů na kontinentě. Jedním z pilířů mělo být navázání těsnějších vztahů s Brazílií, Chile a Mexikem.

Již v dubnu 2009 navrhl na summitu OAS obnovu diplomatických vztahů s Kubou. Mimo jiné navrhoval i obnovu jejího členství. To jí bylo pozastaveno v roce 1962. Na obnově členství se dohodli představitelé OAS o tři měsíce později. Kuba však znovuzapojení do struktur OAS odmítla. Obama v pozdějších letech prohlásil, že se postoj USA vůči Kubě nemění a řada latinskoamerických politiků to brala jako krok zpátky v kubánskoamerických vztazích.

Latinskoamerické státy se během prvního období Obamovy vlády cítily ekonomicky silné a projevovaly svoji nezávislost i tím se stavěly do opozice vůči USA. Velkými odpůrci všech amerických návrhů byli především prezidenti Venezuely, Bolívie a Ekvádoru. To se projevilo například na summitu v Cartageně (Cawthorne et al 2012) ²⁰.

Kromě krize v Hondurasu v roce 2009²¹, musely Spojené státy řešit v prvním období Obamovy administrativy i situaci v Kolumbii. Obama pokračoval ve spolupráci s touto adnskou zemí²² a podporoval dohodu, ve které se USA zavázaly pomáhat v boji proti organizovanému zločinu a vybudování amerických základen na kolumbijském území. Prezident Obama se sice rozhodl snížit rozpočet pro tento projekt, ale zároveň potvrdil zlepšení bezpečnostní situace v zemi, nutnou podmínku pro podepsání smlouvy. (Randall 2013:16). V roce 2009 se USA s konečnou platností dohodly s Kolumbií na vybudování sedmi vojenských základen.

Reakce ostatních států OAS byla vesměs negativní. Údajně zejména ze strachu z vměšování USA do politických záležitostí latinskoamerických států a v amerických základnách spatřovaly ohrožení vlastní suverenity. Vybudování základen na kolumbijské půdě musel Obama obhajovat i před amerických kongresem. Plán nakonec před kongresem obhájil, když zveřejnil příslib kolumbijské vlády na dalším zlepšování situace

---

²⁰ Summit of the Americas, státy Latinské Ameriky se postavily proti návrhu prezidenta Obamy na zpřísnění sankcí proti Kubě.

²¹ USA zrušily víza několika představitelům honduraského režimu, včetně dočastného prezidenta Roberta Michelletiho poté, co OAS suspendovala Hondurasu členství, aktivací článku 21 Meziamerické charty.

²² Plan Colombia.

v oblasti dodržování lidských práv. Někteří představitelé americké administrativy navštívili státy Jižní Ameriky, aby vysvětlili svým latinskoamerickým protějškům, že americká přítomnost v Kolumbii nemá jiný než bezpečnostní význam. Christopher McMullen i Hillary Clinton se snažili objasnit všechny detaily americkokolumbijské spolupráce s cílem zabránit negativním reakcím ostatních členů Organizace amerických států. Přesto v roce 2012 čtyři státy uskupení – Bolívie, Ekvádor, Nikaragua a Venezuela opustily Dohodu z Ria.²³

Chování prezidenta Obamy bylo zejména v počátku jeho mandátu ambivalentní, na jednu stranu pragmatické a bránící zájmy USA. Na druhou stranu se pokoušel o navázání dialogu s latinskoamerickými zeměmi, který byl ale značně limitován, a to angažmá USA v konfliktech v jiných částech světa a vnitrostátními problémy, jako byl příchod hypoteční a ekonomické krize, která započala v roce 2008 právě ve Spojených státech.

Zatímco americká ekonomika se pohybovala nad propastí, latinskoamerické státy si vedly relativně dobře. V roce 2009 se dovoz do USA z Latinské Ameriky snížil o cca 30 %. Následující roky se sice export a import zvyšoval, ale jen velmi pozvolna. (Blanco 2010 : 82). Politici v zemích Jižní Ameriky se bránily ekonomické krizi rozpočtovými stimuly a volnější monetární politikou. Pomohlo jim, i při snížení vývozu do USA, že již dříve zavedly reformy, které vedly k větší rozpočtové odpovědnosti. Banky latinskoamerických států byly relativně zdravé a nebylo potřeba je zachraňovat stejným způsobem, jakým se o to snažily Spojené státy a Evropa. Díky této stabilitě investoři chovali k zemím Jižní Ameriky neobvyklou důvěrou, jindy nevídanou. Brazílie byla jedním ze států, který se s krizí vypořádal nejlépe, naopak Venezuela a Argentina nebyly rozpočtově tak stabilní.

V USA však ekonomická krize nabyla mnohem hlubších rozměrů. Díky nedostatečné kredibilitě bank hrozil krach a stát musel zajistit fungování finančního sektoru jinak.

Roku 2012 byl Obama zvolen do funkce prezidenta znovu. Jeho ministrem zahraničí pro toto období se stal John Kerry. Byl považován za liberálnějšího politika než jeho předchůdkyně Hillary Clintonová,

---

²³ Rio Treaty; schválená v roce 2001.

a to i ve svých postojích vůči Latinské Americe. V listopadu 2013 Kerry prohlásil při zasedání Valného shromáždění OAS, že Mondroova doktrína je přežitá. O státech Latinské Ameriky mluvil jako o partnerech. (US department of State 2017)

Roku 2013 započala demokratická krize ve Venezuele. V letech 2013 – 2014 se USA ve venezuelské krizi nijak zvláště neangažovaly. Kerry se v roce 2013 v americkém kongresu dokonce přimlouval za venezuelskou vládu a žádal parlament, aby nepodnikal žádná zvláštní opatření. (Quintana 2014) Přesto o pár měsíců později obvinila venezuelská administrativa americké diplomaty z vměšování se do vnitřních záležitostí Venezuely a tři američtí diplomaté museli opustit zemi. To samé se stalo i na počátku roku 2014. Americká administrativa proto poslala domů venezuelské diplomaty. Během roku 2014 Obama ještě věřil, že je možné krizi urovnat za pomoci jednání mezi venezuelskou vládou a opozicí. Obamova administrativa vkládala naděje do UNASUR a její snahy o diplomatické urovnání konfliktu. Tato jednání však ztroskotala a poté americká administrativa postupně začala uplatňovat sankce vůči některým venezuelského režimu.

V roce 2015 Obama vydal dekret, ve kterém označil Venezuelu za zvláštní bezpečnostní hrozbu. Mnoho států společenství s Obamovo dekretem nesouhlasilo a odsoudily ho jako přehnaný. Sankce odsoudili také někteří představitelé UNASUR, včetně generálního tajemníka Sampera. Země OAS se během krize ve Venezuele rozdělily na dva tábory – tábor levicový v čele s Venezuelou, Bolívií, Ekvádorem a některými středoamerickými státy a tábor liberální v čele s USA, který preferoval tvrdší politiku vůči státům s autokratickými prvky porušujícími zásady liberální demokracie .

V červnu 2016 na zasedání Valného shromáždění OAS John Kerry vyjádřil podporu generálnímu tajemníkovi Almagrovi, který svolal členské státy, aby se dohodly na aktivaci článku 20 Meziamerické demokratické charty. Kerry vyzval venezuelskou vládu, aby propustila politické vězně a respektovala občanské svobody (Foredo 2016)

V lednu 2017 nastoupil do prezidentského úřadu Donald Trump. Již ve své volební kampani proklamoval, že bude chránit americké zájmy a vyzýval k izolacionismu. Někteří odborníci na americkou integraci

se obávali, že Trumpovo rozhodování ještě více nalomí již oslabenou Organizaci amerických států. Latinská Amerika byla zpočátku Trumpem přehlížena, stejně jako tomu bylo za Obamovy administrativy.

V březnu 2017 Trumpova administrativa bojkotovala slyšení u Meziamerické komise pro lidská práva, která chtěla prověřit dodržování lidských práv na území Spojených států amerických. Pikantní je i to, že Spojené státy nikdy neratifikovaly Meziamerickou konvenci o lidských právech, což jim umožňuje pravidla této konvence porušovat.

Venezuela nového amerického prezidenta zpočátku vítala. Státní ropná společnost darovala 500 000 dolarů na inauguraci nového amerického prezidenta. Venezuelský prezident prohlásil, že Trump nemůže být horší než Obama (BBC 2017).

Ministrem zahraničí se stal v roce 2017 Rex Tillerson, který před svým angažmá v americké diplomacii, pracoval jako generální ředitel koncernu Exxon mobil, americké ropné společnosti. Byl považován za velkého pragmatika, který udělal vše, aby ochránil zájmy této obchodní společnosti. Svůj pragmatismus uplatnil i během působení na Ministerstvu zahraničních věcí USA (Romero et al 2017). Ve svém projevu na Universitě v Texasu Rex Tillerson mluvil o pronikání vlivu Ruska a Číny. Zdůraznil obranu demokratických hodnot v regionu a odsoudil státy, které je nedodržují, zejména Kubu a Venezuelu (US embassy in Colombia 2018). Na druhou stranu nebyl schopen podpořit rezoluci k situaci ve Venezuele. Tillerson na poslední chvíli odvolal svoji účast na zasedání Valného shromáždění OAS v roce 2017, kde státy měly hlasovat o rezoluci, která by jim umožnila vyloučit Venezuelu ze společenství (O' Keele 2018:190). Nedostatek konsenzu pro schválení rezoluce přitom kritizoval i Donald Trump.

Trump nazval OAS organizací, která je schopna zajistit demokracii, bezpečnost, lidská práva a ekonomický rozvoj, přesto ale avizoval to, že zkrátí rozpočet pro tuto organizaci v roce 2018 (Lee a Rendwick 2018)

V červenci 2017 přidala Trumpova administrativa na sankční list venezuelského prezidenta Madura. V září 2018 americký prezident sdělil, že by Madurův režim měl být svržen. Podobně mluvil i Generální sekretář OAS Almagro. Pro veřejnost byla Almagrova slova, která se nelišila od těch

Trumpových, překvapením. Generální tajemník se totiž ještě nedávno omluvil za invazi v roce 1965 do Dominikánské republiky, která byla vedena pod záštitou OAS a která měla za úkol sesadit demokraticky zvoleného prezidenta. Situace ve Venezuele byla sice rozdílná od té dominikánské, vliv Trumpových slov na šéfa administrativy OAS byl prý přesto alarmující.

V březnu 2018 Trump odvolal Tillersona bez udání důvodů a ministrem zahraničí se stal Mark Pompeo. Nový šéf diplomacie se zúčastnil inaugurace brazilského prezidenta Jaira Bolsonara. Koncem roku 2018 zahájil cestu po zemích Latinské Ameriky, s cílem setkat se především s představiteli pravicových vlád a diskutovat s nimi o humanitární a politické situaci ve Venezuele, Nikaragui a na Kubě.

Když shrneme postavení USA v rámci západní hemisféry v 21. století, tak zjistíme, že během vlády George Bushe ml. se USA nevěnovaly americkému kontinentu. Americká administrativa byla zaujata situací na Blízkém východě. Mezitím státy Jižní Ameriky díky svému ekonomickému růstu získaly sebevědomí a americkým návrhům v rámci OAS nebyla připisována důležitost.

Barak Obama přes počáteční sliby o upevnění vztahů s latinskoamerickými sousedy, včetně pokusu o navázání vztahu s Kubou, větší integrity v rámci kontinentu nedocílil. USA se v OAS angažovaly pouze v případě krize v Hondurasu a později ve Venezuele. Jediný pokus o upevnění postavení v Latinské Americe, bylo vybudování amerických základů v Kolumbii a pokus pokračování spolupráce v boji proti narkotrafikantům.

Obamova administrativa nechala díky svému přístupu otevřené dveře ostatním mocnostem jakými jsou Čína a Rusko. Čína investovala v Jižní Americe miliardy dolarů a podporovala vládu Hugo Chavéze i Nicolase Madura a stejně tak i Rafaela Correy či Evo Moralese.

Stejně tak Washington umožnil Brazílii, aby se stala lídrem jižní části západní hemisféry. V Brazílii byla u moci levicová vláda, která měla poměrně dobrý vztah k venezuelským představitelům a tak se tito lídři mohli společně bránit americkému vlivu.

Po nástupu Donalda Trumpu do úřadu prezidenta se mluvilo o silném protekcionismu, přesto zaujala nová americká administrativa k venezuelské

kauze tvrdší stanoviska než jejich předchůdci. Rex Tillerson mluvil o větším americkém angažmá v Latinské Americe, Mark Pompeo varoval latinskoamerické země před čínským vlivem a našel shodu s novým brazilským prezidentem.

Ačkoliv někteří autoři označují Plán Kolumbie za důkaz amerického hegemonismu, šlo již o dlouho plánovaný projekt, který byl dohodnut již za vlády Billa Clintona. Navíc, USA nefinancovaly tento projekt celý, nýbrž byl doplacen kolumbijskou vládou (O'Keefe 2018: 172).

Keohane tvrdí, že mezinárodní organizace nejsou schopny aplikovat stejné normy vůči velkým státům a je mnohem snažší sankcionovat státy malé. (Keohane 1984:238). Tento fakt je obvláště patrný v případě USA. Američané bojkotovali iniciativu Meziamerické komise pro lidská práva, pokud se její šetření měla týkat USA. V období, kdy hegemonie nehraje tak důležitou roli, jsou podle teorie liberálního institucionalismu, mezinárodní režimy tou správnou a nutnou volbou pro mocné státy. USA však po roce 2000 neinvestovaly do Organizace amerických států ani do jiné instituce, díky které by mohla upevnit svoji moc na americkém kontinentě.

2.2.2 Politická situace v Brazílii od roku 2008 do roku 2018 a vztah k jejím sousedům

Brazílie je součástí organizací Mercosur, Unasur, OAS, BRICS. Může být definována jako regionální mocnost. Tímto termínem se označují všechny státy, které nemají velmocenské postavení, ale v regionálním měřítku jsou patří k nejsilnějším státům. Jediný potencionální rival Brazílské federace je Mexiko, které je ale svojí geopolitickou polohou a obchodní bilancí bližší Severní Americe. (Sanahuja 2012:9)

Někteří autoři označují Brazílii jako měkkou mocnost.²⁴Jako důvod uvádí to, že Brazílie není silná vojensky, nýbrž ukazuje svoji moc prostřednictvím mezinárodních organizací (Chatin 2016:369-393).

Sanahuja věřil, že Brazílie dosáhne prostřednictvím UNASUR svých cílů. Tyto cíle nebyly jenom ekonomické, ale i geopolitické. Jedním z nich bylo dosádnout podpory pro svou politiku ve stejně ideově zaměřených

---

²⁴ Soft power

zemí.²⁵ Saraiva poukazuje na ekonomický zájem velkých brazilských společností (Saraiva 2016: 53). Poté, co argentinskou ekonomiku postihla v roce 2001 krize, potřebovali se brazilští vývozci uplatnit na širším trhu.

Brazílie neměla v devadesátých letech zájem o zřízení Rady obrany jihoamerických států, do její agendy se dostala až počátkem nového tisíciletí. Roli mediátora mezistátních sporů si ale Brazílie vyzkoušela již v roce 1995 během ozbrojeného konfliktu mezi Peru a Ekvádorem. Tehdy společně s USA, Argentinou a Chile dokázala přimět zneprátelené státy k podpisu mírové dohody v Brasílii v roce 1998.²⁶

Po založení CDS²⁷ v roce 2004 hledala Brazílie konsenzus v rámci společenství při řešení sporů mezi jednotlivými státy. Brazilští představitelé odmítli pokus Venezuely na zřízení organizace podobné Severoatlantické organizaci tzv. OTAS. Místo toho vznikl poradní orgán, který měl zaručovat kooperaci a koordinaci v rozhodujících otázkách bezpečnosti jihoamerického kontinentu – Rada obrany (Comini 2010:15). Brazílie ale nebyla schopna vzdát se své suverenity, a proto neměla zájem o zřízení takových orgánů, které by umožňovaly rychlejší integraci (Stuenkel 2013).

Brazílie patří mezi země s největšími výdaji na zbrojní průmysl. Výdaje za zbraně a zbrojní materiál byly na počátku tisíciletí větší než v Kolumbii, která ve stejné době vedla boj proti povstaleckým organizacím FARC a ENL. Brazílie se stala lídrem ve výrobě a vývozu zbraní, vyrábí zejména vojenská letadla, tanky. Snaha o bližší spolupráci v rámci UNASUR měla pro ni i vojenskoekonomický rozměr. Díky CDS měl brazilský zbrojní průmysl perspektivu růstu, zatímco ostatní státy společenství se naopak mohly cítit závislé na Brazílii.

---

²⁵ Venezuela, Argentina, Chile, Bolívie.

²⁶ Válka mezi Peru a Ekvádorem vypukla v roce 1995 a byla posledním otevřeným vojenským sporem mezi dvěma státy Jižní Ameriky. Dlouholetý spor o zhruba 80 km hraničního území mezi oběma zeměmi propukl znovu poté, co peruánský prezident Alberto Fujimori poslal do sporné oblasti armádu. Obě strany se vzájemně obviňovaly z vyprovokování války. Mírové dohody byly podepsané až v roce 1998, kdy byly již jasné stanovené hranice a dohodnuto, že v případě dalších sporů bude rozhodovat zvláštní komise.

²⁷ Rada obrany UNASUR založená v roce 2008.

Během mandátu prezidenta Lula da Silvy rostla potřeba širší spolupráce. Lula a jeho spolupracovníci věřili, že změna, která se odehrála v mezinárodní politice²⁸ by mohla přinést výhody pro Brazílii

Ministr zahraničí Lulovy vlády Itamary byl přesvědčen, že by Brazílie měla využít svého postavení k upevnění vlivu na americkém kontinentě. V Brazílii existovaly dvě skupiny politiků a poradců. První skupina byla pro těsnější vztahy s USA, druhá skupina byla proti. Brazilský prezident byl pravděpodobně pod vlivem první skupiny. Projevilo se to v roce 2010, kdy Lula da Silva odsoudil iránský zbrojní program krátce poté, kdy tak učinily i USA, ačkoliv se zpočátku pokusil navázat diplomatické vztahy s iránskou vládou a chystal se podepsat nové dohody (Guedes Oliveira et al 2018)

Ekonomika za vlády Lula da Silvy raketově rostla. V roce 2007 to byl o 5,4 procenta oproti předchozímu roku. Brazilský státní dluh se snižoval a Brazílie dokonce ustála počátek světové hospodářské krize bez větších ztrát. Do roku 2009 miliony Brazilců, pocházejících z nižší třídy, mohli pocítovat zlepšení své životní úrovně a jejich příjmy stouply.

V roce 2008 byla podepsána Zakládací smlouva o UNASUR a založena Rada obrany a podepsán Protokol²⁹. Založení Rady obrany navazovalo na změnu v brazilské zahraniční a obranné politice. Projekt CDS byl nepřímo zmíněn v Brazilské národní obranné strategii z roku 2008. Hlavní prioritou Brazílie měla být spolupráce s ostatními státy Jižní Ameriky (Proenca 2017).

Brazílie si již během kolumbijsko-ekvádorské krize v roce 2008 vysloužila uznání ostatních států regionu za to, že se jí podařilo dostat znepřátelené státy ke společnému stolu.

Musíme ovšem podotknout, že UNASUR nebyl jedinou brazilskou prioritou, jelikož prezident pokračoval také v uzavírání bilaterálních smluv a dohod, aby se Brazílie mohla stát lídrem v rámci kontinentu bez toho, aby musela upřednostnit jednu iniciativu (Ferreira Souza 2006:134).

Brazílie iniciovala jednání mezi Ekvádorským prezidentem, měla podíl na vyloučení Paraguaye z Mercosuru i UNASURu, snažila se najít

---

²⁸ Konec studené války a zmenšení role USA na kontinentě.

²⁹ Demokratická charta UNASUR.

kompromis při mediaci krize v Bolívii. Radikální rétorika venezuelských představitelů, kteří ostře kritizovali jakékoli vměšování USA do dění v Latinské Americe, umožnila Brazílii hrát dvojí roli. Brazilští představitelé měli mnohem srdečnější vztah k USA než Venezuela. Snažili se o méně radikální přístup k integraci a odmítali, aby Rada bezpečnosti UNASUR se stala konkurentem NATO. Brazílie neměla zájem, aby se Rada stala obranou aliancí sdružující pouze země Jižní Ameriky. (Sanahuja 2010:112). Díky tomuto přístupu se jim podařilo najít kompromis mezi zájmy členských států.

Po nástupu Dilmy Rousseff do prezidentského úřadu se státní dluh země zvýšil. Prezidentka zvedla minimální mzdu a podpořila státní banky, aby půjčovaly více peněz firmám i občanům. Úrokové sazby klesaly a to zvedlo inflaci. V roce 2011 se začala propadat brazilská ekonomika. Centrální banka zvedla úrokové sazby, aby potlačila rostoucí inflaci, ale přesto se Brazílie ocitla v recesi a nezaměstnanost stoupala.

Za vlády Dilmy Rousseff země pozastavila svůj příspěvek Organizaci amerických států, a to z toho důvodu, že Meziamerická komise pro lidská práva nařídila pozastavit projekt Belo Monte do té doby, dokud dotčené orgány nebudou schopny konsultovat následky stavby s místními domorodými kmeny. (O'Keefe 2018: 63)

Bývalá prezidentka nebyla ve své zahraniční politice tolik aktivní jako její předchůdce. Například počet služebních cest za její vlády dramaticky poklesl, a to o 55 procent. Namísto setkávání a uzavírání smluv v rámci UNASUR preferovala bilaterální smlouvy a otevřenější ekonomiku. Velcí podnikatelé, kteří zpočátku podporovali politickou orientaci Luly da Silvy, po vypuknutí krize nebyli příliš nakloněni brazilské integraci v rámci regionu. Nevěřili, že pouze MERCOSUR a logicky s tím i UNASUR dostane Brazílii z izolace, ve které se ocitla vlivem ekonomických změn.

Rovněž vývoj Rady obrany UNASUR stagnoval. Celso Amorimem, ministr obrany za vlády D. Rousseff nebyl tak aktivní jako jeho předchůdce Nelson Jobim a úpadek Brazílie se prohloubil ještě více po impeachmentu brazilské prezidentky. (Ferreira Souza 2016). Jestliže během vlády Dilmy Rousseff došlo k omezení zahraniční politiky, během vlády jejího nástupce

Temerova diplomacie vyloženě zkomírala. Jedním z důvodů bylo i to, že Temerova vláda musela po impeachmentu Rousseffové v zahraničí bojovat za svoji legitimitu. Přístup k latinskoamerické integraci a k projektu UNASUR byl vlažný a bez špetky entuziasmu. Temer, ještě jako viceprezident v roce 2012 obhajoval vznik Jihoamerického trestního soudu, po té co nastoupil do úřadu prezidenta, neprojevil o jeho existenci žádný zájem.

Později, ještě během Temerovy vlády došlo k pozastavení členství Brazílie v UNASUR. Stalo se tak poté, co se členské státy nemohly dohodnout na volbě nového generálního tajemníka.

Ministr zahraničí Temerovy vlády José Serra se zaměřil spíše na tradiční bilaterální vztahy s USA a EU. Brazílie se částečně vrátila k neoliberálnímu způsobu ekonomiky.

V říjnu 2018 proběhly Brazílii prezidentské volby, ve kterých vyhrál Jair Bolsonaro, obdivovatel diktatury. Je označován za ultrapravicového politika. V kampani oznámil, že sloučí Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství, zruší pokuty za kácení deštných pralesů. Chce se zasadit o to, aby ozbrojené složky mohly použít fyzické násilí proti pachatelům trestných činů. Hned během svého prvního prezidentského projevu potvrdil, že se bude chtít vyhnout spolupráci s levicově orientovanými politiky v Latinské Americe.³⁰ Očekává se, že Bolsonaro chce navázat hlubší vztahy se Spojenými státy. To ostatně zmínil i americký prezident na svém Twitrovém účtu.³¹ Bolsonaro oznámil, že první státy, které navštíví budou Israel, Chile a USA. Jak řekla pro deník *Ultima hora* profesorka Katolické univerzity v Rio de Janeiro A. Ribeiro Hoffmann bude Bolsonaro v zahraniční politice preferovat odklon od multilateralismu a mezinárodních závazků. Je možné tak, že Brazílie, stejně jako Kolumbie, odejde z UNASUR (*Ultima hora* 2018).

Teze posthegemonického regionalismu berou za své poté, co se ministr zahraničí USA zúčastnil v roce 2018 inaugurace brazilského prezidenta a později se dohodli na společném postupu vůči Venezuele, která

---

³⁰ Především politiky z Bolívie a Venezuely.

³¹ Americký prezident uveřejnil hned po volbách fotku se svým brazilským protějškem se slovy, že pravice je znovu veliká („Direita é grande outra vez“).

předtím byla dlouholetým spojencem Brazílské federace. Z pohledu institucionálního liberalismu není jasné, zda se Brazílie zúčastní další integrace, ke které vybízí Kolumbie spolu s Chile. Velký entuziasmus z další integrace však v této zemi cítit není. Brazílská administrativa bude pravděpodobně podporovat bilaterální vztahy s dlouholetými obchodními partnery, jakými jsou USA, Argentina, Evropská Unie či s Ruskem a Čínou.

3 Komparace postoje OAS a UNASUR během bezpečnostních krizí v Latinské Americe

Tato kapitola je zaměřena na srovnání politiky UNASUR a OAS při řešení demokratických a bezpečnostních krizí v regionu Latinské Ameriky. Proto, aby srovnání bylo relevantní vybrala jsem šest případů demokratických krizí. Krátce popíši a rozeberu přístup jednotlivých organizací k zajištění bezpečnosti a ústavního pořádku v níže uvedených státech regionu. Jednotlivé případy budou probírány chronologicky, a tak bude možné porovnat, jak se obě organizace chovaly v rozmezí let 2008 a 2018.

3.1 Bolívie 2008

3.1.1 Situace v Bolívii

Evo Morales byl zvolen v roce 2005 do čela státu 54 procenty hlasů. Ještě předtím než se stal prezidentem, získal popularitu v tzv. válce o plyn. Budoucí bolivijský prezident odmítal vliv cizího kapitálu na ekonomickou situaci a navrhoval zestátnění bolivijských plynových polí.

Morales byl první prezident, který pocházel z indiánské majoritní populace. Původnímu obyvatelstvu slíbil pozemkovou reformu, znárodnění těžbařského průmyslu a také větší účast na politickém a společenském dění.

Po té, co byl zvolen, usiloval Morales o vytvoření nové ústavy, která by rozšiřovala participaci občanů na politickém životě v zemi. Jelikož neměl v parlamentu potřebnou ústavní většinu, inicioval referendum o změně ústavy. K této iniciativě se cítil oprávněn poté, co se voliči v jiném referendu vyslovili pro jeho setrvání v úřadě prezidenta. O nové ústavě se mělo hlasovat v únoru 2009.

Opozice neúspěšně žádala, aby se v navrhované ústavě, objevilo rozšíření autonomie pro oblast Media Luna - *Půlměsíc*³² a aby se město Sucre stalo administrativním centrem, stejně, jako La Paz. V oblasti Media Luna je koncentrováno především bílé obyvatelstvo a také tam byly zjištěny

---

³² dále Media Luna.

největší ložiska plynu. Oblast má v rámci Bolívie, nejvyšší hrubý národní produkt na hlavu.

V roce 2008 se přes osmdesát procent obyvatel departamentu Santa Cruz vyslovilo pro větší autonomii. Následovalo všelidové hlasování v departamentu Beni a Pando. Hlasování bylo podle vlády neoprávněné.

V regionu Pando došlo ke svolání demonstrací a protestů. Tyto protesty byly iniciovány opozicí a prefekturou v oblasti Media Luna. Účastníci protestovali proti tomu, aby daňové výnosy z hydrokarboidů byly použity na financování penzí pro důchodce, tzv. *renty dignidad*.³³ Prezident se zpočátku snažil o dohodu s prefekturou v Media Luna, ovšem opozice nechtěla ustoupit. Nakonec situace dospěla tak daleko, že členové opozice unesli armádní letadlo a obsadili Superintendencia Forestal.³⁴

Během demonstrací bylo v září 2008 zastřeleno několik civilistů. Někteří rolníci v Media Luna, příznivci Eva Moralese, svolali demonstrace za podporu prezidenta. Byli dobře organizováni a ačkoliv se jim místní samospráva pokusila zabránit v pochodu na Cobiju, nepodařilo se jí to. Nakonec se je pokusila zadržet místní policie, která na příkaz kapitána Sivia Magarza začala na neozbrojené rolníky střílet. Poté, co se prezident o incidentu dozvěděl, vyhlásil vyjíměčný stav a akci nazval pokusem o převrat

3.1.2 Reakce OAS a UNASUR

Do řešení krize se zapojila jak OAS, tak UNASUR. Mise OAS se zúčastnila již voleb v Bolívii v roce 2006 a tajemník této organizace Dante Caputo měl za úkol stát se mediátorem sporu mezi vládou a opozicí. Caputo neshledal na nové ústavě nic, co by odporovalo demokratickým principům popsaným v Meziamerické chartě.

Po vypuknutí krize prezident Morales obvinil amerického velvyslance ze spiknutí a odvolal ho. Poté, co byly Spojené státy obviněny

---

³³ Jedná se o důchodový příspěvek vyplácený osobám starším šedesáti let, kteří mají trvalý pobyt na území Bolívie. Bolivijská vláda ho schválila proto, aby zaručil všem bolivijským občanům poklidné stáří.

³⁴ Superintendencia Forestal je státní úřad, který dbá o ochranu bolivijského přírodního bohatství, lesů a přírodních rezervací.

bolivijskou vládou ze spolupráce s pučisty, dohled nad situací převzala UNASUR. OAS byla vnímána bolivijskou vládou jako americký projekt.

Po propuknutí násilí v Bolívii, vyjádřili představitelé UNASUR podporu Moralesovo vládě a vydali prohlášení, ve kterém uvedli, že nepřipustí žádný pokus o převrat. Chilská prezidentka Michelle Bacheletová, tehdejší předsedající Rady UNASUR, svolala zvláštní zasedání Hlav států a vlád do Santiaga de Chile. Na základě usnesení prezidentů a jejich zástupců byla vydána Deklarace z Monedy, díky které později byly vyšetřeny události z Pando (Sekretaría UNASUR 2008). Díky této deklaraci, byla ustanovena zvláštní komise, která měla za úkol incident prošetřit. Tuto komisi podpořil Úřad vysokého komisaře OSN a Evropská unie. Závěr komise byl jasný. Události z Pando vykazovaly znaky masakru, tak jak je definuje OSN (Comision de UNASUR sobre los sucesos de Pando 2008). Výsledky vyšetřování komise byly předány bolivijské vládě. Vyslání zvláštní mise UNASUR do Bolívie bylo později kritizováno představiteli OAS (Wehner 2012:11).

Při krizi byl patrný vliv Brazílie. Její přestavitelé nesli zásluhu na výsledné dohodě a na sepsání společného dokumentu. Brazílie byla určitým mediátorem mezi některými státy společenství. Stala se pojítkem mezi radikální Venezuelou, jejíž přestavitelé volali po zásahu proti bolivijské opozici a postoji zemí jako je Kolumbie a Peru, které naopak navrhovaly méně radikální řešení a žádaly větší participaci OAS (Arugauy 2014:14). Důležitou úlohu sehrál brazilský prezident Lula da Silva, který se snažil najít rovnováhu a konsenzus.

Dialog mezi opozicí a vládou, který se konal v bolivijské Cochabambě, byl doprovázen pozorovatelskými misemi vyslanými z OAS i UNASUR. OAS vyslala do země pozorovatele v roce 2009, kdy se konalo referendum o změně ústavy. Některé změny, které požadovala opozice, byly do nakonec, díky tlaku mezinárodního společenství, do bolivijské ústavy zahrnuty.

V celkovém souhrnu se aktivity UNASUR ukázaly být více zásadní při řešení krize než mediace ze strany OAS a to přesto, že Organizace amerických států monitorovala politickou situaci v Bolívii již před krizí a později i roce 2009 (Weifeen 2017:187). UNASUR však byla rychlejší

při přijetí usnesení a snáze se dohodla na vyslání zvláštní mise. Role UNASUR při řešení bolivijské krize byla uznána Evropskou unií a jinými mezinárodními organizacemi. Vyřešení situace v Bolívii je považováno za první velký úspěch společenství při řešení sporů v regionu a u některých států tento úspěch vyvolal vlnu entuziasmu, který přispěl k rychlejšímu založení Rady obrany.

3.2 Ekvádor 2010

3.2.1 Situace v Ekvádoru

Rafael Correa byl zvolen prezidentem v roce 2007. Po svém zvolení slíbil některé změny v politice státu. Za jeho vlády byla provedena pozemková reforma a Correa se rozhodl provést i některé změny ve financování veřejného sektoru.

V roce 2010 byl schválen nový zákon o veřejných službách.³⁵ Nespokojené policejní složky vstoupily do stávkové jako první, později se k nim přidala i armáda. Tisíce policistů se shromáždili v kasárnách v Quitu koncem září 2010.

Prezident Correa se rozhodl vystoupit před vojáky a policisty v kasárnách. Vyjádřil politování nad protesty, ale zdůraznil, že zákon o policejních složkách ze srpna 2010 je platný a on nepoleví v započatých reformách. Jeho projev byl přerušován pískáním a výkřiky nespokojených policistů. Prezident byl nakonec zraněn výbuchem slzného plynu v době, kdy opouštěl kasárna (Weiffen 2017: 188).

Příznivci opozice, chránění rebelujícími skupinami policistů přepadli veřejnou televizi a pokusili se o vysílání přímého přenosu. Prezidentovi se ale nakonec podařilo spojit s médii, aby jim popsal svou situaci. V té době už byl násilím držen v nemocnici, kam ho odvezla jeho ochranka. Rebelující policisté obklopili budovu a nedovolili mu odejít. Prezident v médiích tento incident označil za únos.

Armáda zablokovala most Národní jednoty a uzavřela mezinárodní letiště. Kvůli policejním protestům byly uzavřeny některé školy, obchody,

---

³⁵ Zákon krátil některé benefity, které byly do té doby vypláceny policii i armádě.

zkolabovala veřejná doprava. Policie kontrolovala přístup do Kongresu. Vedení armády nakonec vyjádřilo podporu vládě.

V zemi se konaly demonstrace na podporu prezidenta i proti prezidentovi. Vzhledem k tomu, že nikdo nechtěl ustoupit ze svých pozic, se situace každým dnem zhoršovala. Při demonstraci příznivců prezidenta byl zabit jeden student. Celkově si krize vyžádala osm životů. Prezident nakonec vyhlásil přímo z nemocnice vyjimečný stav a povolal jemu věrné vojáky k utišení nepokojů.

Domorodá společnost většinou vyjadřovala podporu prezidentovi. Později se sešli u nemocnice, kde byl prezident přechodně uvězněn. Prezidentova ochranka nakonec s pomocí ozbrojených složek vysvobodila Correu z jeho nedobrovolného pobytu v nemocnici a přestřelka, ke které při tom došlo, byla vysílána přímým přenosem v televizi.

Mezinárodní společnost bylo v zásadě pobouřeno tím, že byl prezident zraněn při setkání s policisty a násilím držen v nemocnici.

3.2.2 Reakce OAS a UNASUR

UNASUR na krizi reagovala tak, že svolala Radu hlav států a vlád do Buenos Aires. Lídři členských států se shodli na podpoře prezidenta Correi a situaci v Ekvádoru označili za prezidentský převrat, iniciovaný ekvádorskými policejními a armádními složkami. Odsoudili únos prezidenta. V říjnu 2010 byla vydána Deklarace z Buenos Aires, která měla za úkol potvrdit legitimitu ekvádorského prezidenta. Prezidenti Hlav států a vlád v ní odmítli jakýkoliv pokus o převrat legitimně zvolené vlády. V dokumentu se klade důraz na dodržování demokratického pořádku a lidských práv, ústavního pořádku a sociálního smíru. Vlády členských států deklarovaly, že nebudou napříště tolerovat žádný pokus o převrat či narušení ústavního pořádku. Legitimně zvolená vláda musí mít podporu společnosti (Comentario Internacional 2013).

Představitelé UNASUR se zasazovali o to, aby strůjci protestů byli potrestáni. Situace v Ekvádoru vedla k vydání Dodatečného protokolu UNASUR v listopadu 2010. Státy se shodly na tom, tento protokol, který měl stvzovat jejich závazek vůči demokracií je nutné podepsat co nejdříve

(Morales Martinez et. al. 2018:114). Má za úkol upevnit pozici společenství v případě další krize v regionu a je v něm uvedena řada sankcí, včetně uzavření hranic, použití obchodního embarga, přerušení leteckého styku a omezení dodávek energií a jiných služeb v případě, že by v některém členském státě proběhl převrat (UNASUR 2010). Ekvádorský prezident Rafael Correa se k vydání dokumentu na summitu v Guayaně vyjádřil tak, že se jedná o jasnou zprávu pro každého, kdo by se napříště chtěl k moci dostat prostřednictvím převratu (Venezuelanalysis 2010).

Nejvyšší brazilští představitelé se schůzky v Buenos Aires neúčastnili. Prezident Lula v té době končil předvolební kampaň. Ministr zahraničí Amorin byl na Haiti. Přesto měli brazilští představitelé zájem krizi vyřešit co nejdříve, aby se vyhnuli situaci, která se o rok před tím odehrála v Hondurasu. Brazílie nechtěla jednat jen prostřednictvím UNASUR, ale byla pro koordinaci v rámci všech společenství, kterých byla členem - MERCOSUR, OAS a UNASUR.

Představitelé OAS svolali mimořádné zasedání Stálé Rady ve stejný den, ve které došlo k zadržení prezidenta. Organizace vydala rezoluci, ve které odsoudila násilné protesty proti prezidentovi a vyjádřila mu podporu. Generální sekretář José Miguel Insulza dostal mandát k cestě do Ekvádoru, kde vyjádřil podporu legitimně zvolené vládě a pracoval spolu s ekvádorskými představiteli na upevnění demokratického pořádku. Stálá velvyslankyně OAS v Ekvádoru María Isabel Salvador vyjádřila uspokojení nad tím, že byla přijata zářijová rezoluce, která odsoudila události v Quitu (OAS 2010).

UNASUR jednala v této krizi rychleji než OAS. Zatímco prezidenti a viceprezidenti států UNASUR již byli na cestě do Buenos Aires, kam je svolal na zvláštní zasedání generální sekretář Nestor Kircher, generální sekretář OAS Insulza ve stejnou dobu teprve četl projev, ve kterém odsuzoval pokus o převrat v Ekvádoru. Velmi rychle byl také sepsán protokol z Buenos Aires, který v případě delšího trvání krize umožňoval členským státům UNASUR uvalit sankce a přerušit obchodní styk s Ekvádorem.

Po vyřešení této krize někteří odborníci na americkou integraci viděli v UNASUR nástupce OAS v řešení vnitropolitických i mezistátních krizí. Oceňovali také to, že státy kontinentu dokáží své spory řešit lépe bez účasti

USA. Ačkoliv orgány UNASUR neměly velké pravomoci a byly silně omezeny nutností konsenzu mezi všemi členskými státy, dařilo se jim řešit spory ve velmi krátkém časovém období. Společenství bylo proaktivní a svou iniciativou napomáhalo k tomu, aby krize v daném členském státě neeskalovala.

3.3 Paraguay 2012

3.3.1 Situace v Paraguaji

V roce 2008 byl paraguayským prezidentem zvolen kandidát levicové koalice Fernando Lugo. Byl prvním levicovým prezidentem³⁶, který přerušil vládu strany Colorado. Ujal se vlády v zemi, která byla stále velice chudá a zaměřená na zemědělství. Neměl podporu Kongresu, kterou ovládaly dvě tradiční strany – Colorados a Blancos. Prezident se snažil o prosazení agrární reformy, která se nezamlouvala představitelům tradičních stran. Strana Colorado byla kdysi stranou jednoho muže Alfreda Stroessnera. Po jeho sesazení a nastolení demokracie se stala legitimní demokratickou stranou. Zůstala však napojená na oligarchii, které patřila většina půdy v zemi.

V červnu roku 2012 došlo k potyčce mezi farmáři a paraguayskými ozbrojenými složkami. Tito farmáři, usazení v oblasti Curuguata, obdělávali půdu, která jim nepatřila. Nárok na ní si dělal stát, ale také bývalý člen Strossnerova kabinetu Blas Riquelme.³⁷ Potyčka mezi farmáři a policisty vyústila v konflikt, který stál životy sedmnácti Paraguayců, z toho šesti příslušníků ozbrojených složek. Pro pravicovou opozici v Kongresu to byla záminka, aby vyvolala hlasování o impeachmentu. Prezident se stal v tomto období předmětem mnoha kontroverzních výroků a falešných zpráv.

Hlasování o sesazení prezidenta bylo svoláno na základě článku 225 ústavy.³⁸ Ačkoliv nebyla ustanovena žádná vyšetřovací komise k případu, který se odehrál v Curuguaty, většina poslanců dolní i horní

---

³⁶ Kandidoval za stranu Alianza Patriótica para el Cambio.

³⁷ Paraguayský politik a bussinessmen, který se dokonce kandidoval v primárkách strany Colorado v roce 1998.

³⁸ Tento článek paraguayské ústavy popisuje postup, který je třeba následovat při politickém procesu, který se týká vysokého politického činitele. Prezidenta je možné soudit jen pro špatné vykonávání funkce, pro zločiny, kterých se dopustil v souvislosti se svým mandátem či pro závažné zločiny.

komory byla rozhodnuta hlasovat proti prezidentovi. 22. června 2012 byl prezident Lugo zbaven funkce dvěma třetinami hlasů poslanecké sněmovny a později i dvoutřetinovou většinou v senátu (Villagra 2012). Sesazení poslanci zdůvodnili tím, že prezident neplnil svoji úlohu. Bohužel v paraguayské ústavě není jasně popsáno, jak by prezident měl plnit svoji roli.

Lugo měl pouhé čtyři hodiny na to, aby si připravil svoji obhajobu. Někteří odborníci označili celý proces za nový druh puče pro lehkost, s jakou bylo možné odvolat legitimně zvoleného prezidenta. Novodobý puč je podle některých autorů méně násilný než pokusy o státní převrat, které se odehrály v minulosti. Armáda se na takovém puči podílí pouze nepřímou nebo vůbec. Regionální mocnosti v něm nazasahují. Nový převrat je rychlý a státní instituce jsou zachovány (Morales Martinez 115).

3.3.2 Role OAS a UNASUR

Před hlasováním o impeachmentu v paraguayském kongresu, se představitelé států UNASUR sešli v Rio de Janeiro a rozhodli se vyslat zvláštní misi do Asunciónu, která měla podpořit prezidenta Luga. Poté, co parlament odhlasoval sesazení prezidenta, Lugo hovořil s vyslanci organizace. Ti poté o legitimitě jeho sesazení začali pochybovat. Lugo uvedl, že mu bylo odepráno právo na obhajobu a celý proces byl nejasný. Alí Rodriguez, generální sekretář UNASUR vyslaný se zvláštní delegací do Paraguaye, tvrdil, že opozice neměla zájem na ukončení politické krize a že situaci využila k odstranění prezidenta (Morales Martinez 116).

Později hlavní představitelé zemí UNASUR označili impeachment za neligitimní a nedemokratický. Venezuela a Argentina ho dokonce označily za puč.³⁹

Paraguayi bylo v červnu 2012 pozastaveno členství v UNASUR. Stalo se tak po setkání Hlav států a vlád v argentinské Mendoze. Tímto členské státy zabránily Paraguayi stát se předsedajícím státem organizace v následujících měsících. Ekonomické sankce uplatněny nebyly, i když ekvádorský prezident Correa o takové možnosti chtěl jednat. Některé státy

---

³⁹ Hugo Chavéz ho srovnával s převratem v Hondurasu v roce 2009.

ale byly proti, například uruguayští představitelé odmítali s tím, že by sankce postihli především obyčejné občany (Mercopress 2012).

Důvodem pozastavení členství bylo podle Marsteintredeta to, že se členem Mercosuru chtěla stát Venezuela. Paraguay byla jediným členským státem, jehož parlament přijetí Venezuely neratifikoval. Vzhledem k tomu, že sesazení paraguayského prezidenta iniciovala především pravicová opozice, panovaly důvodné obavy, že by paraguayský parlament členství Venezuely nemusel schválit (Marsteintredet 2013:114). Brazílská prezidentka Dilma Rousseffová si byla dobře vědoma ekonomické síly Venezuely a jejího přínosu pro ekonomický potenciál Mercosuru, a tak vyloučení Paraguaye z obou organizací nevnímala jako překážku, právě naopak. Postoj UNASUR tak měl pravděpodobně i jiný důvod než byla obrana demokratických hodnot v Paraguayi.

Později, po dalších volbách, které vyhrála strana Colorado a poté, co se prezidentského úřadu se ujal prezident Horacio Cartes, byla Paraguay přijata znovu do UNASUR, a to na schůzce v Limě v srpnu 2013.

Reakce OAS byla odlišná. Do Paraguaye byla vyslána diplomatická mise. Paraguay však zůstala členem OAS. V Organizaci amerických států, jako v každé jiné mezinárodní organizaci sdružující státy s odlišnou politickou orientací, existovalo několik rozdílných názorů na to, jak by se organizace v případě této konkrétní krize měla zachovat. Bolívie preferovala radikální řešení a navrhovala zavedení sankcí (Americas Quaterly 2012). Postoj USA a států s liberálnější politickou orientací byl jiný. Tyto státy volaly po vyslání zvláštní mise s cílem zjistit detaily paraguayské krize a teprve poté se rozhodnout o přijetí sankcí.

Zatímco UNASUR reagoval na krizi týden po vyhlášení impeachmentu, OAS reagovala s dvoutýdenním zpožděním. Nakonec organizace odmítla vyloučení Paraguaye. Na mimořádném zasedání stálé rady bylo rozhodnuto, že do země budou posláni pozorovatelé, kteří posoudí nastalou situaci. Mise se zúčastnil i generální sekretář Insulza. Členové mise se shodli na tom, že impeachment nebyl protiústavní, ačkoliv uznali, že rychlost celé akce byla alarmující. Rovněž odsoudili to, že prezident Lugo neměl dostatečný prostor pro svoji obhajobu. Organizace ale poukázala na to, že sám prezident svoje sesazení uznal, i když později své rozhodnutí změnil.

Postoj organizace kopíroval americký postup (Marsteintredet 2013:115). Američané spolu s Kanadány uznali vládu víceprezidenta Franca. To udělala i OAS.

Dle Meziamerické demokratické charty impeachment splňoval její pravidla a nebyl protiústavní, a proto země ze společenství vyloučena nebyla. Organizace vyslala pozorovatele k paraguayským volbám v roce 2013.

Pokud bereme v úvahu teze post-hegemonického regionalismu, tak UNASUR doposud reagovala tak jak se na nové postliberální regionální uskupení patří. Tedy jednotně, bez pomoci z vnějšku. Představitelé všech zemí společenství byli schopni najít společnou řeč. Je zřejmé, že organizace měla vliv na dění v jednotlivých členských státech. Sice nezabránila impeachmentu v Paraguayi, ale podařilo se ji uklidnit situaci v Bolívii a zabránit eskalaci násilí v Ekvádoru a v počátcích mandátu prezidenta Madura i ve Venezuele, jak si ukážeme později. Také se potvrzuje jeden z paradigmat liberálního institucionalismu, že jednotlivé státy by si nebyly schopny samy poradit s nastalou situací anebo by ji řešily obtížně a že mezinárodní společenství sehrálo rozhodující úlohu v mediaci krize. V Bolívii a Ekvádoru hrozilo, že protesty povedou buď k eskalaci násilí nebo přímo k ústavní krizi a převratu. Tomu nakonec mezinárodní společenství zabránilo.

OAS se do řešení krizí zapojila většinou až po účasti UNASUR. Celkově ztrácela vliv na řešení bezpečnostních krizí v regionu, protože je buď začala řešit příliš pozdě anebo nebyla jednotná. Ochota Spojených států řešit vnitropolitické krize členských států OAS nebyla nijak veliká. Vliv USA se projevil hlavně v řešení paraguayské krize.

3.4 Kolumbie – Venezuela 2008-2015

3.4.1 Vztahy mezi Kolumbií a Venezuelou

Spory mezi Venezuelou a Kolumbií probíhají již několik let. Důvodem je nejen ideologický spor mezi čelními představiteli obou států, ale i bezpečnostní situace, například přeshraničnímu pašování zboží, pronikání teroristů z FARC na území Venezuely a zpět do Kolumbie či k nelegálnímu směňování dolaru mezi venezuelskými a kolumbijskými občany.

V roce 2008 kolumbijští vojáci pronikli na území Ekvádoru a zastřelili rebely z FARC. Ekvádorský prezident Correa považoval v kolumbijský útok za porušení mezinárodního práva. Ekvádor odvolal svého velvyslance z Bogoty a poslal domů kolumbijského velvyslance z Quita.

Venezuela se postavila na stranu Ekvádoru. Vypověděla kolumbijského velvyslance a poslala na kolumbijsko-venezuelské hranice své vojáky. Při přestřelce mezi kolumbijskými armádními složkami a členy FARC byl zastřelen jeden z čelních představitelů ozbrojené organizace Raul Reyes. V jeho počítaci se údajně našly důkazy o tom, že ozbrojené organizaci finálně pomáhala venezuelská vláda (Yakir Ptime1 2013:10). Kolumbijská vláda údajně vystopovala telefonát mezi Raulem Reyesem a venezuelským prezidentem Chavézem.

V roce 2009 poslala Venezuela znovu své vojáky ke kolumbijským hranicím poté, co Kolumbie uzavřela smlouvu se Spojenými státy o vybudování amerických základů v zemi. Tento vojenský pakt, uzavřený mezi americkým prezidentem Obamou a jeho kolumbijským protějškem Uribem, byl vnímán venezuelským prezidentem Chavézem jako provokace, protože podezíral USA ze špionáže.

V červenci 2009 kolumbijská armáda zabavila FARC zbraně, které byly identifikovány jako AT3 protitankové zbraně a o nichž se předpokládalo, že byly vyrobené ve Venezuele a registrované venezuelskou vládou. Venezuelská vláda odmítala obvinění Kolumbie, že poskytuje FARC zbraně s tím, že tyto zbraně jsou běžně k sehnání na černém trhu.

Představitelé Venezuely i Kolumbie ohlásili omezení vzájemného obchodu a Venezuela přerušila veškeré diplomatické styky s Kolumbií. Chavéz obvinil USA, že používají bojová letadla ke špionáži venezuelských hranic a pohrozil, že letadlo které by neoprávněně proniklo na venezuelské území, bude sestřeleno.

O rok později kolumbijská administrativa obvinila Venezuelu, že na jejím území operují jednotky FARC. Venezuela na to odpověděla tak, že přerušila diplomatické vztahy s Kolumbií. Venezuelský ministr zahraničí Nicolas Maduro si pozval kolumbijského velvyslance k podání vysvětlení. V červenci 2010 venezuelský prezident Hugo Chavéz oznámil přerušování

diplomatických vztahů s Kolumbií a pohrozil omezením dodávek ropy do USA a Kolumbie, pokud dojde ke špionáži a zásahu proti suverenitě Venezuely. Kolumbie odmítla nařčení, že by chtěla provést vojenský zásah na venezuelském území.

Vztahy mezi Venezuelou a Kolumbií zůstávaly napjaté i nadále. Jedním z důvodů bylo již zmiňované pašování zboží mezi Venezuelou a Kolumbií. Do tohoto výhodného obchodu se zapojily také ozbrojené skupiny obou zemí. V roce 2015 se situace vyostřila. Stalo se tak poté, co několik osob napadlo skupinu venezuelských příslušníků ozbrojených složek, kteří zasahovali v oblasti proti kotrabandu. Prezident Maduro obvinil z útoku kolumbijské představitele. Venezuelská administrativa vyhlásila vyjíměčný stav a z pohraniční oblasti deportovala velké množství kolumbijských občanů. Situace vyústila v mezinárodní krizi. Několik tisíc Kolumbijců opustilo Venezuelu ve strachu, že budou násilně deportováni. Tito lidé překračovali hranice, aniž by jim byl znám jejich další osud. Do situace se zapojila i OSN, která pomáhala se situací tisíců uprchlíků.

Prezident Maduro krizi ještě později přiřivil tím, že nařídil uzavření hranic v dalších čtyřech okresech a obvinil Kolumbii z útoků proti venezuelským vojákům. Krize mohla být vyvolána Madurem záměrně, aby mu pomohla zakrýt politický a ekonomický chaos ve Venezuele. Situace na hranicích umožňovala vyhlásit vyjíměčný stav a paralizovat tak parlamentní volby, naplánované na prosinec 2015 (Neuman 2015).

3.4.2 Reakce OAS a UNASUR

Kolumbie vždy preferovala při řešení sporů mediaci OAS. V roce 2008 reagovala OAS tak, že odsoudila kolumbijský zásah na ekvádorském území a vydala zvláštní rezoluci, která vyzývala k vytvoření komise pro vyšetření případu na obou stranách hranice (OAS 2008).

Venezuela odmítala účast OAS na urovnání diplomatických krizí a vyzvala UNASUR k vyřešení sporu. Kolumbijská bezprecedentní akce v roce 2008 inspirovala Brazílii i ostatní státy k tomu, aby vznikla Rada bezpečnosti UNASUR, která se podobnými konflikty v budoucnosti měla zabývat. Kolumbie byla zpočátku proti a odmítala se stát jejím členem

a to proto, že Venezuela mezi bezpečnostními hrozbami, kterými se nově vzniklá rada měla zabývat, viděla i zřízení amerických základen na kolumbijském území. Nakonec zvítězila brazilská perspektiva, že rada má být pouze poradním orgánem, ve kterém má probíhat dialog a politická koordinace (Barbosa dos Santos 2016:240) a Kolumbie souhlasila naoplátku s tím, že se stane členem nově vzniklého uskupení.

Ačkoliv vztahy mezi prezidenty obou států zůstaly napjaté, další příležitost pro urovnávání sporů se naskytla hned o rok později. V srpnu 2009 prezident Chavéz přednesl na schůzce Hlav států a vlád UNASUR projev týkající se dokumentu který schválil americký Pentagon (El Mundo 2009). Tento dokument dával zelenou výstavbě nových amerických základen na kolumbijském území. Přítomnost amerických vojáků netrápila jen Venezuelu, ale také Ekvádor a dokonce i země, které měly ke Kolumbii vřelejší vztah například Brazílie a Chile.

V srpnu 2009 se sešli ministři zahraničních věcí a ministři obrany států UNASUR, aby diskutovali o zřízení amerických základen. Prezident Uribe slíbil, že zveřejní dohodu mezi Kolumbií a USA na schůzi Rady obrany UNASUR, ale nakonec se tomu nestalo. Závěrečný dokument, který z tohoto setkání vzešel, sestával z několika bodů. Byla zde zmíněna výměna vojenských informací, transparentní financování výdajů na obranu, informace o konzultaci vojenských aktivit států, odehrávajících se v blízkosti hranic z jiným státem, konzultace a spolupráce ve vojenských aktivitách a naplnění předchozích bodů. Kolumbijští představitelé se však s dokumentem zcela neztotožňovali a vzali si lhůtu na rozmyšlenou (Pearson 2009). Venezuela obvinila Kolumbii z paralyzování organizace. Přestavitelé UNASUR se i nadále snažili dostat prezidenty obou států k jednacímu stolu, ale nebyli příliš úspěšní.

Kolumbie odmítala vyslání zástupců na další schůzky UNASUR, což se pochopitelně nelíbilo venezuelské administrativě. Americká ministryně zahraničí Clintonová zaslala dopis představitelům UNASUR, ve kterém se snažila zmírnit negativní reakce některých členských států vůči americkým základnám. Ačkoliv tento dopis venezuelské představitele neuklidnil, pro brazilskou administrativu byl určitou satisfakcí (Tullos 2010:569).

Americký zástupce Státního úřadu pro bezpečnost na západní hemisféře Christopher McMullen se sešel s představiteli Argentiny, Uruguaye a Brazílie, aby jim vysvětlil všechny body americko-kolumbijské dohody a zabránil tak nepodloženým spekulacím (Tullos 2010:561).

V červenci 2009 Generální sekretář OAS José Miguel Insulza vydal prohlášení, ve kterém odsuzoval rozhodnutí Huga Chavéze přerušit obchodní vztahy s Kolumbií a poslat na hranice vojáky (Wehner 2012:11).

Kolumbie si o čtyři měsíce později stěžovala na chování prezidenta Chaveze, který ve venezuelské televizi vyzíval k přípravám na válku s Kolumbií. Tyto výzvy pramenily z podezření venezuelské vlády, že Kolumbie spolu s USA připravuje invazi do Venezuely. Kolumbie požádala OAS a OSN o mediaci. Spojené státy podporovaly jednání mezi venezuelskou vládou a jejich kolumbijskými protějšky, stejně tak i OAS.

Po propuknutí další krize v roce 2010 Prezident Chavéz požádal o zvláštní zasedání ministrů zahraničí států UNASUR. Ti se sešli v Ekvádoru na schůzce, kterou připravil tehdejší prezident Rady hlav států a vlád Rafael Correa v červenci 2010. Ministři rokovali o nastalé situaci. Jednání však nebyla úspěšná (Wehner 2012:11).

V červenci 2010 se sešel generální tajemník a prezident Stálé rady OAS se zástupci Kolumbie, aby zhodnotili důkazy o přítomnosti FARC v oblasti mezi Kolumbií a Venezuelou (OAS 2010). Kolumbie předložila prostřednictvím svého velvyslance při OAS Luise Alfonsa Hoyose fotografie a videa, která měla dokázat přítomnost ozbrojených povstalců FARC a ELN na venezuelském území. Odtud měli podle kolumbijské vlády plánovat útoky na kolumbijské cíle. Důkazy pocházely hlavně z materiálů zabavených 20-ti členům FARC a z počítače lídra guerrily Jaime Manuela Lary. Kolumbijský velvyslanec tvrdil, že v táborech na venezuelském území dochází k přípravě teroristů na útoky proti vládě. Bohužel představitelé Ekvádoru bojkotovali schůzi Rady OAS. Prezident stálosti rady Francisco Proano z Ekvádoru se pokusil zabránit Kolumbii v tom, aby dostala příležitost předložit své důkazy na zvláštním zasedání (BBC 2010). Nakonec se schůzka konala pod vedením salvatorských představitelů.

Kolumbijský velvyslanec požádal venezuelskou vládu, aby se vážně zabývala problémem guerril, které zasahují i na území Venezuely a začala

stíhat jejich členy. Kolumbie nepožadovala ze strany OAS žádné sankce vůči Venezuele, pouze chtěla, aby venezuelští představitelé spolupracovali s Kolumbií a předávali jí informace o ozbrojených skupinách bojujících proti kolumbijské vládě. Velvyslanec venezuelské republiky Roy Chaderton ale odmítl ustavení jakékoli vyšetřovací skupiny a důkazy předložené kolumbijskou vládou nepovažoval za relevantní.

Prezident Chavéz nadále při mediaci sporu preferoval účast UNASUR. Ministři zahraničních věcí se sešli v červenci 2010. Setkání vedlo k ostré výměně názorů mezi venezuelským ministrem Madurem a zástupcem z Kolumbie Bermudezem (BBC 2010).

Kolumbie požádala o mediaci Organizaci amerických států znovu v roce 2015. V srpnu se v při jednání OAS hlasovalo o tom, zda svolat schůzi kancléřů. Jednotlivé země nebyly jednotné. Pouze 17 zemí z 34 hlasovalo pro svolání schůze.⁴⁰ Venezuelu otevřeně podporovaly především státy s levicově orientovanými vládami jako Ekvádor, Nikaragua či Bolívie, které hlasovaly proti. Většina států Střední Ameriky se zdržela hlasování.

Prezident Santos litoval nedostatku konsensu mezi státy OAS a požádal o mediaci sporu i představitelé UNASUR. Rovněž oznámil, že kolumbijská kancléřka María Ángela Holguín požádá o vyjádření k nastalé situaci prezidenta Meziamerické komise pro lidská práva. Santos se obrátil na Generální sekretariát OSN a plánoval svolat Radu ministrů do Cucuty. To bylo místo, kam prchali kolumbijské občany vyhnání z Venezuely. Dne 21. srpna 2015 se setkali představitelé obou zemí za účasti mediátorů z Uruguaye a Ekvádoru.⁴¹

Generální tajemník OAS Almagro poukazoval na zprávu vydanou Meziamerickou komisí pro lidská práva a žádal Venezuelu, aby se zdržela jakékoli další deportace kolumbijských občanů a vyhnula se jakémukoli porušení majetkových práv Kolumbijských žijících ve Venezuele. Almagro vyzval Kolumbii a Venezuelu ke spolupráci na hranicích obou států a společnému boji proti organizovanému zločinu a potírání pašeráctví.

---

⁴⁰ K tomu, aby byl případ projednán je zapotřebí 18-ti hlasů.

⁴¹ Uruguayský prezident Vazquez a ekvádorský prezident Correa byli tehdy nejvyšší představitelé UNASUR a CELAC.

Generální tajemník UNASUR a bývalý kolumbijský prezident Ernesto Samper překvapivě podpořil venezuelské představitele a zmínil ohrožování ze strany kolumbijských paramilitárních jednotek operujících na území Venezuely. Až později připustil, že násilné deportace kolumbijských občanů poškozují vzájemné vztahy. Jeho postoj se neobešel bez kritiky kolumbijských představitelů. Jednání obou prezidentů pod záštitou UNASUR proběhlo v září 2015 v Quitu.

Na 70. zasedání Rady OSN bylo nakonec dohodnuto, že ti kolumbijští občané, kteří byli vyhnáni a chtějí se vrátit do Venezuely, tak mohou učinit. Dohoda byla možná díky rozhovoru mezi venezuelským prezidentem Madurem a Generálním tajemníkem UNASUR Samperem. UNASUR později vydala prohlášení, ve kterém zveřejnila dohodu mezi UNASUR a Venezuelou, která nakonec vedla k urovnání krize (UNASUR 2015).

Ačkoliv během celého popisovaného období vztahy mezi oběma státy hrozily přerůst v ozbrojený konflikt, ani venezuelští, ani kolumbijští představitelé si válku nepřáli. Venezuelský prezident Chavéz si byl vědom toho, že případný konflikt by mohl dopadnout v jeho neprospěch. Kolumbie měla na svém území americké základny a bohatou zkušenost ve vojenských akcích proti ozbrojeným skupinám na vlastním území. Kolumbijská administrativa zase vždy při každém sporu žádala o multilaterální jednání především prostřednictvím OAS či OSN a v menší míře UNASUR a ani za éry prezidenta Uribe se kolumbijští představitelé nenechali vyprovokovat k neuváženým činům. Spory Kolumbie s Venezuelou byly především verbální. Pro prezidenta Chavéze byla medializace sporu s Kolumbií příležitostí jak se zviditelnit. Veřejnost ve Venezuele ovšem žádnému ozbrojenému konfliktu nakloněna nebyla.

Obě organizace projevíly dostatek snahy o mediaci sporů mezi čelními představiteli obou států. Brazílie byla schopna v rámci UNASUR vyvažovat postoje obou zemí.

Po zvolení prezidenta Santose v roce 2010 se politická orientace Kolumbie změnila. Santos pochopil, že FARC je již příliš slabý na to, aby mohl dál pokračovat v boji se stejnou intenzitou jako předtím. Zahájil s ním proto jednání, které vedlo k podpisu mírové dohody. Ta sice neprošla kolumbijským referendem, ale byla přesto ratifikována parlamentem. Veřejnost

v Kolumbii přestala vnímat UNASUR jako chavistickou organizaci a důvěra v něj stoupala. V roce 2014 se stal generálním sekretářem UNASUR bývalý kolumbijský prezident Ernesto Samper (Dos Santos 2016:247).

Přesto, že se představitelé UNASUR snažili dostat Venezuelu a Kolumbii k jednacímu stolu, pouze OAS byla schopna vydávat rozhodnutí. Brazílie a Dominikánská republika se dokonce OAS nabízely jako mediátoři. V roce 2015 však OAS selhala. Její představitelé se nebyli schopni dohodnout na dalším postupu a pokračovat v jednání a na mediaci krize. Naopak lze považovat za úspěch UNASUR to, že se zasadila o návrat kolumbijských občanů vyhnaných během konfliktu v příhraniční oblasti, na zasedání Valného shromáždění OSN v roce 2015.

3.5 Brazílie 2016

3.5.1 Situace v Brazílii

Případem impeachmentu brazilské prezidentky se budu zabývat nejen pro jeho zvláštnost, ale i proto že vnitropolitický vývoj v Brazílii mohl mít velký vliv na vývoj jihoamerického společenství UNASUR. Brazílie je podle mého názoru hegemonem v rámci tohoto mezinárodního společenství a teorie liberálního institucionalismu říká, že silný stát má rozhodující vliv na vývoj uskupení. Politický vývoj před krizí jsem již popsala v předchozí kapitole, proto zde bude probrán jen impeachment a reakce obou uskupení na tento právní akt.

Dilma Rousseffová podruhé vyhrála volby v roce 2014 a v lednu následujícího roku nastoupila do funkce. Během ní se dostala do sporu se svým rivalem, předsedou kongresu Eduardem Cunuhou.⁴² V srpnu 2016 jí Senát odvolal dvou třetinou hlasů z prezidentské funkce. Prezidentka byla odvolána podle článku 85 brazilské ústavy, za tzv. *Zločin ze zodpovědnosti*. A to vyvolalo řadu pochyb nejen u brazilským právníků, ale dokonce i u samotných poslanců, kteří hlasovali pro její odvolání.⁴³

---

⁴² Cunha byl zvolen do Kongresu v roce 2003 za Brazílské demokratické hnutí.

⁴³ Někteří poslanci poté přiznali, že si oprávněností své volby při hlasování o impeachmentu nebyli vůbec jistí.

Nejvyšší brazilský soud ale posvětil impeachment vůči Dilmě Rousseffové a uznal, že byl v souladu s ústavou (Gomez;2017:394).

Vše započalo vyšetřováním korupčního skandálu v největší brazilské státní firmě Petrobras. Kauza sahala až do nejvyšších pater brazilské politiky. Proti prezidentce nebyla vznesena žádná obvinění, ale bylo zde podezření, že o korupci ve své straně přinejmenším věděla. V té době byla ministryní energetiky a mnoho jejich spolustraníků bylo zatčeno a byla proti nim vznesena obvinění (The Guardian 2016). Po vypuknutí skandálu došlo k protestům milionů Brazilců.

Hlavním důvodem toho, proč Dilma Rousseff byla nakonec odvolána byl důkaz, že její vláda manipulovala s údaji týkajícími se rozpočtu v letech 2012, 2013 a 2014. V rozpočtu chyběly peníze, které vláda získávala tím, že si půjčovala od státních bank. Těmito penězi financovala různé státní výdaje, zejména na tzv. *Bolsu familiar*⁴⁴.

Někteří brazilští právníci tvrdili, že spíše než o impeachment šlo o převrat. Proces s Dilmou Rousseffovou byl podle nich politickým procesem, který byl protiústavní a nenaplnil podmínky článku, na základě kterého byla bývalá prezidentka souzena. Jedním z důvodů proč proces nebyl legální je podle nich ten, že Rousseffová byla zbavena funkce, ale nebyly odhlasovány žádné sankce vůči prezidentce, které byly s tímto ustanovením spojené. Například to, že se prezidentka po dobu osmi let nesmí ucházet o další mandát. Proto měl být impeachment nezákonný.

Někteří politici se také pravděpodobně chtěli pomstít bývalé prezidentce vůči ní. Tito lidé byli obviněni z korupce prezidentka s jejich vyšetřováním souhlasila. Proces proti ní inicioval Eduardo Cunha, poslanec parlamentu, který byl později odsouzen 15-ti letům vězení za praní špinavých peněz a nelegální převody do zahraničí. Nástupce prezidentky Michel Temer byl rovněž vyšetřován v souvislosti s korupcí. Někteří autoři dokonce poukazují na spojení velkých podnikatelů a politiků, kteří iniciovali či odhlasovali impeachment prezidentky. Podle Goldsteina se Dilmě Rousseffové nepodařilo navázat v druhém prezidentském období na dobré vztahy s podnikateli a ti se postavili proti ní (Goldstein: 2016). Brazilský

---

⁴⁴ Projekt na podporu rodin z nižších vrstev společnosti.

profesor ekonomie Zanoluth Bastos rovněž uvádí, že za impeachmentem stála nespokojenost buržoazie, které se navíc díky začínající ekonomické recesi přestávalo dařit (Zanoluth Bastos 2017:45).

3.5.2 Reakce OAS a UNASUR

Někteří představitelé UNASUR, jako například venezuelský prezident označili zbavení úřadu prezidentky jako *nebezpečnou kriminalizaci vlády* (Chalhoub 2017:28). V dubnu 2016 se sešli ministři zahraničí UNASUR. Ministři některých členských států navrhovali vyloučení Brazílie ze společenství, ale státy jako Kolumbie, Peru, Argentina či Chile byly proti. Návrh tedy neprošel. Uruguay, Venezuela, Ekvádor a Bolívie podporovaly prezidentku Rousseffovou. Uruguay, která předsedala společenství, předložila rezoluci na podporu brazilské hlavy státu. Argentický prezident Macri prohlásil, že Argentina nebude zasahovat do vnitřních záležitostí Brazílské republiky. Podobné prohlášení zněly i z Chile. Ekvádorský i bolivijský prezident obvinili pravicové politiky z Brazílie z parlamentního převratu.

Temer se hned po převzetí úřadu dostal do konfliktu s řadou představitelů členských států UNASUR i se samotnou organizací. Generální tajemník Ernesto Samper kritizoval Temera za nedemokratické postupy a vyzval k novým volbám či návratu prezidentky Rousseff do úřadu. Impeachment považoval za politický proces, který by mohl ohrozit dělbou moci v Brazílské federaci (Politica Estadao 2016). Zdůrazňoval že nebyl nalezen jediný důkaz proti prezidentce. Panovaly obavy z toho, že situace v Brazílii by mohla ohrozit i demokracii v ostatních státech regionu. (UNASUR Comunicado oficial Secretaría general 2010). UNASUR však chyběl konsenzus a žádné sankce uvedené v Protokolu o kompromisu s demokracií nebyly aktivované.

Doposud všechny levicové vlády, které se dostaly do problémů ve své vlastní zemi, mohly počítat s podporou UNASUR. Stalo se tak v případě Ekvádoru, Bolívie i Paraguaye. Důvodem proč se nedostalo prezidentce Rousseffové takové podpory jako jejím levicovým protěškům v minulosti byl ten, že Venezuela, postižená poklesem cen ropy, se ocitla

ve vleklé ekonomické krizi. V Argentině zase zvítězil pravicový prezident Macri a bolívijský prezident Morales prohrál v posledním referendu, které mělo zajistit jeho čtvrtou kandidaturu na prezidenta (Oppenheimer 2016). Změna v politické situaci některých zemí regionu, znamenala, že teorie posthegemonického realismu dostala určité trhliny. Tato teorie byla platná jen v situaci, kdy ve většině zemí Latinské Ameriky vládly levicové vlády. UNASUR se nebyla schopna postavit jednotně za představitelku levicové vlády a pokračovatelku politiky Lula da Silvy. Po impeachmentu paraguayského prezidenta Luga byla Brazílie iniciátorem vyloučení Paraguaye ze společenství. V tomto případě se však jednalo o samotnou Brazílii, která je mnohem větším státem s velkým vlivem na ostatní země. Státy společenství tedy nemohly měřit stejným metrem, a vyloučit Brazílii z organizace, protože tím mohla být ohrožena jejich ekonomická stabilita. Vyloučení Brazílie z UNASUR nebylo možné, protože členské státy Mercosuru jsou provázané s brazilskou ekonomikou a přátelské vztahy s tímto hegemonickým subjektem jsou pro ně životně důležité.

OAS vydala prohlášení dva dny po sněmovním hlasování, a to prostřednictvím generálního sekretáře. Podle Luise Almagra neodpovídal impeachment standardnímu procesu a obvinění byla spíše politického charakteru. Nebyly naplněny trestněprávní důvody k odvolání prezidentky. Jeho prohlášení se opíralo o dopis podepsaný stotřiceti brazilskými žalobci, kteří označili impeachment za nelegální (OAS 2016).

Po stížnostech, které podala představitelům OAS brazilská Strana pracujících, brazilský senát zaslal dopis do sídla OAS, ve kterém obhajoval postup při sesazení exprezidentky. Senát trval na tom, že impeachment měl oporu v ústavě a byl legitimní.

Meziamerická komise pro lidská práva vyjádřila politování nad tím, jak byl proces proti prezidentce veden. Poukazovala na nesrovnalosti v impeachmentu a vydala prohlášení, že během procesu s demokraticky zvoleným představitelem států, je třeba dbát na dodržování všech jeho práv.

Brazilští představitelé byly rovněž kritizováni za násilné policejní zásahy proti demonstrantům. IACHR vyjádřila hluboké rozčarování nad zhoršením lidských práv v Brazílii.

Jednání o politické situaci v Brazílii však nemělo podporu u většiny států uskupení, a proto ekvádorský návrh na setkání představitelů OAS a jednání o brazilské krizi se neseťkal s pochopením a byl odmítnut. Brazilský velvyslanec při OAS navíc argumentoval tím, že krize je vnitřní záležitostí Brazílie a k žádnému porušení ústavního pořádku nedošlo.

OAS stejně jako UNASUR nenašla dostatek konsenzu k tomu, aby politický proces, který vedl k sesazení brazilské prezidentky řešila, přestože někteří odborníci na brazilské právo, poukazovali na to, že impeachment nebyl legální.

Na tomto příkladu můžeme vidět, že pokud je hegemon oslaben, organizace je paralyzována (UNASUR). V případě OAS nebyl hegemon (USA) vůbec v brazilské krizi zainteresován. OAS přesto alespoň pokračovala v monitorování dodržování lidských práv v zemi a snažila se situaci dále sledovat.

3.6 Venezuela – příčina rozpadu UNASUR a důvod k větší integraci v rámci OAS?

3.6.1 Sitauce ve Venezuele

Během vlády Huga Chavéze došlo k zlepšení úrovně běžných Venezuelců. V roce 2013 byla Venezuela spolu s Uruguayí označena organizací CEPAL za zemi s nejnižšími sociálními rozdíly. Prudce poklesl podíl analfabetů, úroveň humanitárního rozvoje podle organizace PNUD vzrostla. Bývalý venezuelský prezident s velkým entuziasmem podporoval integraci jihoamerického kontinentu. Ještě v roce 2014 si udržovali její obyvatelé vysokou životní úroveň. (PNUD 2014)

Po roce 2012 však začaly klesat ceny komodit, na jejichž vývozu je Venezuela závislá. Na začátku roku 2013 zemřel prezident Chavéz a k moci se dostal Nicolas Maduro, který získal pouhých 51 procenty hlasů. V témže roce začala ve Venezuele vleklá ekonomická krize. Důsledkem špatné vládní hospodářské politiky stále narůstala inflace. Vláda devalvovala venezuelský bolívar.

Úměrně k problémům venezuelské ekonomiky, rostala i nespokojenost voličů s vládou. V roce 2014 poklesly ceny ropy.

Ekonomická situace se začala prudce zhoršovat. Inflace nabírala na obrátkách. S venezuelskou ekonomikou se propadala i popularita prezidenta Madura. Vláda se sice během krize snažila sblížit s investory, snížit daně, hledat nové obchodní partnery v Číně či Rusku, ale hospodářskou situaci to nezlepšilo

Již v roce 2014 začaly protesty ve Venezuele, vedené především vůdcem opozice Leopoldem Lopézem. Protikandidát Capriles, který kandidoval proti Madurovi v prezidentských volbách v roce 2013, se stáhl. Opozice požadovala, aby se začala řešit špatná ekonomická situace v zemi. Při protestech v roce 2014 bylo zastřeleno 43 Venezuelců a velké množství demonstrantů bylo zraněných (Quintana 2014).

Parlamentní volby v roce 2016 Madurova strana prohrála a opozice využila své převahy v parlamentu a začala sbírat podpisy pro vypsání referenda za odvolání prezidenta. Referendum se však nakonec nekonalo. Země se začala postupně propadat do chaosu nejen ekonomického, ale i politického. V ulicích se konaly každý měsíc mnohatisícové protesty. Inflace byla vyšší než ve státech, kde právě probíhala občanská válka⁴⁵ a kriminalita vyšší než ve středoamerické republice Haiti (Nation Master 2016). Většina investorů se ze země vytratila. Jako odpověď na stále se zvyšující růst kriminality, vláda vytvořila v roce 2015 zvláštní skupiny, tvořené vojenskými a policejními složkami. Tyto skupiny nazvané Operación de Liberación y Protección del Pueblo, operovaly hlavně v hustě obydlených zónách, odkud bylo hlášeno nejvíce trestných činů. Tyto operace ovšem vedly také ke zneužívání pravomoci veřejného činitele, krádeže, zabírání majetku příslušníky policejních složek anebo dokonce k popravám. Amnesty International, ale i někteří stoupenci chavistické politiky, vyjádřili obavy z akcí těchto skupin.

Opozice měla po volbách v roce 2016 v parlamentu ústavní většinu, o tu však přišla poté, co Nejvyšší soud zrušil mandát třem opozičním poslancům, údajně kvůli nesrovnalostem během jejich zvolení. Národní parlament s tímto rozhodnutím nesouhlasil a mandáty odvolaných poslanců stále považoval stále platné. Tato parlamentní vzpoura vedla k tomu,

---

⁴⁵ Data z července 2017 - Jižní Súdán – 154,6 %, Venezuela 741 %.

že Nejvyšší soud prohlásil Národní shromáždění za nekompetentní. V listopadu 2016 tři výše zmiňovaní poslanci rezignovali, protože jim bylo přislíbeno vypsání dodatečných voleb. Ty se však nikdy neuskutečnily.

Mezitím, co pokračovala politická krize, inflace nabírala na obrovských obrátkách. V obchodech začalo chybět základní zboží, léky, potraviny. Zemi opustilo více než dva milióny občanů a další se začali přidávat. Z venezuelské krize se postupně stala největší migrační a humanitární krize na západní polokouli.

V březnu 2017 převzal kompetence Zákonomárného sboru Nejvyšší soud, který předtím rozpustil rozpočtový výbor Národního shromáždění a tím umožnil prezidentovi, aby státní rozpočet vydal dekretem. Prezidentův dekret následně posvětil Nejvyšší soud.

V květnu 2017 prezident Nicolas Maduro navrhl vytvoření nové ústavy. Za tímto účelem vzniklo Ústavodárné shromáždění, do něhož bylo zvoleno 538 členů. Vláda zakázala, aby jednotliví kandidáti kandidovali pod hlavičkou politických stran, a to proto aby občané nemohli na protest volit příslušníky opozice. Předpokládá se, že většina kandidátů na kandidátních listinách byla spojena se současnou vládou či to byli sympatizanti stávajícího režimu. Jelikož předchozí ústava, vytvořena během vlády Huga Chavéze, nic takového neumožňovala, dokonce i někteří zastánci chavismu začali postup prezidenta Madura kritizovat. V srpnu 2017 se nově zvolené Ústavodárné shromáždění, ve kterém zasedli především prezidentovi příznivci, prohlásilo za nejvyšší legislativní orgán v zemi.

V květnu 2018 se ve Venezuele konaly nové prezidentské volby, které Maduro vyhrál. Opozice ho obvinila, že si koupil hlasy za potravinovou pomoc. Madurovi odpůrci však nebyli jednotní. Někteří opoziční předáci volby bojkotovali, jiní kandidovali proti Madurovi. Ústavodárné shromáždění volby posunulo z prosince na květen. Podle kritiků to bylo proto především proto, aby se opozice nemohla sjednotit. USA a mnoho dalších převážně latinskoamerických zemí výsledek voleb neuznalo.

Poslední události ve Venezuele naznačují, že krize se bude prohlubovat, ačkoliv státy regionu mají zájem na jejím řešení. V lednu 2019 USA a většina států kontinentu uznala za prozatímního prezidenta předsedu Národního shromáždění Juana Guaidoa, který se několik dní

předtím prohlásil za hlavu státu. Venezuelský kongres totiž považuje prezidentské volby z jara 2018 za nelegitimní a zfalšované.

3.6.2 Reakce UNASUR a OAS

Po těsném vítězství Madura ve volbách v roce 2013 došlo v zemi k masovým protestům. Maduro vyhrál o pouhých 200 tisíc hlasů. Venezuela požádala představitele UNASUR o to, aby organizace vyslala pozorovatelskou misi k prezidentským volbám. Volby byly podle ní transparentní, opozice ale výsledky přesto neuznala. Tvrdila, že během voleb došlo k mnoha nesrovnalostem. Skupina, kolem protikandidáta Capriles, nazvaná Comando Simon Bolívar uveřejnila vlastní výsledky, podle kterých vyhrál Capriles. Zvláštní mise UNASUR však dala za pravdu Madurovi a výsledky voleb považovala za svobodné. Vyzvala opozici k respektování jejich výsledků (Secretaria General de la UNASUR 2013). Opozice ovšem pokračovala v protestních akcích a výsledky neuznala.

V dubnu 2013 se konala mimořádná schůze hlavních představitelů členských států UNASUR v Limě. Na této konferenci byla vydaná deklarace. Prezidenti států společenství pogratovali Nicolasu Madurovi k vítězství a uznali výsledky volební mise UNASUR. Někteří kritici však vyčítají společenství příliš velkou podporu vlády Nicolase Madura i to, že neuznali některé kritické body představené opozicí.

Po opozičních protestech v roce 2014 bylo ekvádorským prezidentem Correou svoláno zvláštní zasedání ministrů zahraničních věcí členských států UNASUR. Byla vydána rezoluce, která obsahuje tyto body:

- a) Státy se shodly na podpoře venezuelské vlády.
- b) Byla vytvořena mise, která měla zajistit mediaci mezi vládou a opozicí.
- c) Byla vytvořena zvláštní komise, která v součinnosti s Radou ministrů zahraničních věcí měla vyšetřit události týkající se násilného potlačení protestů.
- d) Bylo vydáno prohlášení týkající se možných hrozeb nezávislosti a suverenity Venezuely (UNASUR 2014).

Začátkem roku 2015 americký prezident Obama vyhlásil sankce proti některým představitelům venezuelského režimu. Tyto sankce byly především ekonomického charakteru, zahrnovaly však i zákaz vstupu představitelů venezuelské administrativy na americké území. Venezuela požádala o mediaci mezi USA a Venezuelou UNASUR. Mediace ze strany OAS, které jsou Spojené státy členem nebyla pro venezuelskou vládu akceptovatelná. Představitelé UNASUR vyslali diplomatickou misi, které se zúčastnili ministři zahraničí Brazílie, Kolumbie a Ekvádoru a generální tajemník Samper. Prvním úkolem mise bylo urovnat spor mezi opozicí a vládou, druhým úkolem jednání o ekonomických sankcích vyhlášených prezidentem Obamou.

V březnu 2015 UNASUR odsoudila americké sankce i Obamův projev namířený proti caracaskému režimu (Morales Martinez 2018:120). Tento akt však neměl na představitele americké administrativy žádný vliv. Navíc generální tajemník Samper nebyl v USA žádoucí osobou, od roku 1996 měl zakázán vstup na území USA.

Výsledky působení UNASUR v tomto období jsou sporné. Na jednu stranu byly v roce 2014 její mise alespoň částečně úspěšné. Došlo k propuštění politických vězňů a navázání dialogu. V roce 2015 se ale situace znovu vyostřila, když opozice obvinila vládu z nedodržování dojednaného kompromisu.

UNASUR vyvíjela tlak na venezuelského prezidenta, aby vyměnil veřejné činitele hned po vypršení jejich mandát. Týkalo se to především soudců Nejvyššího soudu a zaměstnanců Nejvyššího kontrolního úřadu. Prezident nakonec tuto změnu provedl. Do Nejvyššího soudu a do jiných institucí byli jmenováni noví funkcionáři. Opoziční činitelé však tvrdili, že jim nebylo umožněno navrhnout do těchto orgánů žádného vlastního kandidáta kandidáta (Morales Martinez 2018:12).

V roce 2015 se konaly ve Venezuele parlamentní volby. Ty byly monitorovány CNE a bez velkých protestů vyhrála opozice. Ve stejném roce generální tajemník Samper vydal prohlášení, že UNASUR odmítá jakýkoliv pokus o destabilizaci Venezuely a vyjádřil tak podporu venezuelskému prezidentovi. Představitelé UNASUR byli znovu kritizováni za to, že při jednáních nedali více prostoru venezuelské opozici. Samper byl podle

některých komentátorů fakticky mluvčím venezuelského prezidenta (Morales Martinez et. al. 2018: 120) .

Přes veškerou kritiku se UNASUR alespoň snažila o mediaci mezi vládou a opozicí. Komise složená z pozorovatelů UNASUR úspěšně monitorovala volby v roce 2015, které vládní strana prohrála.

V roce 2016 byl José Luis Rodríguez Zapatero, bývalý španělský ministerský předseda, zmocněn orgány UNASUR, aby se stal mediátorem mezi venezuelskou vládou a opozicí. Jednání se zúčastnil i bývalý panamský prezident Manuel Torrijos a dominikánský exprezident Leonel Fernández. Jednání probíhala pod záštitou Vatikánu, který podpořil misi UNASUR. Opozice chtěla, aby byli propuštěni političtí vězni, jako například opoziční politik Manuel Rosales. Dialog také podmiňovala jednáním o svoláním referenda o vyslovení ukončení mandátu Nicolase Madura. Vláda však odmítala vyhlásit referendum a posunula datum voleb do místních zastupitelstev. Mediace tedy nebyla příliš úspěšná ačkoliv vláda nakonec propustila čtyři opoziční politiky z vězení. Některé strany opozice jako Justice First, Democratic Action a New Era se ale rozhodly v jednáních pokračovat.

V říjnu 2016 Samper prohlásil, že jednání mají úspěch. Rozhovory nakonec vedly k pěti bodům, na kterých se jednotlivé strany shodly. Prvním bylo to, že část opozice uznala, že stížnosti vlády na činnost pašeráckých skupin byly oprávněné a že prohlubovaly ekonomickou krizi. Opozice slíbila vládě spolupráci. Druhým bodem byl slib ze strany Madurovy vlády, že najde řešení ve věci tří opozičních poslanců, jejichž mandát zrušil Nejvyšší soud a že propustí některé politické vězně. Dále se dohodlo, že Venezuela bude uplatňovat svá práva v sousední Guayaně, kde reklamovala sporné území Esequibo. Další jednání mezi vládou a opozicí už se ale neuskutečnila a proces byl oficiálně ukončen v prosinci 2016. Opozice si stěžovala, že vláda nedodržela své sliby, nepropustila politické vězně ani nevyhlásila nové prezidentské volby. Vláda zase tvrdila, že opozice neplní dohodu o spolupráci ve válce proti pašerákům.

Někteří ekonomičtí experti UNASUR v tomto období doporučovali venezuelské vládě uvolnit monetární politiku⁴⁶, zvýšit mzdy státním zaměstnancům, dokud se inflace neuklidní a kontrolovat dodávky komodit. Další doporučení se vztahovala k prodeji některých méně důležitých státních firem, zavedení daní z finančních transakcí či větší kontroly práce v neformálním sektoru. Venezuelská vláda ovšem nebrala doporučení těchto odborníků vůbec vážně.

Začátkem roku 2017, když se Nejvyšší soud pokusil rozpustit Národní shromáždění. Ernesto Samper vyzval vládu Nicolase Madura, aby vrátila Národnímu shromáždění jeho kompetence a doporučil, aby se strany dohodly na vypsání nových prezidentských voleb. zemi Samper svoji kariéru jako generální sekretář v témže roce ukončil, poté měl být zvolen nový představitel administrativy latinskoamerického uskupení. Hlavním představitelem UNASUR se v roce 2017 stal Evo Morales, bolivijská hlava státu.

Někteří odborníci tvrdí, že Samper svým chováním paralyzoval celou organizaci. Dovolil totiž některým státům, aby vetovaly jakýkoliv návrh řešení situace ve Venezuele.

Již začátkem roku 2017 nastaly problémy s volbou generálního sekretáře. Nominantem se stal José Octavio Bordón, politik a bývalý velvyslanec Argentiny v USA za doby vlády Néstora Kirchnera. V roce 2017 vykonával funkci argentického velvyslance v Chile. Státy jako Venezuela, Bolívie, Ekvádor nebo Surinam vetovaly volbu argentického kandidáta, ale nebyly schopné navrhnout kandidáta jiného. Spekulovalo se, že by se kandidátem mohl stát některý představitel ekvádorské administrativy, protože Ekvádor byl považován za více neutrální stát, ale žádného takového nenavrhly.

V dubnu 2018 ministři zahraniční Argentiny, Brazílie, Kolumbie, Chile a Peru zaslali dopis bolivijskému šéfovi diplomacie.⁴⁷ V dopise oznámili, že pozastavují členství v UNASUR a svoje rozhodnutí odůvodnili tím, že organizace je již delší dobu paralyzována (Benjamin et al: 2018).

---

⁴⁶ V té době měla Venezuela tři směnné kurzy.

⁴⁷ Bolívie byla v čele předsednictví UNASUR od roku 2017.

Paradoxní přitom zůstává to, že v září 2018 proběhla slavnostní inaugurace unijního parlamentu v Cochabambě, který stále neslouží ke svému účelu, neboť do něho zatím nebyli zvoleni žádní poslanci.

V srpnu 2018 oznámil kolumbijský ministr zahraničí Carlos Holmes, že jeho země vystoupí z UNASUR, neboť toto uskupení je toxické a z Kolumbie by dělala pouze komplice venezuelské diktatury (Aselma 2018).

Po uplynutí mandátu Ernesta Sampera Maduro ztratil svého hlavního spojence v organizaci a José Octavio Bordón byl pro něho nepřijatelný. Obával se totiž, že by jeho postoj k Venezuele byl podobný jako postoj Generálního tajemníka OAS Almagra.

Podle Michaela Shiftera, prezidenta Meziamerického dialogu a profesora Georgetownské university nestojí za problémy v UNASUR pouze ideologické a politické rozdíly, ale i špatná ekonomická situace v Brazílii, Venezuele, Argentíně a Kolumbii. Prioritou těchto států je nejprve vyřešit své vnitřní problémy a potom teprve řešit mezinárodní problémy.. (Latinamerican post 2018)

V průběhu této krize UNASUR nenaplnila svoji úlohu, kterou do ní vkládali autoři postliberálního regionalismu. Během života Hugo Chavéze, který byl charismatický vůdcem i přes určité kontroverze, společenství fungovalo jednotně. Nicolás Maduro nejen, že postrádal Chavézovo charisma, ale dokázal za své vlády společenství úplně rozložit. Zpočátku potřeboval asistenci UNASUR k vyřešení svých vnitřních politických problémů. Později svým úsilím zabránil zvolení Bordóna. Maduro má problematický vztah k současnému argentinskému prezidentovi Manuelu Macrimu a Bordóna na funkci Generálního sekretáře navrhla právě Argentina.

Teorie posthegemonického regionalismu tedy v případě této krize dobře dostává trhliny. UNASUR jako společenství ztratilo na své důležitosti, mnohé státy dokonce chtějí z uskupení odejít úplně. Zdá se, že bez ekonomického růstu a charismatických vůdců, není Jižní Amerika schopna hlubší integrace, která by byla založena na jiné než ekonomické spolupráci.

I v této krizi se ukazuje nedostatek konsensu je obrovským problémem u organizacích, které si na jednotě zakládají. Státy společenství se nebyly schopny dohodnout na dalším postupu, během prohlubující krize se blok navíc rozpadl. To, že UNASUR je řízen především prezidenty států společenství, potažmo jednotlivými ministry, mělo neblahý vliv v období, kdy jednotlivé státy uskupení hledaly jiné cesty k vyřešení svých ekonomických a vnitrostátních problémů, než jaké se nabízely v rámci rychlého jednání Hlav států a vlád. Ostatní orgány společenství jsou tak slabé, že nebyly schopny zabránit odstředivým tendencím a udržet celek pohromadě.

Institucionalisté poukazují na roli hegemonu v mezinárodních organizacích. Přítomnost Brazílie byla v této krizi téměř neviditelná. V roce 2016 došlo k ústavní krizi v Brazílii. V roce 2017 a 2018 je úloha UNASUR při asistenci ve venezuelské kauze téměř minimální, v roce 2018 se UNASUR rozpadl a jedním ze států pozastavující své členství je právě Brazílie.

Přes počáteční podporu prezidenta Madura ze strany prezidentky Rousseffové, došlo postupně ke změně brazilského postoje a v roce 2017 i 2018, kdy UNASUR již nefungovala, hlasovali brazilští představitelé v OAS pro přijetí rezolucí, které odsuzovali jednání prezidenta Madura.

Organizace amerických států zpočátku nebyla příliš aktivní, ačkoliv už bylo zřejmé, že v zemi dochází k autokratickým praktikám. (Meacham: 2014) Až v roce 2015 se situace změnila poté, co se stal generálním tajemníkem bývalý uruguayský diplomat Luis Almagro. Jeho slova, že jen diktátoři upírají svým občanům práva, nebyla venezuelskému prezidentovi příliš příjemná.

V květnu 2016 Almagro svolal Valné shromáždění na základě článku 20 Meziamerické charty a předložil zprávu, která měla být důkazem porušování lidských práv ve Venezuele. Článek 20 byl sice vytvořen zejména proto, aby ochraňoval demokraticky zvolené představitele státní moci před převratem, bylo možné ho ale využít i v případě, že samotní představitelé státu porušují demokratický pořádek (Merke 2016). Charta OAS vidí demokracii jako nutnou podmínku stability a míru a podle ní je možné vyloučit ten členský stát, jehož demokraticky zvolená vláda byla svržena

silou anebo pokud došlo k porušení demokratického pořádku v zemi (Illueca 2017). Bylo jasné, že demokratický pořádek porušuje především vláda, která byla ale zvolena v demokratických volbách. Stálá rada by měla vyvinout veškeré diplomatické úsilí k nápravě vzniklé situace. Pokud nápravy není dosaženo, může pomocí dvou třetin hlasů svých členů rozhodnout o pozastavení členství dotčeného státu (Charta OAS 2001)

Představitelé OAS nakonec článek 20 neaktivovali, protože nedospěli ke konsensu. Chyběla dvoutřetinová většina, potřebná pro vyloučení státu ze společenství. Proti vyloučení Venezuely byla v tomto období brazilská či argentická administrativa.

Začátkem roku 2017 Nejvyšší soud ve Venezuele blokoval pravomoce Národního shromáždění, a tak bylo jasné, že OAS musí jednat. V dubnu 2017 byla vydaná rezoluce, která označila chování venezuelské vlády za protiústavní. Představitelé devatenácti států sdružených v OAS podepsali deklaraci, ve které prezidenta Madura vyzývají k respektování ústavy a právního státu. Měsíc předtím Almagro doporučil venezuelské vládě, aby buď vyhlásila nové volby anebo sama rezignovala. Znovu se mluvilo o vyloučení Venezuely ze společenství. Venezuelští představitelé na to reagovali tím, že oznámili, že z OAS vystoupí dříve Venezuela, než bude vyloučen (Illueca 2017).

Nicméně v květnu 2017 se představitelé členských států OAS stále nebyli schopni shodnout na společném postupu vůči Venezuele. 31. května 2017 se konalo setkání ministrů zahraničí 34 členských států. Státy OAS byly rozděleny do tří skupin, a proto jejich chování bylo tak rozdílné. První skupina států představovala země loajální k venezuelské vládě. Patřily mezi ně země jako Bolívie, Nikaragua, částečně i Salvador, Dominkánská republika a Ekvádor. Druhou skupinou tvořilo 14 států, většinou jihoamerických, ke kterým se přidala ještě Kanada, Spojené státy a Mexiko. Tyto země volaly po větší angažovanosti OAS ve Venezuele. Třetí skupina sestávala s malých karibských států, které měly obchodní vazby s Venezuelou a snažily se proto vyhnout odsouzení venezuelského režímu. Své postoje vysvětlovaly snahou o dodržování suverenity členských států. a přesvědčit je nebylo snadné (Palestini 2017).

V červnu 2017 bylo svoláno zasedání Stále rady OAS a ani tam představitelé členských států nedospěli ke konsenzu. Skupina států (mezi nimi Argentina, Brazílie, Kanada, Uruguay či Kostarika) požadovaly, aby byly použity diplomatické prostředky ke stabilizaci situace. Jejich plán zahrnoval nátlak na prezidenta Madura. Tyto státy požadovaly, aby opustil od svého úmyslu, vytvořit Ústavodárné shromáždění, garantoval lidská práva a svobody a obnovil dialog s opozicí. Dialog měla mediovat OAS. Proti tomuto návrhu hlasovaly státy Karibské komunity (CARICOM) a Bolivijské alinace (ALBA). Pro přijetí bylo 20 států. Reprezentanti karibských států preferovali, aby venezuelská krize byla vyřešena interně. Představitelé států, které byly pro větší angažovanost ve venezuelské krizi, poté vydali prohlášení, ve kterém vyjádřili svoji nespokojenost s nedostatkem konsenzu.

V srpnu 2017 Meziamerická komise pro lidská práva vyjádřila politování nad erozí demokratických institucí ve Venezuele. Zmiňovala především chování Ústavodárného shromáždění, které se stalo prodlouženou rukou Madurovy politiky. Znepokojující bylo zbavení funkce hlavní žalobkyně Luisy Ortega Díazové. Ústavodárné shromáždění prakticky vytvořilo paralelní moc ve státě a zmenšilo prostor pro Národnímu shromáždění.

V únoru 2018 Stálá rada OAS vyzvala venezuelskou vládu, aby vypsal nové prezidentské volby a aby podnikla nezbytné kroky ke zlepšení humanitární situace. Rada považovala za nutnou přítomnost mezinárodního společenství při volbách.

V červnu 2018 byla vydána rezoluce OAS. Vyzvala státy společenství, aby využily všech politických a ekonomických způsobů a znovunastolily demokratický pořádek ve Venezuele. Tato rezoluce se odvolávala na zprávu Meziamerické komise pro lidská práva. V prohlášení se píše, že situace ve Venezuele se každým dnem zhoršuje a to jak ekonomicky a politicky, tak i sociálně. Humanitární krize donutila obyvatele Venezuely k emigraci. Státy sousedící s Venezuelou se stále více dostávaly do obtížné ekonomické situace, neboť se musely začít vyrovnávat s příchodem tisíce venezuelských emigrantů. V rezoluci se píše, že květnové volby ve Venezuele byly nelegitimní, nesplňovaly mezinárodní standarty, nebyly svobodné a transparentní. Celonárodní dialog může být obnoven

pouze za předpokladu, že budou vypsány nové volby. Představitelé OAS by měli přimět venezuelské představitele k tomu, aby do země vpustili konvoje s humanitární pomocí a zdravotní pomoc. Meziamerické mezinárodní instituce musí pomoci okolním státům vyrovnat se s příchodem venezuelských uprchlíků (OAS 2018).

Pro vydání rezoluce 2929 bylo potřeba 18-ti hlasů. Pro hlasovalo 19 států, proti byly 4 a 11 se zdrželo hlasování. Rezoluce byla přijata. K pozastavení členství Venezuely je však při dalším hlasování nutných 24 hlasů z 34. Státy však stále nejsou jednotné (Lugo 2018). Přesto došlo k pokroku v jednáních, a to především díky hlasování Dominikánské republiky a Barbadosu, kteří tentokrát hlasovali pro přijetí deklarace. Naopak představitelé Uruguaye, které na 47. schůzi Valného shromáždění hlasovali pro přijetí rezoluce, se o rok později zdrželi. Rezoluce dává členským státům možnost podniknout politické, ekonomické a finanční kroky. Jinými slovy vlády jednotlivých států teď mohou snadněji aplikovat sankce vůči Madurovo režimu. Díky této rezoluci i státy Evropské unie, které doposud nevěděly, jak se mají zachovat, mohou začít uplatňovat sankce vůči venezuelskému režimu (Oppenheimer 2018).

Zasedání z června roku 2018 potvrdilo obnovení důležitosti celoamerické organizace. Valné shromáždění na ni kromě toho, že se vyjádřilo k situaci ve Venezuele, podpořilo Argentinu v jejich požadavcích vůči Velké Británii na Malvinách. Společenství rovněž odsoudilo násilí v Nikaragui a postavilo se na stranu nikaragujského lidu, který v ulicích měst protestoval proti vládě.

Skupina odborníků, spolupracujících s OAS doporučila v roce 2018 Generálnímu Sekretáři Luisovi Almagrovi předat zprávu o porušování občanských práv ve Venezuele kanceláři hlavního žalobce ICC⁴⁸, který by pak mohl začít vyšetřovat venezuelskou vládu u mezinárodního soudu. Tito odborníci tvrdí, že existují důkazy o tom, že venezuelská vláda se dopouští zločinů proti lidskosti (OAS 2018).

Almagrova role v venezuelské krizi byla klíčová. Někteří odborníci mu ale vyčítají, že se stal faktickým mluvčím venezuelské opozice,

---

⁴⁸ International Criminal Court

a tím znemožnil mediaci mezi vládou a opozicí. Pozastavují se na tím, že jeho chování nebylo přímočaré během brazilské ústavní krize, kdy parlament odvolal brazilskou prezidentku Dilmu Rousseffovou. Poukazují na ambivalentní chování vedoucích představitelů OAS, kteří nechávají bez povšimnutí zločiny páchané mexickou vládou proti vlastním občanům či brutální chování chilských ozbrojených složek proti mapuchské komunitě a poukazují pouze na situaci ve Venezuele (Zamorrano 2019).

V srpnu 2018 americký prezident Trump pohrozil vojenským zásahem proti Venezuele, pokud bude pokračovat v porušování lidských práv a svobod. 14. září 2018 se k prezidentu Trumpovi přidal i generální sekretář OAS Luis Almagro. Prohlásil, že prezident Maduro je zodpovědný za zločiny proti lidskosti. Almagro rovněž pohrozil vojenským zásahem proti chavistickému režimu. V lednu 2019 potom došlo k hlasování na návrh Argentiny, jejíž vláda se rovněž zasazovala o intervenci ve Venezuele. Setkání vedl americký ministr zahraničních věcí Mike Pompeo. Osmnáct států z celkových 34 zemí hlasovalo proti rezoluci, předložené Argentinou.

OAS stejně jako UNASUR nebyla vždy jednotná při uplatňování požadavků vůči Venezuele. Státy jsou rozděleny do několika skupin a při hlasování bylo těžké dosáhnout požadovaného počtu hlasů k tomu, aby mohla být přijata opatření (Lehmann 2017:164).

Venezuelská vláda odmítala účast OAS na řešení vnitropolitické krize. OAS nebyla přizvána na pozorovatelskou misi u voleb v roce 2013 či 2015. OAS ale i tak jednala o situaci ve Venezuele a rozhodovala o sankcích proti režimu a to i přesto, že Charta OAS nemá příliš prostředků k potrestání těch států, které nedodržují demokratické principy a lidská práva. Demokratická charta UNASUR má více nástrojů⁴⁹ než charta OAS, ty však UNASUR pro svoji nejednotnost a nedostatek konsenzu nedokázala využít.

USA se v rámci společenství nechovaly jako hegemon, pouze navrhovaly rezoluce či schvalovaly opatření, američtí delegáti nebyli schopni vnutit svojí vizi ostatním delegátům, což se projevilo nedostatkem jednoty při schvalování rezoluce v roce 2017 a rovněž počátkem roku 2019, kdy nebyla schválena další rezoluce, která by umožnila intervenci

---

⁴⁹ Uzavření hranic, omezení zahraničního obchodu atd.

ve Venezuele. USA ale dosáhly některých důležitých úspěchů. Posledním z nich bylo uznání mandátu Juana Guaida ze strany OAS (US Mission to OAS 2019).

Brazílie jako hegemon nechovala. Postupně se ochlazoval její vztah k Venezuele. V roce 2017 i 2018, hlasovali brazilští představitelé v OAS pro přijetí těch rezolucí, které měly umožnit vyvinut tlak na prezidenta Madura.

Pokud shrneme působení UNASUR a OAS v této vleklé vnitropolitické krizi, zjistíme, že obě organizace zpočátku nevěnovaly problémům venezuelským občanů dostatečnou pozornost. Ve chvíli, kdy krize začala eskalovat, snažily se obě organizace o mediaci sporu mezi vládou a opozicí. UNASUR měla více příležitostí, protože měla více důvěry venezuelské administrativy. Venezuelská vláda však nebyla připravena k žádným ústupkům, což vedlo nakonec i k vnitřní krizi UNASUR, jež vyústila v paralyzaci tohoto celku. OAS se stále potýká s nejednotným postojem svých členů k venezuelské otázce, což jí činí méně pružnou. V současné době, kdy krize nabyla již obřích rozměrů, se státy nedokáží shodnout, zda ve Venezuele zasáhnout vojensky či ne.

OAS se však zdá, přes všechny potíže, venezuelskou krizí vnitřně posílena. Představitelé států jsou nuceni účastnit se častých summitů a jednání, na kterých se snaží dospět alespoň k částečnému konsenzu, naopak UNASUR již jako celek nefunguje, některé státy pozastavily své členství či přímo z uskupení odešly. Naplnily se tak predikce některých kritiků posthegemonického regionalismu, že latinskoamerické státy nejsou schopny hlubší spolupráce a v těžkých situacích dají vždy přednost vlastním zájmům. Teorie liberálního institucionalismu tvrdí, že mezinárodní společenství mají velký význam a vliv na vývoj států. Na tomto příkladu nelze jasně ukázat důležitost vlivu mezinárodních uskupení. Ani jedno společenství totiž nedokázalo být jednotné a vyvinout dostatečný tlak na venezuelské představitele znovuobnovit správné fungování demokratických institucí ve Venezuele a zlepšit postavení venezuelských občanů.

Závěr

Založení UNASUR v roce 2008 bylo vyústěním procesu, který započal roku 2000 na setkání prezidentů jihoamerických států v Brazílii. Průběh integrace měl své zvláštní rysy, které někteří autoři právem označili za novou epochu, nazvanou postneoliberální či posthegemonickou. Státy Jižní Ameriky se poprvé ve své historii spojily do jednoho uskupení, aby mohly lépe prosazovat své zájmy.

Tato práce si klade za cíl srovnat vliv Organizace amerických států a UNASUR na chování jednotlivých členských států v průběhu mezinárodních a vnitropolitických krizí. Analýzou jednotlivých krizí bylo zjištěno, že UNASUR převzala roli nejdůležitějšího uskupení v regionu v otázce bezpečnostní politiky v roce 2008, po založení Rady bezpečnosti a udržel si ji až do roku 2013.

Nejdůležitějším orgánem UNASUR byla bezpochyby Rada hlav států a vlád, která ale musela rozhodovat jednomyslně. Rada hlav států a vlád mohla být svolána téměř okamžitě, což vedlo k rychlému nalezení řešení a vydání deklaráce k dané situaci. Řešení však mohlo být nalezeno pouze při dostatku konsensu, což se v dalších letech stalo kamenem úrazu. Dalším významným představitelem UNASUR je generální tajemník, který měl velký vliv na jednání zneprátelených stran konfliktů, které v regionu vypukly. Generální sekretariát ovšem neměl potřebnou legislativní ani výkonnou moc, aby mohl významněji zasáhnout do dění v členském státě. Rozhodování o postoji organizace k bezpečnostní krizi v regionu proto zůstalo v rukách Rady hlav států a vlád.

UNASUR dokázala zabránit demokratické krizi v Bolívii, převratu v Ekvádoru, zmírnit napětí na kolumbijsko-ekvádorské hranici v roce 2008 a na kolumbijsko-venezuelské hranici v roce 2010. Mise vedené UNASUR do roku 2013 byly úspěšnější než ty vedené OAS. Představitelé UNASUR se rovněž nebáli vydat vlastní stanovisko k přítomnosti amerických základů na kolumbijské území. Po sporném impeachmentu prezidenta Luga v Paraguayi reagovalo společenství mnohem rychleji a razantněji než OAS. Méně úspěšná byla UNASUR později ve Venezuele a Brazílii.

UNASUR vznikl v období, kdy mnohé vlády v Latinské Americe spojovala stejná ideologie, kterou některá média přejmenovala na Pink Tide.⁵⁰ Levicové vlády v Brazílii, Argentině, v Ekvádoru, Bolívii či ve Venezuele byly ochotny spolupracovat nejen v ekonomických, ale i bezpečnostních otázkách. Do roku 2012 v organizaci panovala shoda na téměř všech zásadních záležitostech.

Vítězství Mauricia Macriho v Argentině či změna politického kurzu po impeachmentu brazilské prezidentky Rousseffové, kdy k moci nastoupil viceprezident Temer, daly za pravdu těm, kteří tvrdili, že spolupráce mezi zeměmi latinsko-amerického kontinentu stojí pouze na ochotě a proklamacích levicových prezidentů. Ideologie již nyní není spojovacím článkem zemí kontinentu. V souvislosti s vítězstvím ultrapravicových prezidentů v Brazílii či Paraguayi se dokonce hovoří o vlně tzv. Brown Tide.⁵¹ Cílem politiky těchto států je ochrana národních zájmů, uzavírání pouze bilaterálních dohod a prosazování vlastní národní politiky. V Ekvádoru, ve kterém stál v čele dlouhých 8 let levicový prezident Correa, zvítězil pravicový kandidát. Pouze v Uruguayi, Bolívii, Venezuele a Chile se po roce 2018 u moci udržely stejné strany, které vedly tyto země v roce 2010.

Změna ve vnitřní politice některých států nemohla vést k ničemu jinému než ke pnutí uvnitř organizace a nakonec vyústila v její rozpad. UNASUR je sice organizační s právní subjektivitou, její orgány však mají omezené pravomoci a všudypřítomný důraz na konsensus a nevměšování se do vnitřních záležitostí neumožnily představitelům organizace jednat tak, aby dokázali zajistit bezpečnost a fungování demokratických institucí ve všech státech regionu.

OAS, která byla po roce 2008 méně viditelnou organizací, se dokázala postupně sjednotit a vyvinout tlak na Venezuelu, hlavně poté co byla schválena rezoluce 2929 v roce 2018. Většina států Jižní Ameriky hlasovala pro schválení rezoluce. Vyjimku tvoří pouze Bolívie, Venezuela, Uruguay a Ekvádor. Bohužel se však zdá, že tento tlak přišel příliš pozdě,

---

⁵⁰ Vítězství levicových vlád v Latinské Americe na počátku tisíciletí

⁵¹ Brown tide je opakem Pink tide. Brown Tide je spojeno s nacionalistickými populistickými pravicovými vládami, jako příklad můžeme uvést vládu brazilského prezidenta Jaira Bolsonara.

jelikož Madurova vláda neuznává žádné požadavky ze strany OAS. Schválení rezoluce však umožnilo jednotlivým státům uplatnit hlubší sankce proti venezuelskému autoritářskému režimu.

Při řešení ústavní krize v Brazílii obě organizace selhaly. UNASUR byla nepružná kvůli nedostatku konsenzu a obavám některých států společenství z možného ekonomického dopadu, pokud by Brazílie byla sankcionována. Snaha OAS o vyšetření procesu impeachmentu selhala hlavně pro nedostatek zájmu. Snaha Generálního tajemníka Almagra nebyla naplněna. Brazílie je příliš velký stát na to, aby jakékoli sankce vůči němu mohly být schváleny bez toho, aby poškodily státy obou společenství. Podobně selhala OAS i při zkoumání lidských práv v USA. Oba státy si v tomto bodě udržely roli hegemonu.

Celoamerická organizace je nejstarším projektem na kontinentě a její orgány jsou mnohem více stabilní. Rozhodovací kompetence jsou především v rukách Valného shromáždění, které může mimořádně svolat Rada OAS na základě 2/3 hlasů svých členů. Radu může svolat i poradní setkání ministrů zahraničí. Valné shromáždění může rozhodnout většinou hlasů, není potřeba absolutního konsenzu. Také volba generálního tajemníka je snadnější. Volí ho Valné shromáždění, zatímco v UNASUR musí být dosažena shoda na setkání Hlav států a vlád.

Ačkoliv členské státy OAS se mnohdy neshodnou na tom, kde leží hranice mezi vměšováním se do vnitřních záležitostí členských států a respektováním suverenity legitimně zvolené vlády, v případě, kdy v zemi dochází k porušování lidských práv, je organizace schopna akce.

Cílem výzkumné práce je i porovnání role Brazílie a Spojených států amerických na jednotlivé země kontinentu a na jednotlivá regionální uskupení.

Po roce 2000 můžeme pozorovat dva fenomény. Za prvé je to zmenšení role USA v latinskoamerické integraci a malý zájem o dění na kontinentě. USA se během období vlády George Bushe ml. zaměřily především na dění na Blízkém východě. Nástupce Bushe Barak Obama preferoval přátelské vztahy s latinskoamerickými státy a nechtěl se vměšovat do vnitřních záležitostí členských států OAS. Pokud situace nedosáhla kritického bodu, jako například pokus o převrat v Hondurasu anebo

se nejednalo o dlouho projednávaný projekt jakým byl Plán Colombia, byly Spojené státy v regionu téměř neviditelné. Spojené státy byly sice i nadále hlavním ekonomickým partnerem některých latinskoamerických států, politicky však dávaly svým sousedům téměř naprostou svobodu. To vedlo také k tomu, že v oblasti se více začala prosazovat Čína a získala vliv na ekonomiku i politické rozhodování mnohých států regionu.

Druhý fenomén bylo silné postavení Brazílie za vlády levicových prezidentů Cardoso a Luly. Brazílie spojila svoji politiku s politikou UNASUR. Některá ustanovení Rady obrany UNASUR jsou naprosto konzistentní s brazilskou politikou obrany. Právě nedostatek zájmu Spojených států o dění na latinskoamerickém kontinentě, umožnil Brazílii jednat. Brazilská vize latinskoamerického projektu zvítězila nad tou, kterou měli představitelé Venezuely. V rámci UNASUR se aktivně zúčastnila jednání o situaci v Bolívii, Ekvádoru i Paraguayi a její návrhy na řešení krizí byly nakonec akceptovány jinými členskými státy. Naopak Spojeným státům se v rámci OAS nedařilo. Členské státy odmítaly návrhy americké administrativy na těsnější spolupráci, což se projevilo především za Bushovi vlády.⁵²

Během období let 2012 až 2016 můžeme vidět jisté zpomalení v činnosti UNASUR. Byly pozastaveny projekty jako Gasosul či Banco Sudamericano. Počátek tohoto období je shodný s nástupem Dilmy Rousseffové do prezidentského úřadu a počátkem ekonomických potíží v Brazílii. Po roce 2016 již Brazílie prochází vnitřní krizí, což pravděpodobně uspíšilo paralýzu celého celku, která vyvrcholila roku 2018. Po impeachmentu prezidentky se Brazílie přestala angažovat v latinskoamerické integraci úplně. Prezident Temer ohlásil, že se bude zabývat těsnější spoluprací s USA a Evropskou unií. Prezident Bolsonaro je stejně jako americký prezident příznivcem protekcionismu a bilaterálních dohod.

Po nástupu Donalda Trumpa do prezidentského úřadu vidíme o něco hlubší zájem o dění na kontinentu ze strany Spojených států amerických. Tento zájem inicioval nový ministr zahraničí Rex Tillerson. Jeho vystoupení naznačilo, že USA se o Latinskou Ameriku zajímají více než dříve, zejména

---

⁵² Latinskoamerické země odmítaly především návrhy ministryně zahraničí Condolezzy Raiceové. Byly kritické k budování amerických základů na latinskoamerickém kontinentu.

kvůli čínskému vlivu. Někteří odborníci dokonce hovořili o návratu k Monreově doktríně (Quintana 2018).

Nástupce Tillersona Mike Pompeo je také zastáncem hlubší spolupráce s jižními sousedy, zvláště v období venezuelské krize. Mike Pompeo se zúčastnil inaugurace brazilského prezidenta Bolsonaro a podnikl služební cestu do řady latinskoamerických zemí. Ačkoliv se USA snaží ovlivňovat americkou politiku i prostřednictvím OAS, je zde vidět rovněž snaha působit na státy kontinentu bilaterálně. Jako příklad lze uvést, že USA uznaly jako dočasného prezidenta Venezuely Juana Guaidóa v lednu 2019. Teprve poté požádaly Spojené státy představitele OAS, aby učinili totéž.

V úvodu byly zmíněné dvě teorie mezinárodních vztahů. Posthegemonický regionalismus je teorie, která čerpá své poznatky z postliberální éry v Latinské Americe. Ruggirozzi tvrdí, že toto období, je novou fází regionalismu, který nemá nic společného s neoliberalní érou ani evropským regionalismem. Ačkoliv částečně přiznávají křehkost tohoto nového modelu (Ruggirozzi a Grugel 2012.16), UNASUR a ALBA jsou pro ně instituce *sui generis*, které značí nový typ společenství. Nejsou totiž orientovány pouze na ekonomickou sféru, ale především na spolupráci v sociálních otázkách. Podle mého názoru však tato fáze nebyla pro Latinskou Ameriku nová, byla pouze novou variací starého regionalismu, kdy jednotlivé státy ovlivňovaly a snažily pomocí státních pobídek stimulovat ekonomiku. Rozdíl mezi starým regionalismem a post-liberální fází je pouze v rétorice jednotlivých politiků. Většina slibů a plánů však nedošla naplnění a ambiciózní projekt UNASUR je paralyzován bez větší naděje na obnovu. Některé země společenství se nyní vrací zpět neo-liberalnímu modelu a otevřenému regionalismu.

Již někteří zastánci post-hegemonického regionalismu si byli vědomi křehkosti nových společenství. Kritizovali například to, že veškeré rozhodování v rámci UNASUR je v rukou prezidentů.⁵³ Latinskoameričtí politici, si podle Sanahuji, zvykli kritizovat bruselskou byrokracii, avšak horší než přílišná byrokracie je to, že latinskoameričtí představitelé vytvořili

---

⁵³ Consejo de las Jefas y Jefes del Gobierno (Rada hlav a států UNASUR)

institute, které nemají žádné nebo příliš malé kompetence. (Sanahuja 2010:93) Post-hegemonický regionalismus byl podle Lehmana poškozen přílišným politikařením a fragmentací zájmů. (Lehmann;2017:164). Bohužel se naplnili jen obavy zastánců posthegemonického regionalismu a ne naděje, které do nových regionálních uskupení vkládali.

Teorie liberálního institucionalismu dokazuje, že vztahy mezi státy jsou důležité a ovlivňují chování ostatních akterů mezinárodních vztahů. Na příkladu Latinské Ameriky vidíme, že ochota států na dalším rozvoji spolupráce závisí na sympatiích mezi prezidenty daných zemí. Pevná organizace a struktura, kde se na rozhodování nepodílí pouze nejvyšší představitelé jednotlivých států, jsou základem úspěchu v době, kdy neexistuje porozumění mezi jednotlivými vládami členských zemí.

Z počátku se mohlo zdát, že UNASUR dokázala kompenzovat negativní důsledky mezinárodní anarchie. Podтверdilo se, že v případě úpadku hegemonu⁵⁴ ostatní státy regionu založí nové společenství, tak jak predikoval Keohane (Keohane 1984:15). Po umenšení vlivu USA v regionu vznikla UNASUR.

Mezinárodní i vnitropolitické krize se ve 21. století řešily za pomoci diplomatických prostředků, ne za účasti armády jako tomu bylo v předchozích stoletích. Hlavní podíl na tom měla právě UNASUR. Později však převážily zájmy jednotlivých států nad zájmy celku. Regionální hegemon – Brazílie - odstupovala od spolupráce a ostatní státy nebyly schopny vytvořit nové společenství ani pokračovat v hlubší integraci v rámci UNASUR bez Brazílie.

U OAS vidíme na počátku 21. století úpadek hegemonu (USA). Jednotlivé státy radši vytvořily další integrační celky – UNASUR a ALBA, kde pokračovaly v integraci bez jejich přítomnosti. Později, kdy již bylo jasné, že latinskoamerická integrace začíná selhávat, se OAS znovu stala stmelujícím celkem a americká administrativa mohla zase uplatnit svůj vliv. Nástup republikánů k moci a snaha o návrat na jihoamerické trhy, znamenaly větší zájem o dění na kontinentě. Jak bude tato americká snaha úspěšná a zda bude mít trvalejší charakter, ukáže čas.

---

⁵⁴ USA na počátku tisíciletí

Keohane ve své knize *After Hegemony* tvrdí, že dominantní postavení jedné velmoci není dostačující k udržení světového pořádku a liberální politiky (Keohane 1984:46). S tímto bodem můžeme souhlasit jak v případě Brazílie, tak USA.

Brazilský prezident v polovině března 2019 navštívil Spojené státy., kde se setkal se svým americkým protějškem. Oba prezidenti si velmi rozuměli a sdíleli spolu stejné názory na socialismus 21. století a Venezuelu. Bolsonaro by podle mého názoru nikdy, na rozdíl od Trumpa, neschválil vojenskou intervenci ve Venezuele a Brazílie rovněž nezačala ekonomickou válku s Čínou, svým dobrým obchodním partnerem po vzoru USA. Oba státy tak budou nadále před vzájemnou spoluprací preferovat své vlastní zájmy. Oba prezidenti jsou některými politiky označováni za populisty a za odpůrce liberální demokracie.

V lednu 2019 kolumbijský prezident Ivan Duque navrhl vytvoření nové regionální organizace PROSUR. Ta by měla zajišťovat regionální spolupráci v ekonomických i bezpečnostních otázkách. V březnu 2019 se měl konat první summit, na který však nebyli pozváni venezuelští představitelé. Některé členské státy UNASUR jako například Uruguay se založením takové organizace nesouhlasí. Podle jejich názoru by neměla být exklusivní. Projekt rovněž nemá velkou podporu v Brazílii. Je to iniciativa, která vznikla v Kolumbii a Chile. Ačkoliv se zdá, že se opět potvrzuje teze liberálního institucionalismu, že totiž v případě absence hegemonu anebo rozpadu společenství, budou státy schopné založit organizaci novou, je zde ještě mnoho otazníků a nemůžeme na ně v současné době uspokojivě odpovědět.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- Barbosa, Dos Santos a Fabio, Luis. 2016. UNASUR in a Comparative Light: The Relations with Venezuela and Colombia. *Austral: Brazilian Journal of Strategy & International Relations*, n.10, p.229-25.
- Barša, Pavel, Beneš, Vít et al. 2009. *Dialog teorií: Filosofická dilemata výzkumu mezinárodních vztahů*. Praha: SLON
- Bastos Zahluth, Pedro Paolo. 2016. „Ascencao e Crise do Governo Dilma Rousseff o Golpe de 2016. Poder Estructural. Contradicao e Ideologia.” *Revista Economia Contemporanea*
- Biegon, Rubrick. 2017. *US Power in Latin America: Renewing Hegemony*. New York: Routledge
- Briceño Ruiz, José. 2014. „21st Century Democracy Promotion in the Americas: Standing up for the Polity.” *A Journal of the Brazilian Political Science Association*.
- Briceño-Ruiz, José a Ribeiro Hoffmann, Andrea. 2015. „ Post-hegemonic regionalism, UNASUR, and the reconfiguration of regional cooperation in South America.” *Canadian Journal of Latin America and Caribbean Studies* 40, č. 1.
- Briceño Ruiz a Morales, Isidoro ed. 2017. *Post-hegemonic regionalism in the Americas. Toward a Pacific – Atlantic Divede?* London and New York: Routledge
- Buzan, Barry, Waver, Ole a de Wilde, Jaap. 2005. *Bezpečnost: Nový rámeček pro analýzu*. Brno: Centrum strategických studií
- Cerna Villagra, Sarah Patricia. 2012. „La crisis institucional paraguaya de 2012 a la luz de las élites parlamentaria” č. 42. *Élites*

- Cienfuegos, Manuel a Sanahuja, José Antonio. 2010. *Una región en construcción. UNASUR y la integración de la América del Sur*. Barcelona: Fundación de CIDOB
- Cihelková, Eva et al. 2010. *Regionalismus a Multilateralismus*. Praha: C.H. Beck
- Cooper, Andrew a Legler, Thomas. 2006. *Intervention without intervening?* New York: Palgrave Macmillan
- De Almeida, Rodrigo. 2017. *A sombra do Poder: Bastidores da crise que derrubou Dilma Rousseff*. Leya Brasil
- Dennon, David ed. 2017. *China, The United States and The Future of Latin America. U. S. – China Relation*. New York.: NY University Press
- Detlef, Nolte a Comini, Nicolas Matías. 2016. „UNASUR: Regional Pluralism as a Strategic Outcome. Contexto internacional.” *Scielo*, 38. č. 2
- Drulák, Petr et al. 2008. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál
- Domínguez, Jorge I. ed. 1998. *International Security and Democracy*. University Pittsburg Press
- Eichler, Jan. 2006. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*, Praha: AVIS
- Eichler, Jan. 2009. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál
- Escudé, Carlos. 1995. *El realismo de los Estados débiles: la política exterior del primer gobierno de Menem frente a la teoría de Relaciones Internacionales*. Buenos Aires: Grupo de editores latinoamericanos
- Espinoza, Salgado Raul. 2015. *The Role of Small States in the Construction of the Union of South American Nation (UNASUR): The Cases of Ecuador and Uruguay*. University of Birmingham. Department of Political Science and International Studies School of Government and Society College of Social Sciences. Rigorózní práce

- Ferreira Souza, Tamires Aparecida. 2016. „As razoes da existencia do Conselho da Defesa Sul-Americano da UNASUR“ *Revista Carta Inter Bello Horizonte* 11. č. 3, str. 124-148
- Flemes, Daniel. Nolte, Detlef a Wehner, Leslie. 2011. *Una comunidad de seguridad regional en formación: la unasur y su Consejo de Defensa. A regional security community in the making: UNASUR and its South American Defence Council*. Universidad de Chile. Instituto de Estudios Internacionales
- Gian Luca, Gardini a Tavares de Almeida, Maria Herminia. Saraiva, Miriam Gomes. 2016. „Brasil Rise and Its Soft Power Strategy in South America,, *Foreing Policy Responces to the Rise of Brazil* New York: Palgrave Maxmillian
- Grieco, Joseph M. 1988. „Anarchy and the Limits of Cooperation: A realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism,, *International Organization* 42, č. 3, str. 485-507
- Goldstein, Ariel. 2016. „La tormenta perfecta: Crisis e impeachment en el segundo mandato de Dilma Rousseff.“ *Analisis Político* 29. č. 88
- Gunson, Phil, Thompson, Andrew a Chamberlein, Greg. 1989. *The Dictionary of Contemporary Politics of South America*. New York.: Routledge
- Guedes Oliveira, Marcos Aurelio a Gomes dos Santos, Deijenane. 2018.„Brazil, The United States and the Teheran declaration“ *Revista Brasileir de Política Internacional* 61. č. 1
- Holzgrefe, J. L. a Keohane, Robert O. 2003. *Humanitarian intervention, Etnical, legal and political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press
- Chatin, Matilde. 2016. „Brasil: Analysis of Rising Soft Power.“ *Journal of Politics Power* 9. č. 3. 369-393
- Karlas, Jan. 2004. *Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů*. Diplomová práce, Institut politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy

- Keohane, Robert O. a Nye Joseph N. 1971. „Transnational Relations and World Politics: An Introduction,, *Cambridge University Press*. 25.č.3. str.329-349
- Keohane, Robert O. 1984. *After hegemony. Cooperation and Discord in the World Political Economy*. New Jersey: Princeton University Press
- Keohane, Robert O. a Nye Joseph N. 2000 *Power and Interdependence*. New York: Longman
- Keohane, Robert O. 1998. „International Institution: Can Interdependence Work?“ *Foregin Policy*. Spring
- Keohane, Robert O. 1988.,, International Institutions: Two Approaches.“ *International Studies Quarterly* 32, No. 4. Str. 359-356
- Keohane, Robert O. a Martin, Lisa L. 2008. „The Promise of Institutional Theory.“ *International Security* 20, č 1. Str. 39-51
- Legler, Thomas. 2013. *Posthegemonic regionalism and sovereignty in Latin America: optimist, sceptics and an emerging research agenda*.35.č. 2. Rio de Janeiro
- Makinda, Samuel M. 1998. „Sovereignty and Global Security.“ *Security dialog* 29. č. 3. 281-295.
- Malamud, Andrés a Gardini, Gian Luca. 2012.,, Has Regionalism Peaked? The Latin American Quagmire and its Lessons.“ *The International Spectator. Italian Journal of International Affairs*
- Marsteintredet, Leiv a Nolte, Detlef. 2013. „Paraguay and the Political Impeachment.“ *Journal of Democracy* č. 24
- Milet, Verónica. 2011. *El rol de la OEA. El difícil camno de prevención y resolución de conflictos a nivel regional*. Buenos Aires: CRIES.
- Morales Martinez, Elias David a de Lyra Mariana P. O. 2018. „O Papel da UNASUL nas Crises Democráticas Sul-Americanas (2008-2015)“. *Rev. Carta Inter., Belo Horizonte* 13, č. 1

- Nuruzzaman, Mohammed. 2009. *Liberal Institutionalism and Cooperation in the Post-9/11 World*. University of Alberta. Department of Political Science
- O Keefe, Thomas Andrew. 2018. *Bush II, Obama, and the Decline of U.S. Hegemony in the Western Hemisphere*. New York: Routledge
- Onea, Tudor A. 2013 *US Foreign Policy in the Post-cold War Era. Restraint versus Assertiveness from George H. W. Bush to Barack Obama*. New York: Palgrave Macmillan
- Oswald Spring, Ursula a Serrena Oswald, Serena Eréndira. 2018. *Risk, Violence, Security and Peace in Latin América*. Springer Society
- Pasamitros, Nicolaos. 2018. *US Power in Latin America: Renewing Hegemony, by Rubrick Biegon*. New York: Routledge
- Pereira de Lima. 2010. *Aportación de la UNASUR para el surgimiento de América del Sur como actor global de relevancia en el escenario internacional*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, Facultad de Ciencia política y sociología, Departamento de derecho internacional público y relaciones internacionales. Tesis doctoral.
- Perez-Liñan, Aníbal. 2001. „Crisis Presidenciales: gobernabilidad y estabilidad democrática en América Latina 1950-1996“ *Revista instituciones y desarrollo* č. 8, str. 281-298
- Proença, Domicio a Lessa, Marcus Augustus. 2017. „Brazilian national defence policy and strategy reviewed as a unity“ *Revista brasileira de Política Internacional* 60. č. 2
- Rana, Waheeda. 2015. „Theory of Complex Interdependence: A Comparative Analysis of Realist and Neoliberal Thoughts. „ *International Journal of Business and Social Science* Vol. 6, No. 2
- Randall, Stephen J. 2013. „Change or Continuity in US-Latin American Policy: The Obama Record“ *OASIS*. Universidad Externado de Colombia
- Renshon, Standley A. 2010. *National Security in the Obama administration. Reassessing the Bush doctrine*. New York and London: Routledge

- Riggirozzi, Pia a Tussie Diana, ed. 2012. *The Rise of Post-Hegemonic Regionalism*. Springer Society
- Riggirozzi, Pia. 2010. *Social Policy in Post-Neo-liberal Latin America: The cases of Argentina, Venezuela and Bolivia*. Society for International Development. Str. 70-76
- Riggirozzi, Pia a Grugel Jean. 2012. *Post-neoliberalism in Latin America: Rebuilding and Reclaiming the State after Crisis*. Hague: International Institute of Social Studies 43, č.1, str. 1-21
- Roa Roa, Jorge Ernesto. 2015. *La justicia Constitucional de América Latina*. Universidad Externado de Colombia. Serie de documentos de Trabajo. Departamento de Derecho Constitucional.
- Romancov, Michael. 2011. *Mezinárodní organizace*. Plzeň: Aleš Čeněk
- Říchová, Blanka. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portal
- Sanahuja, José Antonio et al. 2016. *Pensamiento Propio. Special edition*. Buenos Aires. CRIES.
- Sanahuja, José Antonio (2009) „Del "regionalismo abierto" al regionalismo post-liberal. Crisis y cambio en la integración regional en América Latina y el Caribe.” *Anuario de la integración de América Latina y el Gran Caribe 2008-2009. Coordinadora Regional de Investigaciones Económicas y Sociales*. Buenos Aires: CRIES , str. 11-54
- Sanahuja, José Antoni. 2016. „Regionalismo e integración en América Latina: de la fractura AtlánticoPacífico a los retos de una globalización en crisis. “ *Coordinadora Regional de Investigaciones Económicas y Sociales* Buenos Aires: CRIES. Str. 29-76
- Saint-Clair, Clóvis. 2018. *Bolsonaro. O homem que peitou o exército e desafia a democracia*. Editora Máquina de Livros
- Serbin, Andrés. 2009. *América del Sur en un mundo multipolar: ¿es la Unasur la alternativa?* Caracas: Universidad Central de Venezuela

- Serbin, Andrés. OEA y UNASUR: “Seguridad regional y sociedad civil en América Latina.” Buenos Aires: *CRIES* č. 14
- Serbin, Andrés. „Regionalismo y soberanía nacional en América Latina: Los nuevos desafíos.” *Buenos Aires: CRIES* č. 15
- Serbin, Andrés. 2009. „La Organización de Estados Unidos, las Naciones Unidas, la sociedad civil y la Prevención de los conflictos.” *Buenos Aires: CRIES* č.11
- Serbin, Andrés, Martín, Laneydi a Rimanzini Júnior, Haroldo. 2012. „El regionalismo “post-liberal” en América Latina y el Caribe: Nuevos actores, nuevos temas, nuevos desafíos.” *Anuario de la Integración Regional de América Latina y el Gran Caribe 2012. Buenos Aires: CRIES*
- Suarez, Marcial A.G., Duarte Villa, Rafael, Welffen, Brigitte, Lehmann, Key Enno. 2017. *Power dynamics and Regional Security in Latin America*. London: Springer Nature
- Tavares, Rodrigo. 2014 *Security in South America: The Role of States and Regional Organizations*. First forum press. Boudler.
- Tesón, Fernando R. 2003. *The liberal case for humanitarian intervention*. Cambridge University Press. str. 23-129
- Tullos, Katherine M. 2010. „More than just words. The relations between Venezuela and Colombia and UNASUR. Intervention in Light of Defense Cooperation Agreement between the United States and Colombia“ *Law and Business Review in Americas* 16. č. 3
- Última hora*. 2018. „Brasil se aleja del Sur y se acerca al Norte.“ Dostupné na <https://www.ultimahora.com/brasil-se-aleja-del-sur-y-se-acerca-al-norte-n2775491.html> (7.2.2019)
- Vallejos, Nahuel Damián. 2014. “Juicio político y destitución de Fernando Lugo”. Universidad Nacional de la Plata, Facultad de Humanidades y Ciencias de la Educación
- Waisová, Šárka. 2005. *Bezpečnost: vývoj a proměny konceptu*. Plzeň: Aleš Čeněk

Waisová Šárka. 2008. *Mezinárodní organizace a režimy*. Plzeň: Aleš Čeněk

Waisová, Šárka et al. 2009. *Regionální integrační procesy*. Plzeň: Aleš Čeněk

Williams, Paul. 2008: *Security Studies an Introduction* . New Youk: Routledge

Zanini, Fábio. 2017. *Eurofia e fracaso do Brasil grande: política externa e multinacois brasileiras da era da Lula*

Internetové zdroje

Alsema, Adriaana. 2018. „Colombia to withdraw from Unasur; South America split over Venezuela“ *Colombia Reports*. Dostupné na: <https://colombiareports.com/colombia-to-withdraw-from-unasur-south-america-split-over-venezuela/> (15.2. 2019).

Barajas Escamilla, María del Rosío. 2017. *Fronteras, integración y desarrollo transfronterizo*. Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de investigaciones políticas, Instituto Belisario Dominguéz. Dostupné zde: <https://biblio.juridicas.unam.mx/bjv> (20. 9. 2019)

BBC. 2017. „Venezuela states oil company gave cash to Trump inauguration“ 20. 4. 2017 Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-39648675> (2.2.2019)

Blanco, Luisa. 2010. *The financial crisis of 2018 and Latin American countries – What did we learn from the region?* Dostupné na: <https://faculty.isi.org/blog/post/view/id/381/> (22. 2. 2019)

Blanco, Luisa 2010. „Latin America and the Financial Crisis of 2008: Lessons and Challenge“ *Public policy*. Dostupné zde: <https://publicpolicy.pepperdine.edu/academics/research/policy-review/2010v3/content/latin-america-and-the-financial-crisis-of-2008.pdf> (22. 2. 2019)

- Borda, Sandra. 2014. *The Union of South American Nations. Mapping Multilateralism in Transition* č. 3. International Peace Institute. Dostupné na: https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/publications/ipi_e_pub_unasur.pdf (23.10.2018)
- Briceño Ruiz, José. 2007. *The new regionalism in South America. From SAFTA and the South American Community of Nations*. Příspěvek přednesený na 48. konferenci International Studies Association, Chicago. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/239538662_The_new_regionalism_in_South_America_From_SAFTA_and_the_South_American_Community_of_Nations (26.1. 2019)
- Burgos conecta*. 2018. El expresidente asegura que „suenan tambores de guerra,, por la crisis derivada de la migración de quienes huyen del régimen de Maduro. Dostupné na: <https://www.burgosconecta.es/internacional/america-latina/samper-riesgo- conflicto-colombia-venezuela-20181026230951-ntrc.html> (21.1.2019)
- Camera de Senadores. República Oriental de Uruguay. 2012. *Protocolo adicional al tratado constitutivo de UNASUR sobre compromiso con democracia*. Dostupné na: <https://legislativo.parlamento.gub.uy/temporales/S2012080621-007422007.pdf> (19.12. 2018).
- Cawthorne, Andrew a Ellsworth, Brina. 2012. Latin America rebels over Obama over Cuba. *Reuters* Dostupné zde: <https://www.reuters.com/article/us-americas-summit/latin-america-rebels-against-obama-over-cuba-idUSBRE83D0E220120416?feedType=RSS&feedName=wtMostRead> (20.11.2018)

- Comini, Nicolás. 2010. El rol del Consejo de Defensa de la Unasur en los últimos conflictos regionales. *Nueva sociedad. Democracia y política en América Latina*. Dostupné na: <http://nuso.org/articulo/el-rol-del-consejo-de-defensa-de-la-unasur-en-los-ultimos-conflictos-regionales/> (22.11.2018)
- Comini, Nicolás. Frenkel, Alejandro. 2014. „Una Unasur de baja intensidad Modelos en pugna y desaceleración del proceso de integración en América del Sur.“ *Nueva sociedad. Democracia y política en América Latina*. Dostupné na: <http://nuso.org/articulo/una-unasur-de-baja-intensidad-modelos-en-pugna-y-desaceleracion-del-proceso-de-integracion-en-america-del-sur/> (3.11.2018)
- Dabéne, Olivier. 2012. *Explaining Latin Americas fourth wave of regionalism*. Working Paper Science Po, CERI/OPALC. Dostupné na: https://www.academia.edu/8680372/Explaining_Latin_Americas_fourth_wave_of_regionalism (21.2.2019)
- de Figuereido, Marcos Vinicius. 2014. *The Brazilian Role on the Creation of UNASUR: an Ambiguous Path*, Working paper Flasco Dostupné na: <http://web.isanet.org/Web/Conferences/FLACSO-ISA%20BuenosAires%202014/Archive/98cd8797-08f3-4f0f-9693-3bb161b83793.pdf> (11. 10.2018).
- Ecos*. 2016. „Almagro pide sumar a la oea al dialogo entre UNASUR y Venezuela.” Dostupné na: <http://ecos.la/WW/9/actualidad/2016/05/31/5376/almagro-pide-sumar-a-la-oea-al-dialogo-entre-unasur-y-venezuela/> (21.2.2019)
- El Mundo*. 2009. „Chávez esgrime un documento atribuido a EEUU y Correa pide una reunión con Obama.” Dostupné na: <https://www.elmundo.es/elmundo/2009/08/28/internacional/1251473749.html> (21. 1. 2019)
- Foredo, Juan. 2016 „John Kerry urges Venezuela to Release Political Prisoners, Permit Referendum *The Wall street Journal*. Dostupné na: <https://www.wsj.com/articles/john-kerry-asks-venezuela-to-release-political-prisoners-permit-referendum-1465936562> (24.2.2019)

- Gedan, Benjamin a Phalen, Christopher. 2018. „Revive South American union to rescue Venezuelan democracy.“ *The Hill* Dostupné na: <https://thehill.com/opinion/international/396157-revive-south-american-union-to-rescue-venezuelan-democracy#.W0TJUIOtRpk.twitter> (15.2. 2019)
- Herz, Monica. 2008. *Does the Organization of American States Matter?* Working Paper 34. Institute of International Relations PUC-Rio. Dostupné na: <https://www.files.ethz.ch/isn/57413/WP34.2.pdf> (22. 10.2018)
- Chalhoub, Sidney, Collins Cath. Et ad. 2017. *Report of the Lasa fact-finding delegation of the impeachment of brasilian president Dilma Rousseff.* Working paper. Latin American Studies Asociation. Dostupné na: <https://lasa.international.pitt.edu/members/reports/BrazilDelegationReport-2017.pdf> (2.3.2019)
- Illueca, Alonso. 2017. „The Venezuela Crisis at the Organization of American States: Between Withdrawal and Suspension .“ *Opinio Juris*. Dostupné na: <http://opiniojuris.org/2017/05/29/the-venezuela-crisis-at-the-organization-of-american-states-between-withdrawal-and-suspension/> (24.2.3019)
- Kerry, John. 2017.. *Remarks on U.S. Policy in the Western Hemisphere.* US department of State Dostupné na: <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2013/11/217680.htm> (10. 10. 2018).
- Lee, Brianna a Rendwick, Danielle. 2018. *The Organization of American States.* Council of Foreign Relation. Foreign Affairs. Dostupné zde: <https://www.cfr.org/backgrounder/organization-american-states> (24. 2. 2019)
- Levy-Carciente, Sary a Romero, María Teresa. 2017. „Rex Tillerson´s long, troubled history in Venezuela.“ *The Conversation*. Dostupné zde: <https://www.pri.org/stories/2017-01-11/rex-tillersons-long-troubled-history-venezuela> (25.11.2018)

- Lugo, Alonso Luis. 2018. „OAS adopts resolution, could bring suspension of Venezuela.“
AP News. Dostupné na: [https://www.apnews.com/5a69390b0ecf498ca2c593f2e2c54471_\(20.2.2019\)](https://www.apnews.com/5a69390b0ecf498ca2c593f2e2c54471_(20.2.2019))
- Meacham, Carl. 2014 *Crisis in Venezuela: Where's the OAS?* Center for Strategic and International Studies. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/crisis-venezuela-where's-oas> (2.3.2019)
- Mercopress*., „Uruguay will not support any kind of economic sanctions on Paraguay“ 2012. Dostupné na: [http://en.mercopress.com/2012/06/26/uruguay-will-not-support-any-kind-of-economic-sanctions-on-paraguay\(16.1.2018\)](http://en.mercopress.com/2012/06/26/uruguay-will-not-support-any-kind-of-economic-sanctions-on-paraguay(16.1.2018)).
- Merke, Federico, Feldmann, Adreas E. a della Costa Stuenkel. 2016. „Venezuela on the Edge: Can the Region Help?“
Carnegie. Dostupné na: <https://carnegieendowment.org/2016/06/29/venezuela-on-edge-can-region-help-pub-63947> (2.3.2019)
- Miami Herald* .2016. „Brazil's crisis shows new regional reality.“ Dostupné na: <https://www.miamiherald.com/news/local/news-columns-blogs/andres-oppenheimer/article69084732.html#storylink=cpy> (21.1.2019)
- Nation Master. Dostupné zde: <http://www.nationmaster.com/country-info/compare/Haiti/Venezuela/Crime> (22.2.2019)
- Nolte, Detlef a Wehner, Leslie. 2012. *UNASUR and the New Geopolitics of South America*. Příspěvek přednesený na 23. světovém kongresu politických věd v Madridu. Dostupné na: <https://www.ipsa.org/resources/conference-proceedings> (8.10.2018)
- Oppenheimer, Andrés. 2018. „OAS resolution against Venezuela is important – but not for the reason you think.“ *Miami Herald*. Dostupné na: <https://www.miamiherald.com/news/local/news-columns-blogs/andres-oppenheimer/article212686404.html> (2.2.2019)

- OAS. 2010. *Consejo Permanente de la OEA repudia hechos en Ecuador y respalda al gobierno del Presidente Correa*. (21.1. 2019). Dostupné na: [http://www.oas.org/es/centro_noticias/comunicado_prensa.asp?sCodigo=C-360/10_\(21.1. 2019\)](http://www.oas.org/es/centro_noticias/comunicado_prensa.asp?sCodigo=C-360/10_(21.1.2019))
- OAS. 2010. *OAS Calls for Dialogue and Cooperation in Bilateral Relations between Colombia and Venezuela*.
Dostupné na: [http://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-276/10 \(4.3.2019\)](http://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-276/10 (4.3.2019))
- OAS. *Inter-American Convention on Extradition*. Dostupné na: <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-47.html>
- OAS. 1991. *AG/RES. 1080 (XXI-O/91)*. Dostupné na: [http://www.oas.org/juridico/english/agres1080.htm \(12.1. 2019\)](http://www.oas.org/juridico/english/agres1080.htm (12.1. 2019)).
- OAS. 2018. *Resolution on the Situation in Venezuela*. 2018. Dostupné na: [http://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=S-032/18 \(12.2. 2019\)](http://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=S-032/18 (12.2. 2019)).
- OAS. 2013. *Summits of Americas*. Dostupné na: [http://www.summit-americas.org/sixthsummit.htm_ \(21.1.2019\)](http://www.summit-americas.org/sixthsummit.htm_ (21.1.2019))
- OAS. 2016. *Statement by OAS Secretary General Luis Almagro after meeting with the Constitutional President of Brazil, Dilma Rousseff* (23.1. 2019). Dostupné na: [http://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-044/16 \(21.1.2019\)](http://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-044/16 (21.1.2019))
- OAS; 2014. *Consejo Permanente aprobó declaración sobre la situación en Venezuela*. Dostupné na: [http://www.oas.org/es/centro_noticias/comunicado_prensa.asp?sCodigo=C-084/14 \(21.1.2019\)](http://www.oas.org/es/centro_noticias/comunicado_prensa.asp?sCodigo=C-084/14 (21.1.2019))
- OAS; 2019. *OAS Permanent Council Agrees "to not recognize the legitimacy of Nicolas Maduro's new term"*. Dostupné na: [http://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-001/19 \(21.1.2019\)](http://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-001/19 (21.1.2019))

- Oppenheimer, Andrés. 2018. „OAS resolution against Venezuela is important — but not for the reason you think.“ *Miami Herald*. Dostupné na: <https://www.miamiherald.com/news/local/news-columns-blogs/andres-oppenheimer/article212686404.html#storylink=cpy> (14.2. 2019)
- Quintana, Ana. 2014 „Venezuela: U.S. Leadership needed.” *The Heritage Foundation*. Dostupné na: <https://www.heritage.org/report/venezuela-us-leadership-needed> (22.2.2019)
- Quintana, Ana. 2016 „Alleviating Humanitarian Crisis in Venezuela.” *The Heritage Foundation*. Dostupné na: <https://www.heritage.org/americas/report/alleviating-the-humanitarian-crisis-venezuela> (18.1.2019)
- Quintana, Ana. 2018.„Tillerson´s Effords to Prevent Foreing Adversaries from Expanding in Latin America is Wise.” *The Heritage Foundation*. Dostupné na: <https://www.heritage.org/americas/commentary/tillersons-efforts-prevent-foreign-adversaries-expanding-latin-america-wise> (20.2.2019)
- Palestini, Stefano. 2017. „The Running out for OAS on Venezuelan Crisis“ . *IPI Global Observatory*. Dostupné na: <https://theglobalobservatory.org/2017/06/venezuela-organization-of-american-states-almagro/> (7.2.2019)
- Pearson, Tamara. 2009. „UNASUR Fails to Reach Full Consensus on U.S. Based in Colombia.“ *Venezuelan Analysis*. Dostupné zde: https://venezuelanalysis.com/news/4800_(26.10. 2018)
- PNUD. 2014. Dostupné na: <http://www.ve.undp.org/content/venezuela/es/home/presscenter/articles/2014/07/25/informe-global-2014-del-pnud-venezuela-ocupa-el-lugar-68-en-el-ndice-de-desarrollo-humano.html> (12.1.2019)
- Proditá Sabarini. 2014.„Noam Chomsky interviewed by Proditá Sabarini. There have been efforts to move to an independent Asia.“ *The Jakarta Post* . Dostupné na: <https://chomsky.info/20140319/>(24.10. 2018)

- Rapoza, Kenneth. 2016. „The Motive Behind The Impeachment Of Brazil’s Prezident Dilma Rouseff.“ *Forbes* Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/04/21/the-real-reason-behind-the-impeachment-of-brazils-president-dilma-rousseff/#e5f67f140542> (23.1. 2019).
- Rapoza Kenneth. 2016. „Why The American Left Is Mostly Wrong About Brazil Prezident Dilma’s Impeachment.“ *Forbes*. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/08/26/why-brazil-presidents-impeachment-is-more-conspiracy-than-coup/#be433674a043> (22.10. 2018)
- Stuenkel, Oliver. 2013., Is Brazil a Regional Hegemon. “ *Post western world*. Dostupné na: <https://www.postwesternworld.com/2013/10/31/is-brazil-a-regional-hegemon/> (22.11.2018).
- The Washington Office on Latin America. 2017. *Correcting Mistakes on Venezuela and the OAS* Dostupné na: <https://medium.com/venezuela-blog/correcting-mistakes-on-venezuela-and-the-oas-905a1d095002> (22.11.2018).
- UNASUR.2016. *Comunicado oficial de la Secretaria General*. Dostupné na: <http://www.unasursg.org/en/node/663> (20. 1. 2019).
- UNASUR. 2015. *Comunicado oficial del Secretario general de UNASUR*. Dostupné na: <https://www.unasursg.org/es/node/407> (21. 1. 2019)
- UNASUR. 2016. *Declaración del Secretario General de UNASUR sobre la decisión de la Cámara de Diputados de Brasil de avanzar en el proceso de destitución de la Presidenta Dilma Rouseff*. Dostupné na: <https://www.unasursg.org/es/node/658> (21. 1. 2019)
- U.S. Mission to Organization of American States. 2018 *OAS Permanent Council Holds Special Meeting on Venezuela Migration Crisis*. Dostupné na: <https://usoas.usmission.gov/oas-permanent-council-holds-special-meeting-on-venezuela-migration-crisis/> (11.1.2018).

- U.S. Mission to the Organization of American States. 2019. *Permanent Council Approves Resolution to Not Recognize the Legitimacy of the Maduro Regime*. Dostupné zde: <https://usoas.usmission.gov/permanent-council-approves-resolution-to-not-recognize-the-legitimacy-of-the-maduro-regime/> (11.1.2018)
- U.S: Embassy in Colombia. 2018. Dostupné na: <https://co.usembassy.gov/remarks-secretary-state-rex-tillerson-u-s-engagement-western-hemisphere/> (22.3.2018)
- Ústav strategických studií vojenské akademie v Brně. 2002. *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Dostupné na: <https://moodle.unob.cz/pluginfile.php/11277/course/section/3043/%C4%8Cesk%C3%A1%20bezpe%C4%8Dnostn%C3%AD%20terminologie.pdf> (13.10.2018)
- Venezuelan analysis*. 2010. „UNASUR Summit Ratifies Commitment to Constitutional Democracy, Rejects Coups.“ Dostupné zde: <https://venezuelanalysis.com/news/5819> (12.01. 2018)
- Weiffen, Brigitte, Wehner, Leslie a Nolte, Detlef. 2013. *Overlapping regional security institutions in South America: The case of OAS and UNASUR*. International Area Studies Review. Dostupné zde: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2233865913503466> (11.10. 2018)
- Zamorrano, Patricio. 2017. „The OAS and the Crisis in Venezuela: Luis Almagro and his Labyrinth.“ *Council of Hemispheric Affairs*. Dostupné na: <http://www.coha.org/the-oas-and-the-crisis-in-venezuela-luis-almagro-and-his-labyrinth/> (19.12. 2018).